

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ (SOSYAL PSİKOLOJİ)
ANABİLİM DALI

EVLİLİK: SİSTEMİ MEŞRULAŞTIRMA KURAMI AÇISINDAN BİR
İNCELEME

Doktora Tezi

Özge AKBALIK DOĞAN

Ankara-2016

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ (SOSYAL PSİKOLOJİ)
ANABİLİM DALI

EVLİLİK: SİSTEMİ MEŞRULAŞTIRMA KURAMI AÇISINDAN BİR
İNCELEME

Doktora Tezi

Özge AKBALIK DOĞAN

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Derya HASTA

Ankara-2016

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ (SOSYAL PSİKOLOJİ)
ANABİLİM DALI

EVLİLİK: SİSTEMİ MEŞRULAŞTIRMA KURAMI AÇISINDAN BİR
İNCELEME

Doktora Tezi

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Derya Hasta

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı

İmzası

Prof. Dr. Nebi Sümer

.....

Prof. Dr. Şennur Tutarel Kışlak

.....

Doç. Dr. Derya Hasta

.....

Yrd. Doç. Dr. Özgür Güldü

.....

Yrd. Doç. Dr. Ayça Özen Çıplak

.....

Tez Sınavı Tarihi:

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu belge ile, bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim.

Özge Akbalık Doğan

İÇİNDEKİLER

1. BÖLÜM

GİRİŞ	1
1.1. Adanmış İlişkiler ve Evlilik Kurumu	6
1.2. Sistemi Meşrulaştırma Kuramı	8
1.3. Olumlu Yanılsamalar Kuramı	13
1.4.Sistemi Meşrulaştırma Kuramı ve Olumlu Yanılsamalar.....	18
1.5. Evlilik Doyumu	20
1.6. Araştırmanın Denenceleri.....	25

2. BÖLÜM

PILOT ÇALIŞMALAR	27
2.1. Çalışma I – Evlilik Sistemini Meşrulaştırma Ölçeğinin Geliştirilmesine Yönelik Nitel Çalışma	27
2.1.1.Yöntem.....	28
2.1.1.1.Katılımcılar	28
2.1.2.Nitel Çalışma Bulguları.....	29
2.2. Çalışma II - Evlilik Sistemini Meşrulaştırma Yönelik Ölçek Geliştirme Çalışması	43
2.2.1.Yöntem.....	43
2.2.1.1.Katılımcılar	43
2.2.1.2.Veri Toplama Araçları	44
2.2.1.2.1 Demografik Bilgi Formu.....	44
2.2.1.2.2 Evlilik Sistemini Meşrulaştırma Ölçeği.....	44
2.2.1.2.3 İnönü Evlilik Tutum Ölçeği	46

2.2.2 Bulgular	46
2.2.2.1. Ölçeğin Faktör Yapısı	49
2.2.2.2 Ölçüt Geçerliğine İlişkin Bulgular	49
2.2.2.3. Güvenirliğe İlişkin Bulgular	49
2.3. Çalışma III – Olumlu Yanılsamaları Ölçmeye Yönelik Ölçek Geliştirme Çalışması	50
2.3.1.Yöntem.....	50
2.3.1.1. Katılımcılar	50
2.3.1.2.Veri Toplama Araçları	51
2.3.1.2.1.Demografik Bilgi Formu.....	51
2.3.1.2.2.Olumlu Yanılsama Ölçeği	51
2.3.1.2.3. İlişkilerde Mutluluk Ölçeği	54
2.3.2 Bulgular	55
2.3.2.1. Ölçeğin Faktör Yapısı	55
2.3.2.2.Ölçüt Geçerliğine İlişkin Bulgular	57
2.3.2.3. Güvenirliğe İlişkin Bulgular	57
3. BÖLÜM	
YÖNTEM	59
3.1. Katılımcılar	59
3.2. Veri Toplama Araçları	61
3.2.1. Bilgilendirilmiş Onam Formu	61
3.2.2. Demografik Bilgi Formu	61
3.2.3. Evlilik Sistemini Meşrulaştırma Ölçeği	61
3.2.4. Olumlu Yanılsama Ölçeği	64
3.2.5. Genel Sistemi Meşrulaştırma Ölçeği	67
3.2.6. Çift Uyum Ölçeği	67

3.3. İşlem	68
4. BÖLÜM	
BULGULAR	69
4.1. Betimleyici Analizler	69
4.2. Değişkenler Arasındaki Korelasyonlar	70
4.3. Temel Hipotezlerin Test Edilmesi	73
4.3.1. Evlilik Sistemini Meşrulaştırma ve Evlilik Doyumu Değişkenleri Arasındaki İlişkide Olumlu Yanılsamaların Aracı Rolü	75
4.4. Regresyon Analizi Sonuçları	76
5. BÖLÜM	
TARTIŞMA	79
5.1. Betimleyici İstatistiklere ilişkin Bulguların Tartışılması	79
5.2. Evlilik Sistemini Meşrulaştırma ve Evlilik Doyumu Değişkenleri Arasındaki İlişkide Olumlu Yanılsamaların Aracı Rolüne İlişkin Bulguların Tartışılması	83
5.3. Regresyon Analizi Sonuçlarının Tartışılması	89
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	92
ÖZET.....	95
ABSTRACT.....	97
KAYNAKLAR	99
EKLER	121
EK-1 Nitel analiz İçin Açık Uçlu Soru Formu	121
EK-2 Demografik Bilgi Formu	122
EK-3 Evlilik Sistemini Meşrulaştırma Ölçeği	123
EK-4 İnönü Evlilik Tutum Ölçeği	125
EK-5 Olumlu Yanılsama Ölçeği	127
EK-6 İlişkilerde Mutluluk Ölçeği	128
EK-7 Bilgilendirilmiş Onam Formu	129

EK-8 Demografik Bilgi Formu	130
EK-9 Genel Sistemi Meşrulaştırma Ölçeği	131
EK-10 Çift Uyum Ölçeği	132
EK-11 Nitel Çalışmanın Frekans Dağılımı Tablosu	133

ÇİZELGELER

Çizelge 1. Evlilik Sistemini Meşrulaştırma Ölçeğinin Faktör Yapısı, Açıklanan Varyans ve İç Tutarlık Katsayıları	48
Çizelge 2. Olumlu Yanılsama Ölçeğinin Faktör Yapısı, Açıklanan Varyans ve İç Tutarlık Katsayıları	56
Çizelge 3. Katılımcıların Demografik Özellikleri	60
Çizelge 4. Evlilik Sistemini Meşrulaştırma Ölçeği için Ki Kare Testi ve Uyum İndeksleri	63
Çizelge 5. Olumlu Yanılsama Ölçeği için Ki Kare Testi ve Uyum İndeksleri	66
Çizelge 6. Temel Değişkenlere Ait Cinsiyet Farklılıkları	69
Çizelge 7. Katılımcıların Evlilik Doyumu Puanlarını Yordayan Değişkenler.....	78

ŞEKİLLER

Şekil 1. Evlilik Sistemini Meşrulaştırma ve Evlilik Doyumu Arasındaki İlişkide Olumlu Yanılsamaların Aracı Rolü.....	74
--	----

TABLolar

Tablo 1. Değişkenler Arasındaki Korelasyonlar	72
---	----

1. BÖLÜM

GİRİŞ

“Aşkın gözü kör değildir, ama öngörülüdür.”

(Murray, Holmes ve Griffin, 1996, syf. 1.)

Romantik ilişkiler içinde, bireylerin yaşamlarını en çok etkileyen ilişki türü evliliktir. Temelde iki insanın hayatı paylaşmak için bir araya geldiği evlilik ilişkisi, hem hukuk düzeninde yasalarla tanındığı, hem de eşlerin belirsiz bir gelecek duygusu yaşama olasılığını azaltıp, onlara öngörülebilir bir yaşam kılavuzu sunduğu için diğer romantik ilişkilerden ayrılmaktadır. Bu yönüyle evlilik, kişilerin kendilerini adadığı adanmış ilişkiler için verilebilecek en iyi örnekler arasındadır (Day, Kay, Holmes ve Napier, 2011).

Farklı kültürlerde yüklenen anlamlar değişse de, evlilikler, insanların mutlu bir gelecek kurmak adına bir araya geldikleri bir kurum olarak değerlendirilebilir. ‘İyi günde ve kötü günde’ bir arada olabilmeye yapılan vurgu da, adanmış bir ilişkinin özeti gibidir. Bununla birlikte, her ne kadar olumlu duygulara ve mutluluğa vurgu yapılsa da, evlilik beraberinde getirdiği sorumluluklar, çatışmalar ve bedellerle alınması zor bir karardır. Özellikle evlilik kararı verdikten ve evlilik sistemi içine dâhil olduktan sonra yaşanacak olumsuzluklarla baş edebilmek için, eşlerin bazı stratejiler kullandıkları vurgulanmaktadır (Murray, 1994). Bireylerin, eşlerini ve ilişkilerini daha olumlu ve yanlı değerlendirerek hem sorunların üstesinden gelmeye çalıştıkları hem de daha mutlu oldukları belirtilmektedir (Murray ve Holmes, 1999). Evlilik sistemini gerekli ve meşru görmek, evliliğe ve eşe yönelik yanlı

değerlendirmeler yapmak, çiftlerin ilişkilerinden daha çok doyum almasını sağlar mı sorusu, bu çalışmanın temelini oluşturmaktadır.

Day ve arkadaşlarının (2011) sosyal sistemlerin meşrulaştırılması ve adanmış ilişkiler ideolojisi (committed relationship ideology) arasındaki ilişkiyi araştırdıkları çalışmalarında, adanmış ilişkiler ideallerine karşı yaratılan bir tehdit durumunda, bireylerin mevcut sosyopolitik sistemleri daha fazla destekledikleri ortaya konulmaktadır. Bu çalışmada da hem karşıladığı bazı psikolojik ve varoluşsal gereksinimler nedeniyle hem de bir kurum olarak ele alınabileceği düşünüldüğünde, adanmış ilişkilerden olan “evliliğin” meşrulaştırılmasının sistemi meşrulaştırıcı güdülere benzer işlevlerinin olduğu düşünülmektedir. Öngörülen bu ilişki çalışma kapsamında test edilecektir.

Uzun dönem etkilerine ilişkin farklı bulguların olduğu çalışmalara rastlansa da (Harding ve Sibley, 2013), sistemin meşrulaştırılmasının insanları daha mutlu ve tatminkâr kıldığına ilişkin çok sayıda çalışma sonucuna ulaşmak mümkündür (bkz., Cichocka ve Jost, 2014). Bu bilgiyle tutarlı olarak birçok çalışmada (örn., Hennes, Nam, Stern ve Jost, 2012; Jost ve Hunyady, 2002; Waslak, Jost, Tyler ve Chen, 2007) genel sistemi meşrulaştırmanın bilişsel çelişkiyi, olumsuz duygulanımı, suçluluk ve belirsizlik duygularını azaltmak, olumlu duygulanımı arttırmak gibi hafifletici işlevleri olduğu vurgulanmakta, bunun ise insanların genel iyilik halini (Jost ve Thompson, 2000) olumlu yönde etkilediğine dikkat çekilmektedir. Buradan hareketle çalışmada, bir mikro sistem olarak ele alınabilecek evliliklerin

meşrulaştırılmasının da benzer işlevlere sahip olabileceği ve evli bireylerin evlilik doyumlarına olumlu katkıda bulunacağı tahmin edilmektedir. Bu doğrultuda çalışmanın temel amaçlarından biri evli çiftlerde evlilik sistemini meşrulaştırma ve evlilik doyumu arasında kurulan bu ilişkiyi test etmektir.

Taylor ve Brown (1988), insanların çevrelerine ve dünyaya ilişkin yansız ve kesin sonuçlar çıkarmak yerine, gerçekliği, olumlu ve benliğe hizmet eder bir biçimde çarpıttıklarını ileri sürmektedirler. Olumlu yanılsamalar olarak tanımlanan bu çarpıtmalar, sistemi meşrulaştırıcı güdülerle benzerlik göstermektedir. Nitekim Jost ve Banaji de (2004) sistemi meşrulaştırmayı yanlış bilinç olarak nitelendirmekte ve ‘bireyin, kişisel ve grup çıkarlarına ters düşen ve dolayısıyla benliğinin ve grubunun dezavantajlı konumunu sürdürmesine katkı sağlayan inançlar’ olarak tanımlamaktadırlar (Jost ve Banaji, 1994, syf. 1). Bu nedenle, sistemi meşrulaştırma ve evlilik doyumu arasındaki ilişkide olumlu yanılsamaların aracı bir rol oynayacağı düşünülmektedir. Bu düşünceden hareketle çalışmanın diğer bir amacı, evli çiftlerde sistemi meşrulaştırma ve evlilik doyumu arasındaki ilişkide olumlu yanılsamaların aracı bir rolü olup olmadığını test etmektir.

Ek olarak çalışmada, evlilik sisteminin meşrulaştırılması ve olumlu yanılsamalar ile evlilik doyumu arasındaki ilişki, bir de evlilik doyumunu etkilemesi olası cinsiyet, evlilik süresi, eğitim düzeyi, çocuk sahibi olma/olmama gibi bazı demografik değişkenler kontrol edildikten sonra yapılacak olan regresyon analizleri ile de gözden geçirilecektir.

Alanyazın incelendiğinde, evlilik sistemini meşrulaştırmaya ilişkin bir ölçme aracına rastlanmamıştır. Konu ile ilgili bazı çalışmaların da (Bayoğlu ve Atlı, 2014; Günay ve Bener, 2013; İşmen Gazioğlu, 2006), sadece gençlerin evliliğe ve aile yaşamına ilişkin tutumlarını ölçmeye yönelik olduğu görülmüştür. Bu nedenle çalışmada evlilik sistemini meşrulaştırmayı ölçen bir ölçme aracının geliştirilmesi de amaçlanmaktadır. Bu ölçek geliştirme çalışmasında, hem evlilik sistemini meşrulaştırma ölçeğinin soru havuzunda yer alacak maddeleri oluşturmak hem de bireylerin evliliğe ve evlilik kurumuna ilişkin tutumlarını belirlemek için bir nitel çalışma gerçekleştirilecektir. Evli bireylerin evliliklerine ve eşlerine yönelik olumlu yanılsamalarını ölçmeye yönelik bir ölçme aracının geliştirilmesi de yine çalışmanın amaçları arasındadır. Yazın incelendiğinde, ilişkilerde olumlu yanılsamaları ölçmek amacıyla ülkemizde kullanılan tek ölçeğin Fowers, Fışıloğlu ve Procacci (2008) tarafından uyarlanan Olumlu Çarpıtma Ölçeği olduğu görülmektedir; ancak ölçeğin hem yanılsamaları ölçen madde sayısının az olması nedeniyle, hem de anlamsal olarak bazı madde içeriklerinin (örneğin; “*İlişkimizin karşılamadığı bazı ihtiyaçlarım var*”) yanılsamayla örtüşmediği düşünüldüğünden, yeni bir ölçme aracının geliştirilmesi amaçlanmıştır.

Sistemi meşrulaştırma kuramına ilişkin yazın incelendiğinde, insanlarda statükoyu koruma ve var olan sistemi meşrulaştırma yönünde bir güdü olduğu vurgulanmakta ve bu güdünün sadece baskın gruplara özgü olmadığı belirtilmektedir. İnsanların statükoyu mantıklı kılmaya motive oldukları ve bu nedenle; var olan sosyal, politik ve ekonomik düzenlemeleri koruyup destekledikleri öne sürülmektedir (Jost, Banaji ve Nosek, 2004). Mevcut sistemin toplumda avantajlı

konumda yer alan bireyler tarafından meşrulaştırılması akla yatkın görünse de, bunun dezavantajlı konumda yer alan bireyler tarafından da desteklemesi kuramın temel ve dikkat çekici noktasını oluşturmaktadır. Evlilik kurumu için değerlendirildiğinde, özellikle ilişkide yaşanan sorunlara rağmen evliliğe ilişkin olumlu tutumlara sahip olmanın, evli olmayan bireylerin daha az olgun, güvenilir, bununla birlikte daha fazla yalnız ve mutsuz olarak değerlendirilmelerinin (Depaulo ve Morris, 2005; Morris, DePaulo, Hertel ve Taylor, 2008) ve birlikte yaşamaya (cohabiting) ilişkin olumsuz kalıpyargılara sahip olmanın birçok kişi tarafından paylaşıldığı söylenebilir. Hem avantajlı hem de dezavantajlı konumdaki bireyler için sistemi meşrulaştırıcı ideolojilerin kaygıyı, suçluluğu, çelişkiyi ve belirsizliği azaltmak gibi bazı hafifletici işlevlerinin olabileceği göz önüne alındığında (Jost ve Hunyady, 2005), benzer işlevlerin adanmış bir ilişkide de varolabileceği akla gelmektedir. Evlilik gibi adanmış bir ilişki, bireyin yaşaması olası ‘belirsiz bir gelecek duygusu’nu hafifletmeye yardımcı olabilir.

Alanyazında, sistemi meşrulaştırma kuramının daha çok siyasi tercihler ve ideolojiler kapsamında ele alındığı, ülkemizde de konuyla ilgili olarak cinsiyetçilik ve terör yönetimi kuramı (Doğulu, 2012), işsizlik ve dini duygulanım (Karaçay, 2011), cinsiyetçilik ve namus algısı (Işık, 2008), yoksulluğa ilişkin değerlendirmeler (Solak, 2008), kadına yönelik şiddet (Ercan, 2009), duygular ve duygu düzenlemeleri (Solak, 2015), politik güven (Sönmez, 2014), kolektif eylemler (Özkan, 2014) ve vatanseverlik ve insan hakları (Şahin, 2014) bağlamında çalışmaların yapıldığı görülmektedir. Jost ve Banaji sistemi genel olarak, doğada, örgütlerde, hükümetlerde ve sosyal gruplarda var olan düzenlemeler olarak tanımlamaktadırlar. Bu noktadan

hareketle evlilik kurumu da bir sistem olarak değerdendirilebilir ve sistemi meşrulaştırıcı güdülerinin evlilik kurumu söz konusu olduğunda da benzer şekilde harekete geçeceği söylenebilir. Çalışmanın temel sorularından biri olan evlilik kurumunun meşrulaştırılmasını bu bağlamda ele alan başka bir çalışmaya rastlanmamış olması, yeni bilgiler sunabilmesi açısından çalışmanın önemine işaret etmektedir. Ek olarak, ülkemizde yine bu alanda yapılan çalışmalar incelendiğinde, sistemi meşrulaştırma kuramını evlilik ilişkisi bağlamında ve sözü edilen değişkenlerle (olumlu yanılama ve evlilik doyumu gibi) incelenmesi de bu çalışmanın önemi olarak belirtilebilir.

Çalışmanın bu bölümünde, yukarıda sözü edilen değişkenlere ve kuramlara ilişkin açıklamalar ve araştırma sonuçları aktarılacaktır.

1.1. Adanmış İlişkiler ve Evlilik Kurumu

Adanmış ilişkiler ideolojisi (committed relationship ideology), insanların çoğunun evlenmeyi dilediğini varsaymaktadır. Bu nedenle, adanmış ilişkilerin bireyler için oldukça önemli olduğu ve diğer ilişki türlerinin de üzerinde olduğu ileri sürülmektedir. Adanmış ilişkilere verilen önem sonucunda, bekâr bireylerle karşılaştırıldığında, bu statüye erişenler başka açılardan da iyi olarak kabul edilmektedirler (DePaulo ve Morris, 2005). Dahası, adanmış bir ilişkide olmak, istenen bir durum iken, bekâr olmak daha olumsuz yüklemeler ve kalıpyargılar içermektedir. Day ve arkadaşlarına (2011) göre, adanmış ilişkiler için verilebilecek en iyi örnek evlilik ilişkisidir. Bu nedenle bu çalışmada da, bir adanmış ilişki türü

olarak evlilik ilişkisi ele alınmıştır. İnsanlar meşru olarak evlenirler ve evlilik bir kurum olarak bireylere meşruiyet sağlar. Böylece, evlilik ilişkilerinin sadece toplum tarafından onaylamakla kalmadığı, aynı zamanda daha büyük sistemlerin de evlilikler üzerinde bir gücünün olduğu söylenebilir (Day ve ark., 2011). Adanmış bir ilişki, bireyin belirsiz bir gelecek duygusunu hafifletmeye yardımcı olmakta ve daha öngörülebilir bir yaşam kılavuzu sunmaktadır. Daha önce de bahsedildiği gibi, evli olmayan bireylere karşı toplumda oldukça yaygın kalıpyargıların varlığından söz edilebilir. Örneğin, evli olmayan bireylerin daha az olgun, daha az güvenilir; bununla birlikte daha fazla yalnız ve mutsuz olarak algılandıkları vurgulanmaktadır (Morris, DePaulo, Hertel ve Taylor, 2008). Evli olmayan bireylere karşı geliştirilen bu kalıpyargılar, sadece evliler tarafından değil evli olmayan bireyler tarafından da geliştirilmektedir (Morris ve ark., 2008).

Yukarıda da belirtildiği gibi, evlilik kurumu ikili ilişkilere bir meşruluk sağlar. Tıpkı diğer sistemler gibi (hükümetler, dinler, ırklar), evliliklerin de bireylerin bazı varoluşsal ihtiyaçlarını karşıladığı öne sürülebilir. Örneğin, Jost ve Hunyady (2005), hem avantajlı hem de dezavantajlı konumdaki bireyler için sistemi meşrulaştırıcı ideolojilerin kaygıyı, suçluluğu, çelişkiyi ve belirsizliği azaltmak gibi bazı hafifletici işlevlerinin olabileceği ileri sürmektedirler. Adanmış bir ilişki de, bireyin belirsiz bir gelecek duygusunu hafifletmeye yardımcı olmaktadır.

DePaulo ve Morris (2005), adanmış ilişkiler ideolojisinin nedenlerine ilişkin farklı açıklamalar ileri sürmektedirler. Bununla birlikte, vurgulanan en temel görüş, toplumların bu ilişki türüne karşı çıkmaması ve sorgulamamasıdır. Bu nedenle, bekâr

olmak ya da çiftlerin birlikte yaşamaları daha az onaylanan bir statü olarak değerlendirilebilir. Aynı zamanda, tıpkı dinin, hükümetlerin ve diğer sistemlerin bireyin düzen ve kontrol ihtiyacını gidermesi gibi, adanmış ilişkiler ideolojisi de rastlantısallık ve belirsizliğe karşı bireylere kontrol duygusu sağlamaktadır (Kay ve ark., 2008). Day ve arkadaşlarının (2011) sosyal sistemlerin meşrulaştırılması ve adanmış ilişkiler ideolojisi arasındaki ilişkiyi araştırdıkları çalışmalarında, adanmış ilişkiler ideallerine karşı yaratılan bir tehdit durumunda, bireylerin mevcut sosyopolitik sistemleri daha fazla destekledikleri ortaya konulmaktadır. Bu bilgilerin ışığında, bu çalışmada da hem karşıladığı bazı psikolojik ve varoluşsal gereksinimler nedeniyle hem de bir kurum olarak ele alınabileceği düşünüldüğünde, evliliklerin meşrulaştırılmasının aşağıda bahsedilecek olan sistemi meşrulaştırıcı güdülere benzer işlevlerinin olduğu söylenebilir. Nitekim Day ve arkadaşları (2011), adanmış ilişkiler kavramından yola çıkarak, bu kavramın sosyal sistemlerle ilişkilendirilebileceğini, adanmış ilişkiler ideolojisini onaylamanın, sistemin meşrulaştırılmasına benzer ihtiyaçları karşılayabileceğini ve bu ideolojinin kısmen sistemi meşrulaştırma kuramının motivasyonlarıyla açıklanabileceğini ileri sürmektedirler.

1.2. Sistemi Meşrulaştırma Kuramı

Sistemi meşrulaştırma kuramı, sosyal sistemlerin neden meşrulaştırıldığını anlamaya yönelik sosyal bilişsel bir açıklama olarak Jost ve Banaji (1994) tarafından geliştirilmiştir. Jost ve Banaji (1994), üç farklı meşrulaştırma eğilimi arasında ayrım yapmaktadırlar. Bunlar egonun, grubun ve sistemin meşrulaştırılmasıdır. Egonun meşrulaştırılması, olumlu bir benlik imgesi oluşturulması ve bunun korunması

gereksinimi olarak tanımlanmaktadır. Grubun meşrulaştırılması, bireyin sadece benliğine ilişkin olumlu kalıpyargıları olmadığına, ait olduğu gruba ve grup üyelerine yönelik de olumlu bir imge oluşturma gereksinimi olduğuna işaret etmektedir. Jost ve Banaji, benliğin ve grubun meşrulaştırılması kavramlarının önemine dikkat çekse de, bu iki kavramın insanların bireysel ve grup çıkarlarına ters düşen durumlara ilişkin meşrulaştırmalarını açıklamakta yetersiz kaldığını belirterek, sistemin meşrulaştırılması kavramını ileri sürmüşlerdir. Buna göre, insanlar sosyal sistemlerin gayri meşru ve haksız olduğuna değil, adil ve haklı olduğuna inanma eğilimindedirler (Jost, 1995; Major, 1994).

İnsanlar; düzene, tutarlığa, belirsiz olmayan bir geleceğe oldukça güçlü bir gereksinim duyarlar. Bununla birlikte ekonomik ve sosyal eşitsizliklerle, ayrımcılıkla ve hiç de adil olmayan toplumsal gerçekliklerle yüzleşmek zorunda kalabilirler. Eşitsizliklerle mücadele etmek, sosyal sistemlere karşı çıkmak insanlar için zorlu ve korku uyandırıcı olduğunda, araştırmacılar insanların bazı bilişsel mekanizmalar kullandıklarını ileri sürmektedirler. Yaşanılan bilişsel çelişki, adaletli bir toplum inancıyla kısmen giderilebilir. Sistemi meşrulaştırma kuramı (Jost ve Banaji, 1994) bizlere, meşrulaştırmanın insanların sosyal eşitsizliklere bağlı duygusal çatışmalarını azaltıp kendilerini daha iyi hissetmelerini sağlayarak rahatlatıcı bir işlev gördüğünü söylemektedir. Sistemi adil olarak algılamak, dezavantajlı bireylerin kızgınlık duygularıyla birlikte kolektif eylemlere katılımlarını azaltmaktadır. Bireylerin sistemi meşrulaştırmaya ve gruplar arası hiyerarşiyi sürdürmeye hizmet eden ideolojileri, mitleri, inançları bilinçli ya da bilinçli olmayan bir şekilde onayladıkları belirtilmektedir (Jost ve Hunyady, 2005; Sidanius ve Pratto, 1999).

Alanyazın incelendiğinde, sistemi meşrulaştırma kuramının, bazı açılardan bilişsel çelişki kuramıyla açıklandığını belirten çalışmalara rastlamak mümkündür (Jost ve Thompson, 2000; Jost ve Hunyady, 2002; Jost, Pelham, Sheldon ve Sullivan, 2003). Tutumlarına ters düşen bir davranışta bulunduklarında bireylerin yaşamaları olası sıkıntı verici ve istenmeyen bir durum olarak tanımlanan bilişsel çelişki (Festinger, 1957), sistemi meşrulaştırma motivasyonunu açıklamada oldukça anlaşılır bir kuramdır. Mevcut statükodan dolayı dezavantajlı olan gruplar ideolojik çelişkilerini azaltmaya en çok ihtiyaç duyan gruplardır. Bu nedenle sistemi meşru kılmaya daha fazla eğilimlidirler. Bilişsel çelişki kuramına göre dezavantajlı grup üyeleri birbiriyle çelişen iki bilişe sahiplerdir. ‘Bu sistem beni ve grubumu dezavantajlı bir konuma yerleştirdi’ ve ‘ben ve grubum sistemin istikrarına katkı sağlıyoruz’. Bu çelişkili durum ise, dezavantajlı grup üyelerinin abartılmış düzeyde sistemi desteklemelerine yol açıyor olabilir (Jost ve ark., 2003). Yazarlara göre, dezavantajlı grup üyelerinin yaşadıkları çelişkiyi çözmelerinin tek yol sistemi meşrulaştırmaları değildir. Bilişsel çelişki kuramı da bu konuya sadece seçenek bir açıklama getirmektedir. Bununla birlikte, sistemin tutarlı ve adil olarak algılanmasının (meşrulaştırmanın) hafifletici bir işlevinin olduğu (Napier ve Jost, 2008) göz önüne alındığında, bu bilişsel süreçler anlaşılabilir görünmektedir.

Özellikle dezavantajlı grup üyeleri için olumsuz sosyal ve ekonomik bedelleri olsa da, sistemin akla uygun hale getirilmesinin bazı psikolojik ihtiyaçları doyurduğu üzerinde durulmaktadır (Godfrey, 2010). Örneğin bunlardan bazıları; tutarlılık ihtiyacı, tehdit ve kaygıyı yönetmek için duyulan varoluşsal ihtiyaçlar ve anlamlılığa duyulan ihtiyaçlardır (Jost ve Hunyady, 2005). Böylece bu tür bilişsel süreçler,

bireylerin genel anlamda dünyanın güvenli, yaşanabilir ve kontrol edilebilir olduğuna inanmalarına yardımcı olmaktadır. Ek olarak; araştırmacılar, belirsizlik ve tehdit durumlarını yönetmeye güçlü düzeyde ihtiyaç duyan, belirsizliğe karşı hoşgörüsüz olan ve düzen ve yakınlık ihtiyaçları yüksek olan bireylerin sistemi meşrulaştırmaya daha fazla eğilimli olduklarını ortaya koymaktadırlar (Jost ve Hunyady, 2005). Ayrıca, sistemi meşrulaştırma düzeyi yüksek olan bireylerin değişime daha fazla direnç gösterdikleri de araştırmacılar tarafından vurgulanmaktadır (Blasi ve Jost, 2006).

Jost ve arkadaşlarına göre (2003), dezavantajlı grup üyeleri ideolojik çelişkilerini azaltmanın bir yolu olarak, avantajlı grup üyeleriyle karşılaştırıldıklarında, sistemi daha fazla meşrulaştırmaktadırlar. Var olan sosyal düzenin adil ve meşru olduğuna ilişkin inançlar; olumlu duygulanım, yaşam doyumu, bireysel egemenlik duygusu ile pozitif yönde ilişkili bulunurken; öfke, engellenme, kaygı ve depresif belirtilerle negatif yönde ilişkili bulunmuştur (Napier ve Jost, 2008). Bununla birlikte, avantajlı grup üyeleri sosyal sistemin çabaya, yeteneğe ve hak etmeye bağlı olduğuna inandıklarında benliklerini ve gruplarını daha saygın, değerli ve iyi hissetmektedirler. Tersine; sosyal sistemin meşru ve adil olduğuna inanan dezavantajlı grup üyeleri psikolojik bir çelişki yaşamaktadırlar. Bu durum da, kendi gruplarını ve benliklerini avantajlı grup üyelerinden daha az değerli, iyi ve saygın görmelerine yol açabilir (Jost, Banaji ve Nosek, 2004).

Araştırmacılara göre, sistemi meşrulaştırma güdüsü insanlarda duygusal stresi azaltmaktadır; çünkü aksi halde bireyler algıladıkları eşitsizlikleri ve adaletsizlikleri değiştirme gereksinimi duyacaklardır. Özellikle, sistemi meşrulaştırma güdüsünün artmasıyla birlikte, haksızlıktan kaynaklanan öfkenin, suçluluğun ve engellenmişliğin azaldığı görülmektedir (Jost ve Hunyady, 2005). Çok sayıda araştırma (örneğin, Jost ve Hunyady, 2002, 2005; Jost ve ark., 2003; Napier ve Jost, 2008), sistemi meşrulaştırmanın bazı hafifletici etkilerinin olduğunu ortaya koymaktadır. Kısaca belirtmek gerekirse, sistemin meşruluğuna inanma, olumlu duygulanım, bireysel egemenlik duygusu (Napier ve Jost, 2008), artan kişisel doyum ve azalan olumsuz duygulanımla (Major, 1994; Waksak, Jost, Tyler ve Chen, 2007) ilişkilidir. Ayrıca, sistemi adil ve meşru görmenin tutarlılık ihtiyacı, tehdit ve kaygıyı yönetmek için duyulan varoluşsal ihtiyaçlar ve anlamlılığa duyulan ihtiyaçları da karşıladığı (Jost ve Hunyady, 2005), böylece daha istikrarlı, yordanabilir ve kontrol edilebilir bir dünya inancı sağladığı belirtilmektedir (Cichocka ve Jost, 2014).

Araştırmacılar (Jost ve Banaji, 1994); örgütler, kuruluşlar, organizasyonlar, sosyal gruplar ve hükümetler gibi, ailelerin de sosyal düzenlemeleri içeren sistemler olduklarını ifade etmektedirler. Araştırmanın temel problemi olan evlilik kurumunun hangi güdülerle meşrulaştırıldığı, bu bağlamda ele alınmaktadır. Adanmış/bağlanılmış ilişki olarak değerlendirilen evliliklere (Day ve ark., 2011), farklı kültürlerde ve toplumlarda benzer önemin atfedildiği söylenebilir. Daha önce de belirtildiği gibi, birçok toplumda insanlar meşru olarak evlenirler ve evlilik bir kurum olarak bireylere meşruiyet sağlar. Böylece, evlilik ilişkilerini sadece toplum onaylamakla kalmaz, aynı zamanda daha büyük sistemlerin de evlilikler üzerinde bir

gücünün olduğu söylenebilir (Day ve ark., 2011). Bu noktada, diğer sistemlerin bilgisel, varoluşsal ve ilişkisel bazı ihtiyaçları karşıladığı gibi (Hennes ve ark., 2012), evliliklerin de bireylerin bazı varoluşsal ihtiyaçlarını karşıladığı öne sürülebilir.

1.3. Olumlu Yanılsamalar Kuramı

Alanyazın incelendiğinde, olumlu yanılsamalar kavramının ilk olarak Taylor (1983) tarafından, sağlık konusunda yürüttüğü çalışmalarda kullanıldığı görülmektedir. Taylor, özellikle yaşamı tehdit eden hastalıklar söz konusu olduğunda, olumlu yanılsamaların uyum sağlayıcı işlevlerinin olabileceğini vurgulamaktadır. Olumlu yanılsamaların bireylerin zihinsel ve fiziksel iyilik hallerine ve uyum sağlayabilme yeteneklerine olan katkıları bazı çalışmalarda vurgulanırken (Young, 2014), Taylor ve Brown (1988) da, bu kavramın zihinsel sağlıkla oldukça ilişkili olduğuna dikkat çekmişlerdir.

Taylor ve Brown (1988), insanların çevrelerine ve dünyaya ilişkin yansız ve kesin sonuçlar çıkarmak yerine, gerçekliği, olumlu ve benliğe hizmet eder bir biçimde çarpıttıklarını ileri sürmektedirler. Araştırmacılar, olumlu yanılsamaları üç farklı kategoriye ayırmışlardır. Bunlar, kendini aşırı olumlu değerlendirme (overly positive self-evaluations), gerçekçi olmayan iyimserlik (unrealistic optimism) ve abartılmış kontrol algılarıdır (exaggerated perceptions of control). Kendini aşırı olumlu değerlendirme, bireylerin benliklerine ilişkin gerçekçi olmayan olumlu değerlendirmelerde bulunmaları ile ilişkilidir. Gerçekçi olmayan iyimserlik,

bireylerin sıklıkla gelecek odaklı olmaları ve bu geleceği olumlu ve umut verici olarak değerlendirmeleridir. Abartılı kontrol algıları ise, bireylerin olaylar üzerinde gerçekte olduğundan daha fazla kontrole sahip olduklarını düşünmeleridir. Bu üç başlığı özetlemek gerekirse, insanların çoğu, benlikleriyle ilgili gerçekçi olmayan iyimser görüşlere ve geleceklerinin başka insanlarınkinden daha iyi olacağı konusunda iyimser bir inanca sahiptir. İnsanlar ayrıca çevrelerini kontrol edebilme yetenekleri konusunda da abartılmış inançlar beslerler.

Olumlu yanılsama kavramı, Taylor tarafından ilk olarak kanser hastalarıyla yapılan çalışmalarda kullanılmış, daha sonra sosyal biliş çalışmalarıyla günümüze kadar kullanıla gelmiştir. Taylor ve Brown (1994), olumlu yanılsama kavramının yakın ilişkiler konusunda da ele alınabileceğini belirtmişlerdir. Yakın ilişkilerde olumlu yanılsama, bireylerin partnerlerini ve ilişkilerini gerçekte olduğundan daha olumlu algılama eğilimi olarak tanımlanabilir.

Romantik bir ilişkinin ilk dönemlerinde, bireyler partnerlerine karşı yoğun sevgi beslerler. İlişkilerini pembe renkli gözlüklerin arkasından değerlendiren bireyler partnerlerinin olumlu özelliklerini abartmak, olumsuz özelliklerini de önemsizleştirmek eğilimindedirler (Murray ve Holmes, 1997). Bilişsel çarpıtma olarak da değerlendirilebilecek bu önemsizleştirme eğiliminin altında, insanların birlikte oldukları kişinin doğru insan olduğuna inanma ihtiyaçları yatmaktadır. Böylelikle, bu bilişsel stratejiler bireylerin ilişkilerine ve partnerlerine olan inançlarını ve güvenlerini kaybetmemelerini sağlamaktadır.

Olumlu yanılsamalarla ilgili yazın incelendiğinde, konunun bazı açılardan bilişsel çelişki kuramıyla açıklandığını görmek mümkündür. Daha önce de belirtildiği gibi, bilişsel çelişki, tutuma ters düşen bir davranış sonucunda, bireylerin yaşamaları olası olumsuz ve rahatsız edici bir durumdur (Festinger, 1957). Böyle durumlarda, bireyler genellikle tutumlarını değiştirerek bu çelişkiyi azaltmaya çalışırlar. Evliliklerinde sorun yaşayan bireyler, yaşadıkları çelişkiyi azaltmak için, bu sorunları görmezden gelebilir ya da bunların önemini azaltabilirler. Böylece, daha az bilişsel çelişki yaşayabilirler.

Sistemi meşrulaştırma kuramına geri dönecek olursak, tıpkı olumlu yanılsamalar gibi, sistemi meşrulaştırıcı güdüler de bir tür bilişsel çarpıtma olarak ele alınabilir. Nitekim Jost ve Banaji de (2004) sistemi meşrulaştırmayı yanlış bilinç olarak nitelendirmekte ve ‘bireyin, kişisel ve grup çıkarlarına ters düşen ve dolayısıyla benliğinin ve grubunun dezavantajlı konumunu sürdürmesine katkı sağlayan inançlar’ olarak tanımlamaktadırlar (Jost ve Banaji, 1994).

Daha önce de belirtildiği gibi, sistemi meşrulaştırma kuramına getirilen açıklamalarda, bilişsel çelişki kuramının önemli bir rol oynadığını görmek mümkündür. Mevcut statükodan dolayı dezavantajlı olan gruplar ideolojik çelişkilerini azaltmaya en çok ihtiyaç duyan gruplardır. Bu nedenle sistemi meşru kılmaya daha fazla eğilimlidirler.

Jost ve arkadaşları (2003), farklı sosyo ekonomik düzeylerden gelen katılımcılardan oluşan büyük bir örneklem grubuyla yaptıkları çalışmalarında, dezavantajlı gruplar arasındaki abartılmış sistemi meşrulaştırma sonuçlarına yer vermektedirler. Sonuçları özetlemek gerekirse, düşük gelirli katılımcılar ve Afro-Amerikalılar hükümeti eleştiren medya temsilcilerini ve yurttaşların haklarının kısıtlanmasını daha fazla desteklemektedirler. Düşük gelirli Latin Amerikalıların, Amerikan Hükümetine ve hükümetin herkesin yararına çalıştığına inanmaya yüksek gelirli Latin Amerikalılardan daha fazla eğilimli oldukları bulunmuştur. Ek olarak, yüksek gelirli katılımcılarla karşılaştırıldığında, düşük gelirli katılımcılar gelirlerdeki büyük farklılıkların motivasyon ve çabayı desteklemek için gerekli olduğuna inanmaktadırlar. Ayrıca, düşük gelirli Afro- Amerikalılar, ekonomik eşitsizliklerin meşru ve gerekli olduğuna diğerlerinden daha fazla inanmaktadırlar. Tüm bu bulgular ışığında, yazarlar, sonuçların bilişsel çelişkiye dayalı açıklamalarla tutarlı olduğunu öne sürmektedirler. Mevcut konumlarından dolayı dezavantajlı olan bireyler, şartları değiştirmeye çalışmaya, sorgulamaya ya da reddetmeye en az eğilimli olanlardır.

Sistemi meşrulaştırmanın bazı açılardan bilişsel çelişki kuramı ile açıklanabileceğini göstermesi açısından önemli olan bir başka çalışma da Napier ve Jost (2008) tarafından yapılmıştır. Çalışma sonuçları, muhafazakârların liberallere göre daha mutlu olduklarını ortaya koymaktadır. Yazarlara göre bu fark, demografik ya da bilişsel stillerdeki farklılıklarla açıklanamamaktadır. Yapılan açıklama, mevcut eşitsizliklerin akla uygun hale getirilmesine yüklenmektedir. Bu bulgu da sistemin meşrulaştırılması ile tutarlı görünmektedir. Daha önce de belirtildiği gibi, yazarlar,

statükoyu adil ve meşru görmenin hafifletici bir işlevi olduğuna vurgu yapmaktadırlar. Başka bir ifadeyle, politik muhafazakârlar, mevcut düzendeki eşitsizlikleri kabul etme ve meşru görmeye liberallerden daha fazla eğilimlidirler ve bu nedenle bu eşitsizliklerden daha az olumsuz etkilenmektedirler. Tersine, yazarlara göre liberaller sosyal eşitsizlikleri meşru görmedikleri için, politik muhafazakârlardan daha az mutlu olabilirler.

Sonuç olarak, dezavantajlı grup üyelerinin bu konumlarının devam etmesine ve değişmemesine yol açan sistemin meşru, haklı, adil ve gerekli olduğu inancını neden sürdürdükleri sorusu, kısmen bilişsel çelişki kuramına dayanarak açıklanabilir. Toplumda dezavantajlı olan grup üyeleri parçası oldukları sistemi meşrulaştırarak, yaşadıkları zorlukların önemini ve bilişsel çelişkilerini azaltıyor olabilirler. Bilişsel çelişki kuramının varsayımları doğrultunda, bu bireyler sistemin adil ve meşru olduğuna ve herkesin hak ettiğini yaşadığına inanarak, dünyanın istikrarlı, düzenli ve geleceğin kontrol edilebilir olduğuna ilişkin inançlarını desteklemektedirler.

Özetlemek gerekirse, karşıladıkları ihtiyaçlar sayesinde, benzer işlevlere sahip olabilecekleri düşünülen sistemi meşrulaştırıcı güdüler ve olumlu yanılsamalar, bu çalışmada sağladıkları hafifletici işlevler temelinde ele alınacaktır. Bir sonraki bölümde, sistemin meşrulaştırılması ve olumlu yanılsamalar daha ayrıntı olarak aktarılacaktır.

1.4. Sistemi Meşrulaştırma Kuramı ve Olumlu Yanılsamalar

Sistemi meşrulaştırma kuramı, daha önce de belirtildiği gibi, bireylerin içinde yer aldıkları sosyal, ekonomik ve siyasi sistemlere ilişkin olumlu tutumlara sahip olduklarını ve bu sistemlerin haksız ve gayri meşru olduğuna değil; adil ve haklı olduğuna inanma eğiliminde olduklarını ileri sürmektedir (Jost, 1995; Jost ve ark., 2004; Major, 1994). Özellikle dezavantajlı grup üyeleri için olumsuz sosyal ve ekonomik bedelleri olsa da, sistemin akla uygun hale getirilmesinin bazı psikolojik ihtiyaçları doyurduğu birçok çalışmada vurgulanmaktadır. Bilişsel tutarlık amacıyla yapıldığı belirtilen bu meşrulaştırma güdüsünün; belirsizliği azaltma, düzen gereksinimini sağlama, yaşamın anlamlı olduğuna dair duyulan varoluşsal gereksinimleri karşılama ve görece belirsiz bir geleceğin yaratabileceği tehdit ve kaygıyı azaltma gibi hafifletici etkilere sahip olduğu da belirtilmektedir (Jost ve Hunyady, 2002). Uzun dönem etkilerine ilişkin farklı bulguların olduğu çalışmalara rastlansa da (Harding ve Sibley, 2013), statükonun meşrulaştırılmasının insanları daha mutlu ve tatminkâr kıldığına ilişkin çok sayıda çalışma sonucuna ulaşmak mümkündür (bkz., Cichocka ve Jost, 2014).

Tüm bu bilgiler ışığında, Cichocka ve Jost'un (2014) da belirttiği gibi, sistemin meşrulaştırılmasını bir tür olumlu yanılsama olarak değerlendirmek mümkündür. Bu noktada, yazarlar sistemi meşrulaştırmayı kısmen kendini kandırma olarak tanımlamaktadırlar. Özellikle toplumdaki dezavantajlı gruplar açısından değerlendirildiğinde, yaşadıkları bilişsel çelişkinin üstesinden, tıpkı olumlu

yanılsama kuramında olduğu gibi, abartılmış bir kontrol algısı ve gerçekçi olmayan iyimserlikle gelmeye çalıştıkları düşünülebilir. Bireylerin, ilişkileriyle ilgili değerlendirmelerinin doğru olmaktan çok, yanlı ve olumlu olduğunu ileri süren olumlu yanılsama kuramına paralel olarak (Gagne ve Lydon, 2004), sistemi meşrulaştırma kuramı da insanların, sistemin adil ve meşru olduğuna ve herkesin hak ettiğini yaşadığına inanarak, dünyanın istikrarlı ve düzenli olduğuna ilişkin inançlarını desteklediklerini ileri sürmektedir.

Buraya kadar aktarılanları özetlemek gerekirse, tıpkı genel sistemi meşrulaştırmanın bireyler için bazı hafifletici işlevleri olduğu gibi (Jost ve Hunyady, 2002; Jost ve ark., 2003; Liviatan ve Jost, 2011, 2014), evlilik sistemini meşrulaştırmanın da evli bireyler için benzer sonuçları olacağı düşünülmektedir. Bu noktada, olumlu yanılsamaların bu hafifletici işlevlerden biri olduğu ve bireylerin evlilik doyumuna olumlu etkisinin olacağı ileri sürülebilir. Buradan hareketle çalışmada, evlilik sistemini meşrulaştırmanın, evlilik ilişkisindeki olumlu yanılsamalar ve evlilik doyumuna ile olan ilişkisi incelenecektir.

Çalışmanın bu bölümünde, öncelikle evlilik doyumuna konusunda bilgi aktarılacak, ardında da olumlu yanılsamalar ve evlilik doyumuna arasındaki ilişkiye değinilecektir.

1.5. Evlilik Doyumu

Evlilik; tarih, antropoloji, sosyoloji, hukuk ve psikoloji gibi farklı disiplinler tarafından farklı boyutlarıyla incelenen bir olgudur. Bireysel ve sosyal bir yapı olarak tanımlanan evlilik ilişkisi, sadece eşlerin birbirlerine olan bağlılığını değil, toplum önünde yasal bir bağlılığı da içermektedir (Bird ve Melville, 1994). Yakın ilişkiler içinde yasalarla tanımlanan ve tanınan tek ilişki türü olan evlilik, aynı zamanda bireylere bir meşruiyet de sağlar. Farklı boyutlarıyla ele alındığı belirtilen evlilik konusunda yapılan çalışmalara bakıldığında, pek çok değişkenle ilişkisinin incelendiği görülmektedir. Özellikle evlilik ve aile araştırmalarında, evlilik doyumu en sık çalışılan değişkenlerden biridir (Çelenk ve Vijver, 2013; Dennison, Koerner ve Segrin, 2014; Lucas ve ark., 2008; Pedro, Ribeiro ve Shelton, 2015). Bu çalışmada ise, evli bireylerin evlilik doyumlarının bir sistem olarak ele alınan evlilik kurumu ve sistemi meşrulaştırma yaklaşımı çerçevesinde incelenmesi amaçlanmaktadır.

Yakın ilişkiler alanında yapılan çalışmalar incelendiğinde, evlilik doyumunun kültür (Deiner, Gohm, Suh ve Oishi, 2000; Lucas ve ark., 2008), yaş, eğitim düzeyi, evlilik süresi (Jose ve Alfons, 2007), cinsellik (Litzinger ve Gordon, 2005), kişilik özellikleri (Gattis, Berns, Simpson ve Christensen, 2004; Shackelford, Besser ve Goetz, 2008), yüklemeler (Dowd, Means, Pope ve Humphries, 2005; Tutarel Kışlak ve Çavuşoğlu, 2006) ve bağlanma stilleri (Harma ve Sümer, 2015; Sümer ve Cozzarelli, 2004) gibi birçok değişkenle ilişkili olduğu görülmektedir. Birden fazla yordayıcısının olması, evlilik doyumu kavramının net bir tanımını yapmayı zorlaştırmaktadır. Curun (2006) evlilik doyumunu, bireyin ilişkisi hakkında öznel

değerlendirmesi olarak tanımlarken, Sokolski ve Hendrick (1999) eşlerin sosyal ve kişisel boyutlardan elde ettikleri psikolojik tatmin olarak tanımlamaktadırlar. Tezer (1986) evlilik doyumunun, ‘bireyin evlilik ilişkisindeki gereksinimlerini karşılama derecesine ilişkin algısı’ olduğunu ifade ederken, Fowers ve Olson (1993), evlilikten alınan doyumun, iyi bir yaşamın yolunu açtığını vurgulamaktadır.

Evlilik doyumunu ile ilişkili olduğu düşünülen çok sayıda değişkenden biri de çocuk sahibi olup olmamak ve çocuk sayısıdır ve bu çalışmada da etkisi araştırılacak değişkenler arasındadır. Bu araştırma kapsamında yürütülen ve ilerleyen kısımlarda söz edilecek olan nitel çalışmanın sonuçları da, evlilikte çocuk sahibi olmanın önemine dikkat çekmektedir. Katılımcıların bazıları, evlenmenin çocuk sahibi olabilmek için gerekli olduğuna vurgu yaparken, bazıları da çocuk sahibi olmanın beraberinde getirdiği sorumluluklara vurgu yapmaktadır. Bu nedenle, çalışmada diğer demografik değişkenlerin yanı sıra özellikle bu değişkenin evlilik doyumu üzerindeki etkisi de incelenecektir. Hem yurtdışında hem de ülkemizde çalışmalar incelendiğinde, çocuk sahibi olmanın ve çocuk sayısının artmasının, evlilik doyumunu azalttığı görülmektedir (Akbalık Doğan ve Büyükşahin Sunal, 2011; Johnson ve Huston, 1998; Jose ve Alfons, 2007; Meryem Kaynak, 2014; Özen, 2006; Twenge, Campbell ve Foster, 2003; Zimmerman, Haddock, Current ve Ziemba, 2003). Çocuğun evlilik doyumu üzerinde etkisinin olmadığına (Çağ ve Yıldırım; 2013; Hatipoğlu, 1993) ya da evlilik doyumunu arttırdığına (Guo ve Huang, 2005) ilişkin bulgulara rastlansa da, bu çalışmalar oldukça az sayıdadır. Twenge, Campbell ve Foster (2003), evlilik doyumu açısından çocuk sahibi olan ve olmayan evli çiftleri karşılaştırmışlardır. Çalışma sonuçları, çocuğun evlilik doyumu üzerindeki negatif

etkisini ortaya koymaktadır. Buna göre, çocuk sahibi olmayan bireylerle karşılaştırıldığında, çocuk sahibi olanların evlilik doyumlarının daha düşük olduğu, dahası çocuk sahibi olanlarda, sahip olunan çocuk sayısı arttıkça da doyumun azaldığı belirtilmiştir. Yazarlara göre bu sonuç, kadın ve erkeğin ev içindeki rollerinin değişmesine bağlı olarak yaşanan rol çatışmalarının, sorumlulukların artmasının ve özgürlüklerin kısıtlanmasının bir sonucu olabilir. Ayrıca çocukların, çiftlerin cinsel yaşamlarını da olumsuz yönde etkilediği, özellikle erkeklerin evlilik doyumunu daha fazla düşürdüğü vurgulanmıştır.

Evlilik doyumunu ile ilişkili olduğu belirtilen (Murray, Holmes, Dolderman ve Griffin, 2000; Murray ve Holmes, 1997; Murray, Holmes ve Griffin, 1996a, 1996b) ve bu çalışmanın da konusunu oluşturan değişkenlerden biri olumlu yanılsamalardır. Yukarıda da belirtildiği gibi, yakın ilişkilerde, bireylerin partnerlerini ve ilişkilerini olumlu algılama eğilimi olarak tanımlanabilecek olumlu yanılsama kavramı, ‘bireylerin ilişkilerini pembe renkli gözlüklerin arkasından değerlendirmeleri’ olarak da ifade edilmektedir (Murray ve Holmes, 1997). Buna göre, bireyin ilişkisi ve partneri hakkındaki olumlu yanılsamaları, daha yüksek ilişki doyumunu ile bağlantılıdır. Aynı zamanda, partnere ilişkin idealleştirilmiş imgeler oluşturma ve yakın ilişkilerde doyum ve istikrarın artmasıyla oldukça ilişkili olduğunu gösteren çalışmalara rastlamak da mümkündür (Fowers, Lyon ve Montel, 1996; Miller, Caughlin ve Huston, 2003). Fowers, Applegate, Olson ve Pomerantz (1994) da evli bireylerle yaptıkları çalışmalarında, daha yüksek düzeyde evlilik doyumunu bildiren katılımcıların, aynı zamanda idealleştirilmiş çarpıtma düzeylerinin de yüksek olduğunu belirtmişlerdir.

Daha önce de belirtildiği gibi, Taylor ve Brown (1988), insanların gerçekliği, olumlu ve benliğe hizmet eder bir biçimde çarpıttıklarını ileri sürmektedirler. Bir tür bilişsel çarpıtma olarak değerlendirilen bu sürecin, yakın ilişkilerde de bazı psikolojik gereksinimleri karşıladığı ve kaygıları azalttığı söylenebilir. Örneğin, belirli bir düzeye kadar, yanılsamaların flört ilişkisi ve evliliklerde ilişki doyumunun tamamlayıcı bir ögesi olduğu belirtilmiştir (Murray, 1994). Bu bağlamda, ilişkilerini ve partnerlerini idealleştiren bireyler, ilişkilerinin geleceğine ilişkin daha az kaygı duyarlar ve bu da onların ilişkilerine daha çok güvenmelerini sağlayabilir. Bu noktada benzer bir vurgunun, sistemi meşrulaştırma kuramı çerçevesinde de yapıldığını görmek mümkündür. Mevcut sistemi haklı ve meşru görmek, çevrenin istikrarlı, düzenli ve geleceğin kontrol edilebilir olduğu inancını sağlayarak, insanların varoluşsal ihtiyaçlarını karşılayabilir (Cichocka ve Jost, 2014). Jost, Ledgerwood ve Hardin (2008), sistemi meşrulaştırmanın, aile üyeleriyle ve arkadaşlarla aidiyet duygusu ve paylaşılan bir gerçeklik sağlayarak, ilişkisel güdülerini tatmin ettiğini belirtmektedirler. Buradan hareketle, hem olumlu yanılsamaların hem de sistemi meşrulaştırmanın benzer bilişsel süreçlerle ele alınabileceği, her iki sürecin de hafifletici bir işlevinin olduğu (Napier ve Jost, 2008) söylenebilir. Evliliğe ve eşe ilişkin olumlu yanılsamalar, bireylerin evlilik doyumlarını arttırırken, bu sistemin tutarlı ve adil olarak algılanması, istikrar ve kontrol duygusu gibi temel bazı psikolojik motivasyonları karşılayarak, evlilik doyumuna olumlu katkı sağlayabilir (Napier ve Jost, 2008).

Buraya kadar aktarılanları özetlemek gerekirse, insanların tıpkı sosyal sistemleri haklı, adil ve meşru görme motivasyonları gibi, bir mikro sistem olarak ele alınabilecek evlilik sistemini de meşrulaştırma güdüsüne sahip olabilecekleri düşünülmektedir. Ek olarak, araştırmalarda genel sistemin meşru algılanmasının bazı hafifletici etkilerinin olduğu, örneğin stresi engelleme işlevi ile varolan sosyal sistemlerin istikrarlı, anlaşılır ve yordanabilir olarak algılanmasını sağladığı (Jost ve Hunyady, 2002) ve genel iyilik haline pozitif etkisinin olduğu belirtilmektedir (Jost ve Thompson, 2000). Bu bilgiler ışığında, çalışmada evlilik sistemini meşrulaştırmanın da benzer hafifletici işlevleri olabileceği ve en belirgin olarak da evlilik doyumu üzerinde olumlu etkilerinin olabileceği düşünülmektedir. Alanyazında, evlilik doyumunu olumlu yönde etkilediği belirtilen ve sistemi meşrulaştırma güdüsüne benzer işlevlerinin olduğu düşünülen bir değişken de olumlu yanılsamalardır. Birçok farklı ilişki türüyle (flört, nişanlı ve evli) yürütülen çalışmalarda (Dijkstra, Barelds, Groothof ve van Bruggen, 2014; Murray ve Holmes, 1997; Murray, Holmes ve Griffin, 1996a), ilişkiye ve partnere ilişkin yanlı ve olumlu değerlendirmelerin ilişki doyumu ve ilişki kalitesi üzerinde olumlu etkilerinin olduğu belirtilmektedir. Bu çalışmada da hafifletici işlevleri sayesinde bir ilişki sürdürme mekanizması olarak değerlendirilen olumlu yanılsamaların, çiftlerin evlilik doyumu üzerinde olumlu etkilerinin olacağı ve evlilik sistemini meşrulaştıran bireylerin evliliklerini yanlı ve olumlu değerlendirmeleri sonucunda da evlilik doyumlarının artacağı düşünülmektedir.

Evli çiftlerin evlilik sistemini meşrulaştırma ve evlilik doyumları arasında olumlu yanılısamaların aracı rolü, Aktör-Partner Karşılıklı Bağımlılık Modeli - Actor-Partner Interdependence Model (Cook ve Kenny, 2005; Kenny, Kashy ve Cook, 2006) ile test edilecektir. Özellikle evli çiftlerde eşlerin, ilişki çıktıları üzerinde karşılıklı etkilerinin olduğu gerçeğiyle, çalışmada kişilerin yalnızca kendilerinin değil, eşlerinin bağımsız değişkenlerinin de kişinin çıktıları üzerindeki etkisi incelenecektir. APIM hem aktör etkilerinin (kişinin kendi bağımsız değişkenlerinin kendi çıktıları üzerindeki) hem de partner etkilerinin (kişinin kendi bağımsız değişkenlerinin eşlerinin çıktıları üzerindeki etkisi) test edilmesini mümkün kıldığı için, araştırmanın denenceleri bu yolla test edilecektir.

Yukarıda belirtilen amaçlar doğrultusunda, araştırmanın denencelerini aşağıdaki gibi özetlemek mümkündür.

1.6. ARAŞTIRMANIN DENENCELERİ

1. Genel sistemi meşrulaştırma ile evlilik kurumunun meşrulaştırma arasında her iki eş için de pozitif yönde ve anlamlı bir ilişki beklenmektedir.
2. Evlilik kurumunun meşrulaştırılmasının, her iki eşin evlilik doyumunu ve olumlu yanılısama düzeyini pozitif yönde yordaması beklenmektedir.
3. Her iki eş için de evlilik kurumunun meşrulaştırılması ve evlilik doyumları arasında olumlu yanılısamaların aracı rolünün olması beklenmektedir.

Ek olarak çalışmada, evlilik sisteminin meşrulaştırılması ve olumlu yanılsamaların evlilik doyumunu hangi düzeyde yordadığı, bir de evlilik doyumunu etkilemesi olası yaş, eğitim düzeyi, evlilik süresi, çocuk sahibi olma/olmama gibi bazı demografik değişkenler kontrol edildikten sonra yapılacak olan regresyon analizleri ile de test edilecektir.

Alanyazın incelendiğinde, bireylerin evlilik doyumu ile ilişkili olduğu düşünülen değişkenler arasında, eğitim, çocuk ve ilişki süresinin olduğu görülmektedir. Bununla birlikte sözü edilen değişkenlerin evlilik doyumu üzerinde etkisinin olmadığını (Çelenk ve van der Vijver, 2013; Koçak, 2014; Tutarel Kışlak ve Çabukça, 2002) belirten çalışmaların yanı sıra, eğitim ile pozitif yönde (Akbalık Doğan ve Büyükhahin Sunal, 2011) ya da çocuk sayısı ile negatif yönde etkilerinin olduğunu ortaya koyan çalışmalara da rastlanmaktadır (Jose ve Alfons, 2007; Kaynak Malatyalı, 2014). Alanyazında farklı araştırma sonuçları göz önüne alındığında, bu çalışmada sözü edilen değişkenlerin evlilik doyumu üzerindeki etkisi de kontrol edilecektir. Ek olarak, daha önce de belirtildiği gibi, nitel çalışma bulgularında yer alan çocuk sahibi olmaya yapılan farklı yüklemeler nedeniyle de, çocuk sahibi olmanın evlilik doyumu üzerindeki etkisi araştırılacaktır.

4. Her iki eş için de çocuk sahibi olmanın, evlilik doyumunu negatif yönde yordaması beklenmektedir.

2. BÖLÜM

PILOT ÇALIŞMALAR

ÇALIŞMA I

Bu çalışmada, katılımcıların evlilik sistemini meşrulaştırma düzeylerini belirlemek için bir “Evlilik Sistemini Meşrulaştırma Ölçeği” geliştirmek amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda aşağıda Çalışma I ve Çalışma II başlıkları altında anlatılacak olan nitel ve nicel iki ayrı çalışma gerçekleştirilmiştir.

2.1. ÇALIŞMA I

EVLİLİK SİSTEMİNİ MEŞRULAŞTIRMA ÖLÇEĞİ’NİN GELİŞTİRİLMESİNE YÖNELİK NİTEL ÇALIŞMA

Çalışmada, evlilik kurumunun meşrulaştırılmasına ilişkin tutumları değerlendirmeye yönelik bir ölçek geliştirilmesi planlanmaktadır. Bu amaçla, ilk olarak konunun uzmanı olan akademisyenlerden böyle bir ölçekte kullanılabileceğini düşündükleri tutum ifadeleri yazmaları istenmiştir. Söz konusu ifadeler ve araştırmacının kendi oluşturduğu ifadelerle birlikte bir madde havuzu oluşturulmuştur. Daha sonra, hem evlilik konusuna ilişkin derinlemesine bilgi edinilmesi hem de söz konusu madde havuzuna eklenebilecek yeni tutum ifadeleri belirlemek için evlilik kurumuna ilişkin açık uçlu sorulardan yararlanılarak nitel bir çalışma yapılmıştır. Açık uçlu soru formunda katılımcıların ‘evlilik ilişkisi, evlilik kurumu, evlenmenin yararları ve zararlarına’ yönelik düşüncelerini belirlemeye yönelik sorular dışında, onların yaş, cinsiyet, ilişki durumları ve ilişki sürelerini belirlemeye yönelik sorular da yer almaktadır. Soru formu Ek-1’de verilmiştir.

2.1.1. Yöntem

2.1.1.1. Katılımcılar

Açık uçlu soru formu, 10 kadın ve 10 erkek olmak üzere toplam 20 kişiye uygulanmıştır. Katılımcıların yaş aralığı 25 ile 37 arasında değişmekte olup yaş ortalaması 30,85 ($SD = 3,79$)'tir. Katılımcıların 16'sı eğitim düzeyini lisansüstü, 4'ü de üniversite mezunu olarak belirtmiştir. Çalışmaya katılan 10 kadının 5'i evli, 5'i bekârdır. Benzer biçimde erkek katılımcıların da 5'i evli, 5'i bekârdır. Evli bireylerin evlilik süreleri 4 ay ile 132 ay arasında değişmektedir ve bu sürenin ortalaması 49,7 aydır ($SD = 47,8$).

Araştırmanın amacı doğrultusunda, açık uçlu soru formundan elde edilen veriler, tematik içerik analizi ile analiz edilmiştir. Çalışmanın uygulama aşamasından önce, amaç doğrultusunda oluşturulan her soru, temel kategori olarak belirlenmiştir. Buna göre, açık uçlu soru formunda yer alan 7 soru, 7 temel kategoriye oluşturmaktadır. İkinci aşama olarak, verilen yanıtlardan elde edilen bilgilerle tematik birimler oluşturulmuş ve bu temaların hangi kategorinin altında yazılacağı belirlenmiştir. Bulgular sunulurken, katılımcıların örnek cevapları * ilgili kategoriler ve temalar altında aktarılacaktır. Nitel çalışmaya ilişkin frekans tablosu Ek 11'de sunulmuştur.

* Parantez içindeki bilgiler sırasıyla; katılımcı numarasını, cinsiyeti, medeni durumu ve katılımcının yaşını göstermektedir.

2.1.2. NİTEL ÇALIŞMA BULGULARI

2.1.2.1. Evlilik Hakkındaki Düşünceler

Katılımcıların evlilik hakkındaki düşüncelerini içeren kategori, içerik analizi ile incelenmiş ve verilen yanıtlar doğrultusunda bazı temalar belirlenmiştir. Buna göre evlilik konusunda öne çıkan temalar; ‘sorumluluk’, ‘meşruiyet’, ‘hayatı paylaşmak’ ve ‘doğru kişiyi bulmak’tır. Katılımcıların en sık kullandığı tema sorumluluk olmuştur (5/20, %25). Hem kadın hem de erkek katılımcılar, evlilikle birlikte bireylerin sorumluluklarının netleştiğini ve evlilik kurumu sayesinde sorumlulukların paylaşılabildiğini ifade etmektedirler.

“Toplum yapımızda oldukça işlevsel bir kurum. Sorumluluk, görev ve sınırlarını netleştirir. Birey yalnız kalmaktan kurtulur.” (04, Kadın, Bekâr, 37)

“Bir eşin olduğu düşüncesi çok güzel. Kendi aileden ayrışmanı sağlıyor, ancak sorumluluk arttı. Zaman zaman öfkeleniyorum ama yine de evli olmayı ve bize ait bir evimizin olmasını ve eşimi çok seviyorum. İyi ki de evlenmişim.” (09, Kadın, Evli, 28)

“Doğru kişi ile yapılmışsa, birlikte yaşamının en iyi formu. Toplumsal yapı gereği sorumluluk, evlilik kurumu sayesinde paylaşılmaktadır.” (12, Erkek, Evli, 35)

‘Evlilik hakkındaki düşünceler’ kategorisinde öne çıkan bir diğer tema, geçerlik ve yasallık olarak tanımlanabilen ‘meşruiyet’tir (4/20; %20). Katılımcıların verdikleri cevaplarla belirlenen ve bu temayı oluşturan ifadeler, sözleşme, kurum,

ilişkinin resmileşmesi, kabul görmesi, ilişkinin toplumda kabul görmesidir. Kadın katılımcıların üçü bu temayı; hayat ortaklığının tanınması, kınamaya maruz kalmadan birlikte yaşamak ve çocuk sahibi olabilmek olarak ifade ederken, bir erkek katılımcı, birlikte yaşama arzusunun toplum nezdinde kabul görmüş yolu olarak tanımlamaktadır.

“İlişkinin resmileşmesi, diğer insanlara duyurulması. Kimsenin kınamasına maruz kalmadan birlikte yaşayabilirsin, çocuk yapabilirsin.” (10, Kadın, Evli, 33)

“Evlilik, iki kişinin birlikte yaşama arzusunu, toplum nezdinde kabul görmüş bir yolla ortaya koymasıdır.” (20, Erkek, Bekâr, 25)

‘Evliliği bir kurum olarak görmek’ ve ‘hayatı paylaşmak’ da katılımcılar tarafından eşit sıklıkta vurgulanan temalardır (3/20, %15).

“Toplum yapımızda oldukça işlevsel bir kurum. Sorumluluk, görev ve sınırlarını netleştirir. Birey yalnız kalmaktan kurtulur.” (04, Kadın, Bekâr, 33)

“Sevgiliyle hayatı paylaşmanın farklı bir biçimi ” (17, Erkek, Bekâr, 31)

2.1.2.2. Evlenmenin Yararları Nelerdir?

Çalışmada belirlenen bir diğer kategori de evlenmenin yararlarıdır. Bu amaçla katılımcılardan evlenmenin üç yararını yazmaları istenmiştir. İçerik analizi

sonuçlarına göre, katılımcıların evliliğin yararlarına ilişkin en sık ifade ettikleri kelime “düzen” (düzenli bir yaşam, düzenli bir cinsel hayat) olmuştur (7/20, %35).

“Sevdiğin kişiyle bir arada yaşamak. Düzenli bir yaşam. Düzenli sex hayatı.”
(10, Kadın, Evli, 33)

“Düzenli bir hayatın olur. Duygusal olarak daha huzurlu hissedersin. Çocuk, aile güzel şeyler.” (05, Kadın, Bekâr, 26)

“Düzenli, planlı yaşam. Daha faydalı dertler, tasalar. Daha mutlu bir yaşam.” (15, Erkek, Evli, 28)

Evlenmenin yararlarının sorulduğu bu kategoride belirlenen diğer temalar; ‘sorumluluk duygusunun gelişmesi’ (4/20; %20), ‘çocuk sahibi olmak’ (3/20; %15), ‘toplumda saygınlık ve statü kazanma’ (4/20; %20) olarak sınıflandırılabilir. Sorumluluk duygusu, çocuk sahibi olmak ve evlilikle birlikte ilişkinin meşruluk kazanarak toplumda kabul görmesi gibi temaların ilk kategoride de yer alması dikkat çekmektedir. Ek olarak, bu temalar hem evli/bekâr kadınlar, hem de evli/bekâr erkekler tarafından belirtilmektedir.

“Birlikteliğin herkes tarafından kabul edilmesinin verdiği sosyal yararlar ve haklar. Birisinin hayatındaki önemini belirtmenin en kısa yolu. Sosyal kabul sağlaması, özellikle belli yaştaki kadınlar için insanlara açıklama yapmak zorunda kalmamak.” (02, Kadın, Bekâr, 29)

“Toplum içerisinde statü kazanma. Daha düzenli bir hayat. Sürekli bir arkadaşınızın olması.” (12, Erkek, Evli, 35)

“Evlilik, aile kavramının devamını sağlar. Bireylerin, ortak yaşam duygusunu güçlendirir. İlişkilerin toplumda kabul görmesini sağlar.” (20, Erkek, Bekâr, 25)

2.1.2.3. Evlenmenin Zararları Nelerdir?

Çalışmada belirlenen diğer bir kategori de evlenmenin zararlarıdır. Bu amaçla katılımcılardan evlenmenin üç zararını yazmaları istenmiştir. Bu kategoride yazılanlar incelendiğinde, ifadelerin toplumsal cinsiyet rolleriyle tutarlı olduğu dikkat çekmektedir. Ek olarak, bu kategoride de ‘sorumluluk’ teması (10/20; %50) öne çıkmaktadır. Kadınların verdiği yanıtlarda, sorumlulukların, özellikle ev işi sorumluluklarının artmasının sıklıkla ifade edildiği görülmektedir. Erkeklerin yanıtlarında ise, sorumluluğun fedakârlık yapma ya da özgürlüğün kısıtlanması bağlamında kullanıldığı görülmektedir. Erkek katılımcıların 7’si (7/10), kadınların ise 3’ü (3/10) özgürlüğün kısıtlanmasını, evlenmenin zararlarından biri olarak görmektedir.

“Eğer şanslı değilse, zaman içinde bütün sorumluluğun kadına yüklenmesi. Sırf evlendiğin için olmadık kişilerle gereksiz zaman harcama zorunluluğu. Evliliğin yüklediği sorumluluklar nedeniyle yaşam biçiminde ani değişiklikler.” (02, Kadın, Evli, 29)

“Bireyselliğin yitimi. Sorumlulukların artması. Özgürlüğün azalması” (19, Erkek, Bekâr, 34)

“Sorumluluklar çok fazla artıyor. Eşinin kararlarına uyum sağlamak zorunda kalabiliyorsun. Eşinin ailesi ile kendi ailen ve eşin arasında çatışmalar yaşayabiliyorsun.” (09, Kadın, Evli, 28)

Evlenmenin zararları kategorisinde belirlenen diğer temalar ise, ‘bireyselliğin yitimi’ (3/20; %15), ‘seçeneklerin niteliği’ (3/20; %15) ve ‘eşin ailesi ile yaşanabilecek çatışmalar’ (3/20; %15) olarak belirlenmiştir. Katılımcılar bireysellik yitimini, tek başına karar alma olanaklarının sınırlandırılması, eşin aldığı kararlara uymak zorunda kalmak ve özgürlük alanlarının kısıtlanması olarak ifade etmektedirler. Bekâr katılımcıların bazıları, evlilikle birlikte seçeneklerin ortadan kalktığını ve aynı kişiyle birlikte yaşamının sıkılma duygusu yaratabileceğini ifade etmişlerdir ve bu ifadeler, ‘seçeneklerin niteliği’ teması olarak belirlenmiştir. Katılımcıların verdikleri cevaplarla belirlenen bir diğer tema da eşin ailesiyle yaşanabilecek çatışmalardır. İki kadın ve bir erkek katılımcı, başka bir aileye dâhil olmanın zorluğunu, kişinin kendi ailesi ve eşinin ailesi arasında çatışma yaşayabileceğini ve eşin ailesine karşı sorumlulukların doğacağını, evlenmenin zararları olarak belirtmişlerdir.

“Bağımsız alınabilen kararların sınırlandırılması. Toplumsal beklentilerin yarattığı baskı” (06, Kadın, Evli, 28).

“İktidar. Zaman ve mekân kısıtlanması. Bağımsız eylemlerin kısıtlanması.” (18, Erkek, Bekâr, 32)

“Bireysel karar verme olanaklarının sınırlandırılması. Diğer seçeneklerin azalması ya da tamamen ortadan kalkması.” (03, Kadın, Bekâr, 28)

“Özgürlüğün kısmen kısıtlanması. Sorumluluğun artması. Başka bir aileye dâhil olmanın bazen zor olması.” (08, Kadın, Evli, 36)

2.1.2.4. Evlenmeyen Kadınlar Hakkında Ne Düşünüyorsunuz?

‘Evlenmeyen kadınlar hakkında ne düşünüyorsunuz’ sorusuna verilen yanıtlar incelendiğinde, katılımcıların en sık ifade ettikleri kelimelerin başında ‘kişisel tercih’ gelmektedir (7/20, %35). Kişisel tercih temasında, kadınların bireysel tercihleriyle evlenmemiş oldukları, özellikle ekonomik özgürlüğe sahip kadınların evlenmeyi tercih etmeyebilecekleri ifade edilmiştir.

“Ekonomik özgürlüğe sahipse, kendi kendine yetebiliyorsa en doğrusunu yaptıklarını düşünüyorum.” (05, Kadın, Bekâr, 26)

“Gayet doğal. İnsanlar evlilik olmadan da yaşayabilirler.” (16, Erkek, Bekâr, 35)

“Uygun bir aday olmadığı sürece evlenmenin gereksiz olduğunu düşünüyorum. Uygun bir aday olsa bile herkes evlilik kurumunu benimsemek zorunda değil, daha özgür ve kendi başına yaşamak isteyebilir ve bunu seçmiş olabilir.” (08, Kadın, Evli, 36)

Bu kategoride de sorumluluk temasının vurgulandığı ve evliliğin kadınlara yüklediği sorumluluklar nedeniyle, kadınların evlenmek istemeyebilecekleri ifade

edilmiştir (3/20; %15). Bununla birlikte, bazı katılımcılar, evlenmeyen kadınları yalnız (1/20; %5) ve yakın ilişkilerinde sorun yaşayan bireyler (1/20; %5) olarak tanımlamakta ve bu durumu ‘istedikleri halde evlenmemişlerse, kendilerini toplum dışına itilmiş bireyler olarak hissedebilirler’ (1/20; %5) şeklinde açıklamaktadırlar.

“Genç yaşlarında evlenemeyenlerin hayatlarını daha bağımsız yaşamak istediklerini, orta yaş ve sonrasında ise eğer sabit bir ilişkileri yoksa yalnız olduklarını düşünüyorum.” (06, Kadın, Evli, 28)

“Bunun ya onların tercihleri olduğu için saygı duyarım. Fakat koşullardan dolayı evlenemeyen kadınların güçlüklerle karşılaştığı düşünüyorum.” (11, Erkek, Evli, 36)

Kadınların evlenmeme nedenlerine yapılan atıflar incelendiğinde, bireysel tercihe vurgu yapılmakla birlikte, bunun yaş ile ilişkisi üzerinde durulduğu görülmektedir. Özellikle ileri yaşlarda bekâr olmanın, kadınlar için bazı zorluklar yaratabileceği dile getirilmektedir. Yalnız olmak, sorumluluk almaktan kaçınmak, bekâr olarak toplum dışına itilmek ve bekâr kadınlara yönelik taciz gibi ifadeler, bu zorluklara örnek olarak verilebilir.

“Çok iyi yapıyorlar. Taciz eden insanlar olmasa daha da rahat olabilir.” (04, Kadın, Bekâr, 33)

“Birçok avantajları var bekâr olmanın, ancak dezavantajları da var tabi ki. Evliliğin bir çeşit normalleşme çabası olduğunu da düşünüyorum. Evlenmeyen bazı kadınların yakın ilişkilerde de sorunlar yaşayabileceğini düşünüyorum. Sorumluluk almak zor geliyor olabilir.” (09, Kadın, Evli, 28)

2.1.2.5. Evlenmeyen Erkekler Hakkında Ne Düşünüyorsunuz?

Çalışmada belirlenen bir başka kategori de evlenmeyen erkekler hakkındaki düşüncelerdir. Bu kategori kapsamında oluşturulan temalar başında, ifade edilme sıklığına bağlı olarak ‘kişisel tercih’ gelmektedir (9/20; %45). Evlenmeyen kadınlar hakkındaki düşüncelerle benzer olarak, evlenmeyen erkeklerin de bunu bir tercih olarak seçebilecekleri ifade edilmiştir.

“Evlenmeyi istemiyor, evliliğe inanmıyor ya da hâlihazırdaki ilişkisi için evlilik ibaresine ihtiyaç duymuyor ya da beraberliği bulunduğu devletin hukuki kuralları çerçevesinde evlenmesine izin vermiyor diye düşünüyorum.” (02, Kadın, Bekâr, 29)

“Erkekler de evlenmeden yaşayabilir.” (16, Erkek, Bekâr, 35)

“Evlenmek gibi evlenmemek de tamamen kişisel bir tercihtir.” (20, Erkek, Bekâr, 25)

Yanıtlar incelendiğinde, evlenmeyen erkeklerin zor beğendiklerine, zevk ve âleme düşkün olduklarına, sorumluluk almak istemediklerine ve sosyal alanlarda

güçlükler yaşadıklarına yönelik ifadeler de dikkat çekmektedir. Bu ifadeler de ‘sorumluluk’ teması altında değerlendirilmiştir. Evlenmeyen erkekler hakkındaki düşüncelerin sorulduğu bu kategoride, ‘sorumluluk’ temasının daha çok kadınlar tarafından vurgulandığı görülmektedir. Evlenmeyen kadınlar için kullanılan yalnız olmak, yakın ilişkilerde sorun yaşamak ve ileri yaşlarda toplum dışına itilmiş gibi hissetme tanımlamaları, evlenmeyen erkekler için kullanılmamıştır. Sadece bir erkek katılımcı, sosyal yaşamda güçlükler yaşayabileceklerini ifade etmiştir. Evlenmeyen erkeklerin sorun yaşayabileceklerini belirten katılımcılar ise, bu sorunların daha çok, temizlik ve beslenme sorunları olduğunu, evlenmeyi sürdürme korkusu yaşadıklarını, hayatlarını evlenmeyen bir kadın kadar başarılı idame ettiremediklerini ve evliliğin kadınlarla karşılaştırıldığında erkekler için daha zor olduğunu vurgulamışlardır.

“Evliliğin esaret olduğuna inanırlar. Zevk ve âleme düşkün olanlar. Kişiliği gelişmemiş güvensiz olanlar. Evliliği sürdürememe korkusu olanlar.” (01, Kadın, Bekâr, 37)

“Evlenmeyen erkeklerin zor beğenen, sorumluluk almak istemeyen, bazen de kendi ailesinden ayrışamayan bireyler olduklarını düşünüyorum. Normalleşmede başarısız olduklarını düşünüyorum.” (09, Kadın, Evli, 28)

“Sosyal alanlarda güçlükler yaşadıklarını düşünüyorum.” (11, Erkek, Evli, 36)

2.1.2.6. Evlilik İlişkisi Hakkında Neler Düşünüyorsunuz?

Katılımcıların evlilik ilişkisi hakkındaki düşüncelerini içeren kategori, içerik analizi ile incelenmiş ve verilen yanıtlar doğrultusunda bazı temalar belirlenmiştir. Buna göre evlilik ilişkisi konusunda en sık ifade edilen kelime “saygı” olmuştur (8/20, %40). ‘Saygı’ teması, katılımcılar tarafından evlilik ilişkisini sürdürme ve huzurlu bir evlilik için gerekli bir mekanizma olarak değerlendirilmektedir.

“Evlilik ilişkisi aşk, sevgi, saygı, vefa olduğu sürece her daim ayakta kalır. Aslında temeli, harcı sağlam kurulduğunda yıkılmaz bir kaledir. Evlilik birliğinden doğan bir çocuk da var ise işte o çocuk ya da çocuklar da o kalenin askerleridir.”
(14, Erkek, Evli, 27)

“Evlilik ilişkisi, eğer bireyler birbirlerinin alanlarına, bireysel zamanlarını nasıl geçirecekleri ile ilgili kararlarına saygı duyuyorlarsa, istenerek ve hissedilerek yapılmış bir evlilik ise ve gerçekten iki kişinin ilişkisi ve iletişimi temel alınarak yaşıyorsa keyifli bir uzun süreli ortak yaşam haline dönüşebilir.” (02, Kadın, Bekâr, 29)

“Çiftlerin saygı ve sadakat içinde bulunması gereken bir ilişkidir.” (16, Erkek, Bekâr, 35)

Temelde birçok katılımcının, evlilik ilişkisini mutlu/mutsuz evlilikler, olumlu/ olumsuz yaşantılar bağlamında değerlendirdiği dikkat çekmektedir ve bu

ifadeler ‘ilişkinin niteliği’ teması (7/20; %35) altında birleştirilmiştir. Evlilik ilişkisinde; eşler arası destek, saygı, sevgi, aşk, fedakârlık, uzlaşma, uyum ve anlayış olduğu sürece, ilişkide mutlu olunabileceği, tersine özgürlüklerin kısıtlandığı, sorumluluk paylaşımında sorun yaşandığı, çatışmanın arttığı ve ilişkinin sıradanlaştığı durumlarda öfke ve mutsuzluk duygularının artacağı belirtilmiştir.

“Mutlu evlilikler çok özendirici. İnsanlar iyi uyum sağlarsa, iş paylaşımı dengesini korursa iki insanı bütünleştiren bir kurum. Ancak mutsuz evlilikler daha yaygın. Bazı insanlar evlendiklerine pişman olabiliyor. Ben de böyle bir evlilik yapmaktan korkuyorum.” (04, Kadın, Bekâr, 33)

“Duruma göre değişir. Eğer eşler birbirini seviyorsa güzel bir şey, ancak evlilikte çatışma varsa ve eşler birbirlerini artık sevmiyorlarsa kötü bir şey.”(10, Kadın, Evli, 33)

“Evlilik ilişkisinde eşler arasındaki diyaloglar ve ilişkiler olumlu yönde ise eşler mutlu olur. İlişkiler sürekli çatışmalı olursa bu durumda yaşam çekilmez olur. Öfke ve mutsuz olma gibi duygular ortaya çıkar.” (11, Erkek, Evli, 36)

“Bireysel gözlemlerim ve evli arkadaşlarla yaptığım görüşmeler bana evliliğin bir ikilemler bütünü olduğunu düşündürüyor. Yalnız kalmamaya karşı bireyselliğin yitimi, paylaşım karşın sorumlulukların artması, birlikteliğe karşı özgürlüğün azalması. İnsanlar evlilik yoluyla bunları en üst düzeye çıkarmaya

alışsalar bile evlilik ilişkisinin doğasının buna pek elvermediğini düşünmekteyim.”
(19, Erkek, Bekâr, 34)

Verilen cevaplar incelendiğinde, bir kadın katılımcı, birlikte yaşamaya ilişkin olumsuz tutumların bireyleri evlenmeye yönelttiğini, erkek katılımcı ise evliliğin kişilerin toplumca kabul görmüş yollarla birlikte yaşama iradelerini açığa çıkarmak olduğunu ifade etmektedir.

“Evlilik, toplumlara göre farklılık arz etmekle birlikte, esas itibarıyla kişilerin toplumca kabul görmüş yollarla birlikte yaşama iradelerini açığa çıkarmalarıdır.” (20, Erkek, Bekâr, 25)

“Evlilik tamamen bizim toplumumuzdan dolayı mecbur bırakılan bir kurum. Birlikte yaşamaya, aile ya da toplum onay vermediği için genellikle evleniliyor.” (03, Kadın, Bekâr, 28)

2.1.2.7. Evlilik Kurumu Hakkında Neler Düşünüyorsunuz?

‘Evlilik kurumu hakkında ne düşünüyorsunuz’ sorusuna verilen yanıtlar incelendiğinde, toplumun beklentileri doğrultusunda şekillenen ve birlikte yaşamayı meşru kılan bir kurum olduğu vurgusu dikkati çekmektedir. Bu nedenle, bu kategoride toplumsal baskı teması (8/20; %40) öne çıkmaktadır. Özellikle toplumumuzda, birlikte yaşamaya ilişkin olumsuz tutumların varlığı, evlilik birliği yoluyla çocuk sahibi olmaya verilen değer, bekâr bireylerle karşılaştırıldığında evli bireylere yönelik daha olumlu tutumlara sahip olmak gibi kalıpyargılarla tutarlı

olarak, meşruiyet vurgusunun katılımcılar tarafından sıkça vurgulanması, anlaşılabilir bir sonuçtur.

“Kurum olarak evlilik tam bir anlaşma gibi, hem resmi hem de gayri resmi kuralları açısından. Türkiye gibi bir ülkede de, özellikle birlikte yaşamak isteyen çiftler için hayatı kolaylaştıran bir kurum olduğunu düşünüyorum. Çünkü mahalle baskısını azaltıyor.” (08, Kadın, Evli, 36)

“Evlilik kurumu, ülkemizdeki toplumsal baskı sebebi ile bir çeşit tabu haline gelmiştir. Fakat aslolan eşlerin birbirlerine ne denli dürüst davrandığı ve saygı duyduğudur. Ülkemizde çok hayati önem taşıyan bu kurum, diğer toplumlarda bu denli önem arz etmeyebilir.” (12, Erkek, Evli, 35)

Bu kategoride belirlenen diğer temalar ‘soyun devamı’ (2/20; %10) ve ‘gereklilik’ (4/20; %20) temalarıdır. Bu temalar altında yazılan cevaplar incelendiğinde, iki erkek katılımcının soyun devamı ve çocuk sahibi olmak için evlilik kurumunun önemine vurgu yaptığı görülmektedir. Gereklilik teması incelendiğinde ise, özellikle bekâr katılımcılar, evliliğin gereğinden fazla abartılan bir kurum olduğunu, toplumsal dayatmalar sonucu ortaya çıktığını ve kurumsallaşmaması gereken bir ilişki türü olması gerektiğini vurgulamaktadırlar.

“Fazla abartıldığını ve kutsallaştırıldığını düşünüyorum. Bu kuruma yönelik çocukluktan beri yapılan bir ‘hayat hedefi’ olması atfının birçok bireye hızlı ve yanlış kararlar vermesine neden olacak bir aceleciliğe dönüşebilme riski var. Bazı

insanlar evlilik kurumu içinde yaşıyor, evlilik ilişkisi içinde değil. Bunun eğitim, sosyo- ekonomik durumdan da bağımsız olduğunu düşünüyorum. Koruyuculuğu ile beraber farklı bir baskısı oluyordur diye düşünüyorum. Aslında dışında da içinde de olsa bazen şekil değiştirmiş baskılar halini alabiliyor.” (02, Kadın, Bekâr, 29)

“Meseleyi ‘evlilik kurumu’ olarak koyunca malum eleştiriye girmekten başka bir yol kalmıyor. En kaba haliyle toplumun ve iktidarın boğucu yapısının yeniden üretilmesinin bir aracı.” (17, Erkek, Bekâr, 31)

“Bence hem faydalı hem gereksiz bir kurum. İnsanlara hayatta yalnız kalmayacakları koşullar sunuyor. Ancak evlilik kurumu bireylerin mutluluklarının önüne geçip zorunlulukları dayattığında, bireyi mutsuz ediyor bence. Çok da kurumsallaşmaması gereken bir olgu olduğunu düşünüyorum.” (04, Kadın, Bekâr, 33)

ÇALIŞMA II

Evlilik Sistemini Meşrulaştırmaya Yönelik Ölçek Geliştirme Çalışması

Bu çalışmanın amaçlarından biri, Evlilik Sistemini Meşrulaştırmayı ölçmeye yönelik bir ölçme aracı geliştirmektir. Daha önce de belirtildiği gibi, alanyazında bu amaçla kullanılan bir ölçeğe rastlanmamış ve bu nedenle evli bireylerin evlilik sistemini meşrulaştırma düzeylerini ölçen ve Türkiye’de uygulanabilecek geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı geliştirilmesi amaçlanmıştır.

Çalışmanın bu bölümünde, öncelikle ölçek geliştirme çalışmasına katılan katılımcılara ilişkin bilgiler verilecek, ardından da ölçekle ilgili ayrıntılı bilgiler aktarılacaktır.

2.2.1. Yöntem

2.2.1.1. Katılımcılar

Evlilik sisteminin meşrulaştırılmasına yönelik bir ölçme aracının geliştirilmesi için, hem konunun uzmanları tarafından eklenen ifadeler, hem de Çalışma I’de gerçekleştirilen nitel analiz sonucunda elde edinilen bilgilerle, bir madde havuzu oluşturulmuştur. Bu maddeler, uygunluk ve anlaşılabilirlikleri açısından üç sosyal psikolog tarafından değerlendirilmiştir. Son aşamada belirlenen maddelerle, ölçeğin geçerlik güvenirlik çalışması yapılmıştır. Çalışma, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi’nde okuyan lisans ve lisansüstü öğrencisiyle yürütülmüştür. 326 katılımcının 249’u (% 76.4) kadın, 77’si (%23.6) erkektir. Katılımcıların yaşları 17 ile 59 arasında değişmektedir (*Ort.*= 22.08; *S* =

4.22). Katılımcıların 138'i (% 42.3) romantik bir ilişkisinin olduğunu, 188'i (57.7) ise ilişkisinin olmadığını belirtmiştir. İlişki süreleri 1 ile 360 ay arasında değişmektedir (*Ort.* = 20.61; *S*= 40.20).

2.2.1.2. Veri Toplama Araçları

2.2.1.2.1. Demografik Bilgi Formu

Bu formda, araştırmaya katılan kişilerin, yaşına, cinsiyetine, eğitimine, ilişki durumlarına ve ilişki sürelerine yönelik sorular yer almaktadır (Bkz., Ek-2)

2.2.1.2.2. Evlilik Sistemini Meşrulaştırma Ölçeği

Sistemi meşrulaştırma kuramına göre, bireyler sosyal sistemlerin gayri meşru ve haksız olduğuna değil, adil ve haklı olduğuna inanma eğilimindedirler (Jost, 1995; Major, 1994). Bu doğrultuda, insanların mevcut sistemi ne kadar meşru algıladıklarını belirlemek amacıyla, Kay ve Jost (2003) Genel Sistemi Meşrulaştırma Ölçeği'ni geliştirmişlerdir. Toplumsal Cinsiyetle İlgili Sistemi Meşrulaştırma Ölçeği ise, (Gender Related System Justification Scale) Genel Sistemin Meşrulaştırma Ölçeği'nin maddelerinin cinsiyet ilişkilerine uyarlanması ile oluşturulmuştur (Jost ve Kay, 2005). Ekonomik Sistemin Meşrulaştırılması Ölçeği de (Economic System Justification Scale) Jost ve Thompson (2000) tarafından geliştirilmiştir. Bu ölçek de genel sistemi meşrulaştırma ölçeğine benzer biçimde, mevcut sistemin adilliğine, meşruiyetine ve ekonomik eşitsizliğin gerekliliğine ilişkin eğilimleri ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. Bu çalışmada da, bir mikro sistem olarak ele alınan evlilik

kurumunun ne kadar meşru ve adil algılandığı, evliliğin hangi güdülerle meşrulaştırıldığının belirlenmesi ve bu amaçla konuyla ilgili bir ölçme aracının geliştirilmesi planlanmıştır. Yazın incelendiğinde, evlilik kurumunun doğrudan sistemi meşrulaştırma kuramı bağlamında ele alındığı bir çalışmanın olmadığı, var olan çalışmaların ise, gençlerin evlilik ve aile yaşamına ilişkin tutumlarını (Günay ve Bener, 2013; İşmen- Gazioğlu, 2006) ya da genç yetişkinlerin evliliğe ilişkin tutumlarını (Bayoğlu ve Atlı, 2014) belirlemeye yönelik olduğu görülmektedir. Sözü edilen ölçeklerde, maddelerin sadece evliliğe yönelik tutumları ölçtüğü görülürken; evliliğin idealleştirilmesi, meşrulaştırılması ya da gerekliliğine ilişkin ifadelerin yer almaması dikkat çekmektedir. Başka bir ifadeyle bu ölçeklerin, evliliğe ilişkin olumlu ya da olumsuz tutumları belirlemeye yönelik olduğu, evlilik sisteminin neden meşrulaştırıldığını açıklamadığı görülmektedir. Tüm bu nedenlerle, çalışmada, kültüre özgü maddelerin ağırlıkta olduğu ve Türkiye’de uygulanabilecek geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı geliştirilmesi planlanmıştır.

Yukarıda da belirtildiği gibi, evlilik sistemini meşrulaştırma ölçeğini geliştirmek amacıyla yapılan nitel analiz çalışması ve ilgili alanyazın incelemeleri sonucunda, bir madde havuzu (37 madde) oluşturulmuştur. Bu maddeler, üç sosyal psikolog tarafından değerlendirilmiş ve ölçekte kullanılabileceği uygun görülen 21 madde ile son haline getirilmiştir. Bu maddeler, 1 ‘*kesinlikle katılmıyorum*’ ile 5 ‘*kesinlikle katılıyorum*’ arasında değişen beş dereceli bir ölçek üzerinden değerlendirilmiştir (Bkz. Ek-3).

2.2.1.2.3. İnönü Evlilik Tutum Ölçeği

Evlilik Sistemini Meşrulaştırma Ölçeğinin ölçüt geçerliğini test etmek amacıyla, İnönü Evlilik Tutum Ölçeği (İETÖ) kullanılmıştır. İETÖ, Bayoğlu ve Atılı (2014) tarafından, evli olmayan bireylerin evliliğe yönelik tutumlarını ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. 21 maddeden oluşan ölçek, beş dereceli Likert tipi bir ölçektir. Toplam varyansın % 36'sını açıklayan tek boyuttan oluşan ölçekten alınan yüksek puanlar, evliliğe yönelik olumlu tutumu, düşük puanlar ise evliliğe yönelik olumsuz tutumları ifade etmektedir. Ölçeğin güvenirlik değerlerinin .87 ve .90 arasında olduğu belirtilmiştir. (Bkz. Ek- 4)

2.2.2. Bulgular

Evlilik Sistemini Meşrulaştırma Ölçeği'nin Geçerliliğine İlişkin Bulgular

2.2.2.1. Ölçeğin Faktör Yapısı

Ölçekte yer alan 21 maddeye uygulanan faktör analizi sonrasında, hem madde test korelasyonu ve extraction değerleri göz önüne alınarak 21 madde ile analizlere devam edilmiştir.

21 maddelik Evlilik Sistemini Meşrulaştırma Ölçeği'nin yapı geçerliğini belirlemek amacıyla varimax eksen döndürme yöntemi ile temel bileşenler (faktör) analizi uygulanmıştır. Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) katsayısının .94 ve Bartlett testi sonucunun da anlamlı ($p < .001$) olması verinin faktör analizi için yeterli olduğunu göstermiştir. Faktör sayısını belirlemek için yapılan ilk analizde, varyansın

%58.52'sini açıklayan ve özdeğerleri 1'in üzerinde olan 3 faktörlü bir yapı elde edilmiştir. Bununla birlikte, özdeğerlerin grafik dağılımı (scree plot) incelendiğinde, iki faktörlü yapının ölçek için uygun olduğu bulunmuştur. Benzer biçimde, yapılan paralel analiz sonuçları da iki faktörlü bir yapının ölçek maddeleri için uygun olduğunu ortaya koymaktadır (gerçek veri matrisinde yer alan özdeğerler 9.43, 1.67 ve 1.19; seçkisiz veri matrisinde yer alan özdeğerler 1.48, 1.39, 1.33). Veri seti iki faktöre zorlandığında ise, faktörlerdeki maddelerin çapraz yüklendiği ve ikinci faktördeki maddelerin kuramsal bir bütünlük sağlamadığı görülmüştür. Maddelerin dağılımı göz önüne alınarak, ölçek tek faktöre zorlanmış ve tek faktörlü bir yapının daha uygun olduğu sonucuna varılmıştır. Buna göre ölçek, tek faktörlü 21 maddeden oluşmakta ve varyansın %44.89'unu açıklamaktadır. Maddelerin faktör yükleri .60 ile .79 arasında değişmektedir. Ölçekte ters yüklenen madde yoktur.

Uygulanan faktör analizi sonucunda ortaya çıkan madde yükleri, özdeğerler, açıklanan varyans ve iç tutarlılık katsayıları Çizelge 1'de verilmiştir.

Çizelge 1. Evlilik Sistemini Meşrulaştırma Ölçeği'nin Faktör Yapısı, Açıklanan Varyans Yüzdeleri ve İç Tutarlılık Katsayıları

Evlilik Sistemini Meşrulaştırma Ölçeği (N= 326)		
	Faktör Yükleri	Madde Test Korelasyonları
18. Evlilik kurumu sayesinde, aile olmaya verilen değer artar.	.79	.79
9. Yasalarla tanınmış olması, evlilik kurumunun saygınlığını artırır.	.75	.74
5. Nesillerin devamı için evlilik gereklidir.	.71	.71
15. Evlilik, iki insanın birlikteliğini meşrulaştırır.	.71	.70
2. Hayatı düzene koymak için evlenmek şarttır.	.71	.71
8. Cinselliğin yaşanması için tek meşru yol evliliktir.	.70	.71
16. Evlilik, hayatı kolaylaştırır.	.68	.67
14. Bir ilişkinin varması gereken son nokta evliliktir.	.68	.68
1. Evlenmemiş insanın bir yanı eksik kalır.	.67	.67
10. Evlilik, insanlara yalnız olmadıkları duygusunu verir.	.67	.67
6. Çocuk sahibi olmak için insanların evlenmesi gerektiğine inanıyorum.	.67	.68
21. Evlilik, düzenli bir cinsel yaşam sağlar.	.67	.66
3. Erken ya da geç herkes evlenmelidir.	.65	.65
12. Yaşlılıkta yalnız kalmamak için evlenilmelidir.	.65	.65
19. Yasalarla tanınıyor olması, evlilik kurumuna ayrıcalık kazandırır	.65	.64
20. Evlilik, insanların sosyal destek ihtiyacını karşılayan bir kurumdur.	.64	.63
7. Evlenmemiş insanlar, gelecekte mutlaka bunun pişmanlığını yaşar.	.63	.63
13. Evlilik, insanlara sosyal statü kazandırır.	.61	.61
17. Evliliğin, bireyleri koruyan bir sözleşme olduğunu düşünüyorum.	.61	.61
4. Evlilik, iki insanın birlikteliğini özgürleştirir.	.61	.61
11. Evlilik sayesinde, toplumsal normlara aykırı davranmadan çocuk sahibi olunabilir.	.60	.60
Özdeğer:	9.43	
Açıklanan Varyans (%):	44.89	
İç tutarlık Katsayıları:	.92	

2.2.2.2. Ölçüt Geçerliğine İlişkin Bulgular

Evlilik Sistemini Meşrulaştırma Ölçeği'nin ölçüt geçerliğini test etmek amacıyla, Bayoğlu ve Atlı (2014) tarafından geliştirilen İnönü Evlilik Tutum Ölçeği kullanılmıştır.

Tek boyuttan oluşan İnönü Evlilik Tutum Ölçeği (İETÖ) ile Evlilik Sistemini Meşrulaştırma Ölçeği arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r = .88$, $p < .01$).

2.2.2.3. Evlilik Sistemini Meşrulaştırma Ölçeği'nin Güvenirliğe İlişkin Bulgular

Evlilik Sistemini Meşrulaştırma Ölçeği'nin güvenirlik değerlerini belirlemek amacıyla, öncelikle Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısına bakılmıştır. Ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlılık güvenirlik katsayısı .94'tür (Çizelge 1).

Ölçeğin güvenirliği test etmek için yapılan bir diğer işlem, iki yarım test güvenirliğidir. Elde edilen güvenirlik katsayısı .88 olarak saptanmıştır. Evlilik Sistemini Meşrulaştırma Ölçeği'nin zaman içindeki tutarlılığını bulmak amacıyla ölçek, iki hafta sonra 52 kişiye bir kez daha uygulanmıştır. Yapılan analiz sonucunda elde edilen test-tekrar test güvenirlik katsayısı .90 olarak bulunmuştur.

Ölçekte yer alan her maddenin madde-toplam korelasyonuna ilişkin değerler incelendiğinde, bu değerlerin .60 ile .79 arasında değiştiği görülmüştür.

ÇALIŞMA III

OLUMLU YANILSAMALARI ÖLÇMEYE YÖNELİK ÖLÇEK GELİŞTİRME ÇALIŞMASI

Bu çalışmanın amaçlarından bir diğeri, evli bireylerin olumlu yanılsama düzeylerini belirlemek amacıyla geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı geliştirmektir. Olumlu yanılsamalar, bireylerin, ilişkilerine ve partnerlerine ilişkin gerçekçi olmayan olumlu değerlendirmeleri olarak tanımlanabilir. Bu çalışmada da evlilik ilişkileri kapsamında incelenecek olumlu yanılsamalarla ilgili Türkiye’de uygulanabilecek geçerli ve güvenilir bir ölçme aracının geliştirilmesi amaçlanmıştır.

Çalışmanın bu bölümünde, öncelikle ölçek geliştirme çalışmasına katılan katılımcılara ilişkin bilgiler verilecek, ardından da ölçekle ilgili ayrıntılı bilgiler aktarılacaktır.

2.3.1. Yöntem

2.3.1.1. Katılımcılar

Geliştirilmesi planlanan Olumlu Yanılsama Ölçeği’nin geçerlik güvenirlik çalışması için oluşturulan veri toplama araçları, öncelikle online bir anket sistemine (www.surveey.com) yüklenmiştir ve veriler internet yoluyla toplanmıştır. Katılımcılar yönergeyle araştırmanın amacı hakkında kısaca bilgilendirilmiş ve onamları alındıktan sonra çalışmaya dâhil edilmişlerdir. Anketi doldurmak için evli olmak ön koşul olarak tanımlanmış ve veriler sadece evli bireylerden toplanmıştır. Çalışmanın örneklemini oluşturan 200 evli bireyin 125’i (%62.5) kadın ve 75’i (%37.5) erkektir. Katılımcıların yaşları 24 ile 69 arasında değişmektedir (*Ort.* =

34.47; $S = 9.27$). Katılımcıların 3'ü (%1.5) okuryazar, 5'i (%2.5) ilkokul, 4'ü (%2.0) ortaokul, 17'si (%8.5) lise, 38'i (19.0) yüksekokul, 96'sı (%48.0) üniversite ve 37'si (%18.5) lisansüstü mezunudur. Çalışmaya katılan bireylerin evlilik süreleri 1 yıl ile 46 yıl arasında değişmektedir ($Ort. = 9.48$; $S = 9.51$). Çocuk sayısına bakıldığında, katılımcıların 62'si (%31.0) çocuğunun olmadığını, 73'ü (%36.5) bir, 49'u (%24.5) iki, 13'ü (6.5) üç ve birer kişi de dört, beş ve altı çocuğa sahip olduğunu belirtmiştir. Algılanan sosyoekonomik düzey açısından katılımcıların 48'i (%24.0) alt sosyoekonomik düzeyde, 94'ü (47.0) orta ve 58'i (%29.0) üst sosyoekonomik düzeyde olduğunu belirtmiştir.

2.3.1.2. Veri Toplama Araçları

2.3.1.2.1. Demografik Bilgi Formu

Bu formda, araştırmaya katılan kişilerin, yaşına, cinsiyetine, eğitimine, evlilik süresine ve çocuk sahibi olup olmadıklarına yönelik sorular yer almaktadır.

2.3.1.2.2. Olumlu Yanılsama Ölçeği

Gerçekliğin kimi zaman benliğe hizmet edecek biçimde ve yanlış değerlendirilmesi olarak tanımlanabilen (Taylor, 1983; Taylor ve Brown, 1988) olumlu yanılsamalar, ilk olarak sağlık konusunda yapılan çalışmalarda kullanılmaya başlanmıştır. Yakın ilişkiler konusunda da ele alınabileceği belirtilen (Taylor ve Brown, 1994) olumlu yanılsamalar, bu çalışmada da bireylerin evlilik ilişkisi temelinde incelenecektir. Bu amaçla, ilgili yazın incelenerek evli bireylerin ilişkilerine yönelik olumlu yanılsamalarını değerlendirebilmek amacıyla bir ölçek

geliştirilmesi planlanmıştır. Konu ile ilgili çalışmalara bakıldığında, ilk olarak karşımıza Edmonds (1967) tarafından geliştirilen ve bireyin evliliğini sosyal istenirlik yönünde ne kadar çarpıtarak değerlendirdiğini ölçen Evlilikle İlgili Uzlaşım Ölçeği (Edmonds' Marital Conventionalization Scale) çıkmaktadır. Daha sonra Olson, Fournier ve Druckman (1983), 14 alt ölçek ve 125 maddeden oluşan bir evlilik envanteri (ENRICH Marital Inventory) geliştirmişlerdir. Envanterin alt ölçeklerinden biri olan İdealleştirilmiş Çarpıtma Ölçeğinde de yanılsamaları ölçen beş madde yer almaktadır ve temelde Edmonds (1967) tarafından geliştirilen Evlilikle İlgili Uzlaşım Ölçeği'nin değiştirilmiş bir formudur. Konu ile ilgili yapılan bir başka çalışmada Fowers, Fışıloğlu ve Procacci (2008), evlilikle ilgili olumlu yanılsamaları değerlendirmek için 27 maddeden oluşan Olumlu Çarpıtma Ölçeğini kullanmışlardır. Türkçe'ye çevrilerek ülkemizde de kullanılan bu ölçekte, olumlu yanılsamalar aynı envanterde yer alan beş madde ile ve bir alt boyut olarak kullanılmıştır. Evli bireylerin evlilik ilişkisine ve eşlerine yönelik olumlu yanılsamalarını değerlendirmek amacıyla bir ölçek geliştirilmesi planlanırken, tüm bu ölçekler ayrıntılı olarak değerlendirilmiştir. Örneğin, Türkçe'ye de çevrilen Olumlu Çarpıtma Ölçeği (Fowers, Fışıloğlu ve Procacci, 2008), olumlu yanılsamayı ölçen madde sayısının az olması ve ölçeğin genel olarak evlilik doyumunu ölçmeye yönelik maddeler içermesi nedeniyle tercih edilmemiştir. Bununla birlikte, geliştirilmesi planlanan olumlu yanılsama ölçeğinin maddeleri oluşturulurken, temel olarak Edmonds (1967) tarafından geliştirilen ölçekten yararlanılmıştır. Ölçeğin uzun formu doğru/yanlış olarak değerlendirilen 50 maddeden oluşurken, kısa formu 15 maddeden oluşmaktadır. Ölçekte yer alan 5 madde birebir Türkçeye çevrilerek alınırken (örneğin; “Eşim ve ben birbirimizi çok iyi anlarız”), bazı maddelerde

değişiklikler yapılmıştır (örneğin; “Eşimin bazı hataları varsa da, ben bunların farkında değilim” maddesi, “Eşimin kusursuz bir insan olduğunu düşünüyorum” olarak değiştirilmiştir). Maddelerde değişiklik yapılırken, temel amaç onları olumlu yanılısamayı daha iyi ölçer hale getirmektir. Bunu yaparken de, bireylerin gerçekte evliliklerine ve eşlerine ilişkin algılarının her zaman ve her koşulda mükemmel olamayacağından yola çıkılmıştır. Örneğin, Minnesota Çok Yönlü Kişilik Envanteri’nin (MMPI) yalan alt testinde olduğu gibi, sorulara verilen olumlu cevaplar yanlılığa ve çarpıtmaya işaret etmektedir. Edmonds’un (1967) Evlilikle İlgili Uzlaşım Ölçeği’ni tanıttığı makalesinde, kimsenin mükemmel bir mutluluk yaşayamayacağı ve daha az yanlı cevap verildiğinde, bu cevapların mükemmellikten uzaklaşacağı belirtilmektedir. Olumlu yanılısama ölçeği ile ilgili olarak, her biri mükemmel bir ilişkiye işaret eden ölçek ifadelerine katılma düzeyleri arttıkça, katılımcıların evliliklerine ve eşlerine ilişkin olumlu yanılısama yaptıkları ve ilişkilerini gerçekte olduğundan daha iyi bir düzeyde algıladıkları varsayımında bulunulabilir.

Özgün ölçekten alınan beş madde iyi derecede İngilizce bilen iki sosyal psikolog tarafından Türkçeye çevrilmiştir. Daha sonra, eklenen maddelerle birlikte ölçek hem dil hem de uygunluk açısından üç sosyal psikolog tarafından değerlendirilmiştir. Ölçek, 14 madde ile son haline getirilmiştir. Ölçekten alınan puanların artması, bireylerin evlilik ilişkilerine ve eşlerine yönelik değerlendirmelerinin olumlu ve yanlı olduğunu göstermektedir. Sorular, 1 (“kesinlikle katılmıyorum”) ile 5 (“kesinlikle katılıyorum”) arasında değişen bir ölçek üzerinden değerlendirilmiştir.

Özgün ölçekten birebir alınan maddeler şunlardır; “Eşim ve ben birbirimizi çok iyi anlarız”, “Eşimle ilgili öğrendiğim her yeni şey beni mutlu eder”, “Hiç kimsenin, ben ve eşim birlikteyken olduğumuzdan daha mutlu olabileceğini sanmıyorum”, “Dünyada karşı cinsten herkes uygun olsaydı ve benimle evlenmek isteseydi, şimdikinden daha iyi bir seçim yapamazdım” ve “Bir an bile olsa, eşimle olan ilişkimden pişmanlık duymadım.” (Bkz. Ek-5)

2.3.1.2.3. İlişkilerde Mutluluk Ölçeği

Olumlu Yanılsama Ölçeğinin ölçüt geçerliğini test etmek amacıyla kullanılan İlişkilerde Mutluluk Ölçeği (Relationship Happiness Scale), Fletcher, Fitness ve Blampied (1990) tarafından evli bireylerin evlilik doyumlarını ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. 6 maddeden oluşan ölçek, beş dereceli Likert tipi bir ölçektir. Ölçek maddeleri; sevgi, mutluluk, genel doyum, istikrarı, sorunların ciddiyeti ve bağlılık boyutlarını içermektedir. İlişkilerde mutluluk ölçeğinin geçerlik ve güvenirlik çalışması Tutarel Kışlak (2002) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin Cronbach Alpha iç tutarlık katsayısı ve iki yarım test güvenirliği .80, test tekrar test güvenirliği de .86 olarak rapor edilmiştir (Tutarel Kışlak, 2002). (Bkz. Ek-6)

2.3.2. Bulgular

Olumlu Yanılsama Ölçeği'nin Geçerliliğine İlişkin Bulgular

2.3.2.1. Ölçeğin Faktör Yapısı

14 maddelik olumlu yanılsama ölçeğinin yapı geçerliğini belirlemek amacıyla varimaks eksen döndürme yöntemi ile temel bileşenler (faktör) analizi uygulanmıştır. Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) katsayısının .95 ve Bartlett testi sonucunun da anlamlı ($p < .001$) olması verinin faktör analizi için yeterli olduğunu göstermiştir. Faktör sayısını belirlemek için yapılan ilk analizde, varyansın %66.81'ini açıklayan ve özdeğerleri 1'in üzerinde olan iki faktör elde edilmiştir. Daha sonra, özdeğerlerin grafik dağılımı (scree plot) incelendiğinde, tek faktörlü yapının ölçek için uygun olduğu bulunmuştur. Faktör sayısına ilişkin olarak yapılan paralel analiz sonuçları da, benzer biçimde tek faktörlü bir yapının ölçek maddeleri için uygun olduğunu ortaya koymaktadır (gerçek veri matrisinde yer alan özdeğerler 9.35 ve 1.05; seçkisiz veri matrisinde yer alan özdeğerler 4.47 ve 1.36). Birbiriyle tutarlı sonuçların ardından, veri seti tek faktörlü çözüme zorlanmıştır. Buna göre ölçek, varyansın %66.81'ini açıklayan tek faktörlü bir yapı ortaya koymaktadır. Maddelerin faktör yükleri .71 ile .90 arasında değişmektedir. Ölçekte ters yüklenen madde bulunmamaktadır.

Uygulanan faktör analizi sonucunda ortaya çıkan madde yükleri, özdeğerler, açıklanan varyans ve iç tutarlılık katsayıları Çizelge 2'de verilmiştir.

Çizelge 2. Olumlu Yanılsama Ölçeği'nin Faktör Yapısı, Açıklanan Varyans Yüzdeleri ve İç Tutarlılık Katsayıları

Olumlu Yanılsama Ölçeği (N= 200)		
	Faktör Yükleri	Madde Test Korelasyonları
8. İlişkimiz mükemmeldir.	.90	.89
13. İlişkim, şu an olduğundan daha mutlu olamaz.	.87	.87
1. Bu dünyada bizim kadar uyumlu bir çift daha olduğunu sanmıyorum.	.86	.86
7. Hiç kimse, bizim (ben ve eşim) kadar uyumlu bir çift olamaz.	.84	.84
9. Hiç kimsenin, ben ve eşim birlikteyken olduğumuzdan daha mutlu olabileceğini sanmıyorum.	.84	.84
10. Evlilik ilişkimin karşılamadığı hiçbir ihtiyacım yoktur.	.83	.83
14. Bir an bile olsa, eşimle olan ilişkimden pişmanlık duymadım.	.83	.83
12. Dünyada karşı cinsten herkes uygun olsaydı ve benimle evlenmek isteseydi, şimdikinden daha iyi bir seçim yapamazdım	.82	.82
3. Eşimin kusursuz bir insan olduğunu düşünüyorum.	.81	.80
4. Eşim benim her türlü ruh halimi anlar ve beni her koşulda hoşgörü ile karşılar.	.80	.80
2. Eşim ve ben birbirimizi çok iyi anlarız.	.80	.80
11. Eşim hiçbir zaman beni mutsuz eden şeyler yapmaz.	.80	.80
5. Eşimle ilgili öğrendiğim her yeni şey beni mutlu eder.	.71	.71
6. Eşime karşı çok büyük bir sevgi ve yakınlık hissediyorum.	.71	.71
Özdeğer:	9.35	
Açıklanan Varyans (%):	66.81	
İç tutarlılık Katsayıları:	.96	

2.3.2.2. Ölçüt Geçerliğine İlişkin Bulgular

Olumlu Yanılsama Ölçeği'nin ölçüt geçerliğini test etmek amacıyla, Tutarel Kışlak (2002) tarafından geliştirilen İlişkilerde Mutluluk Ölçeği kullanılmıştır. Bu iki ölçekten alınan puanlar arasında hesaplanan korelasyon değeri .87 olarak bulunmuştur. Elde edilen bu yüksek korelasyon değerinin ardından, ölçüt geçerliği için kullanılan İlişkilerde Mutluluk Ölçeği'nin maddeleri yeniden gözden geçirilmiş ve bu ölçeğin 2 maddesi dışındaki diğer maddelerinin bu çalışmada tanımlandığı şekliyle olumlu yanılsamayı ölçtüğü fark edilmiştir. Bunun üzerine Olumlu Yanılsama Ölçeği ile İlişkilerde Mutluluk Ölçeği'nin evlilik doyumunu ölçtüğü düşünülen iki maddesinden (*'Eşimle iyi bir ilişkim var'* ve *'Eşimle ilişkim beni mutlu ediyor'*, bu iki madde arasında hesaplanan $r = .84$; $p < .01$) alınan puanlar arasındaki ilişkiye bakılmıştır. Buna göre, iki ölçek arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r = .74$, $p < .01$).

2.3.2.3. Olumlu Yanılsama Ölçeği'nin Güvenirliğine İlişkin Bulgular

Olumlu Yanılsama Ölçeği'nin güvenilirlik değerlerini belirlemek amacıyla, öncelikle Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısına bakılmıştır. Ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı .96'dır.

Ölçeğin güvenilirliği test etmek için yapılan bir diğer işlem, iki yarım test güvenilirliğidir. Bu işlem, ölçeğin tek ve çift numaralı maddeler olmak üzere ikiye ayrılmasıyla gerçekleştirilmiştir. Buna göre, elde edilen güvenilirlik katsayısı .90'dır.

Olumlu Yanılsama Ölçeği'nin zaman içindeki tutarlılığını bulmak amacıyla ölçek, katılımcılara iki hafta sonra tekrar uygulanmıştır. İnternet üzerinden yapılan ilk uygulamada, katılımcılara gönüllü olarak ölçeği tekrar doldurup dolduramayacakları sorulmuştur. Rumuz ve mail adreslerini belirterek, çalışmaya tekrar katılmayı kabul eden 60 kişiye tekrar ulaşılmıştır. Yapılan analiz sonucunda elde edilen test-tekrar test güvenirlik katsayısı .87 olarak bulunmuştur.

Ölçekte yer alan her maddenin madde-toplam korelasyonuna ilişkin değerler incelendiğinde, bu değerlerin .71 ile .89 arasında değiştiği görülmüştür.

3. BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde, ana çalışmanın örneklemini oluşturan evli bireylerin demografik özellikleri, veri toplama araçları ve araştırmanın nasıl yürütüldüğüne dair bilgiler sunulmuştur. Katılımcılar bölümünde, evli bireylerin sosyo-demografik özellikleri kısaca tanıtılacaktır. Veri toplama araçları bölümünde, Bilgilendirilmiş Onam Formu, Demografik Bilgi Formu, Evlilik Sistemini Meşrulaştırma Ölçeği, Olumlu Yanılsama Ölçeği, Genel Sistemi Meşrulaştırma Ölçeği ve Çift Uyum Ölçeği ile ilgili bilgilere yer verilecektir.

3.1. Katılımcılar

Araştırmanın örneklemini, en az bir yıllık evli olan 166 evli çiftten oluşmaktadır. Katılımcıların yaşları 22 ile 75 arasında değişmektedir ve yaş ortalamaları kadınlar için 37.34 ($S= 9.74$), erkekler için 40.53 ($S = 10.85$) olarak bulunmuştur. Katılımcıların devam eden evlilik süresi 1 yıl ile 50 yıl arasında değişmektedir ve ortalama evlilik süreleri 12.01 yıldır ($S = 10.98$). Evlilik sayıları incelendiğinde, kadınların 164'ü (%98.8) ilk evliliğini, 2'si (%1.2) ikinci evliliğini yaptığını belirtirken; erkeklerin 157'si (%94.6) ilk evliliğini, 7'si (%4.2) ikinci evliliğini ve birer kişi de (% .6) üçüncü ve dördüncü evliliklerini yaptıklarını belirtmiştir. Katılımcıların çocuk sayısı 1 ile 7 arasında değişmektedir. Demografik özelliklere ilişkin tüm bilgiler Çizelge 3'de verilmiştir.

Çizelge 3. Katılımcıların Demografik Özellikleri

	Kadın	Erkek	Toplam
<u>Katılımcı Sayısı</u>	166	166	322
<u>Ortalama Yaş (Ranj)</u>	37.34 (22-73)	40.53 (25-75)	38.94 (22-75)
<u>Evlilik Süresi/Yıl</u> (1-50)	-----	-----	12.01
<u>Çocuk Sahibi (%)</u>			
Çocuğu yok	48 (%28.9)	49 (%29.5)	
1 Çocuk	47 (%28.3)	49 (%29.5)	
2 Çocuk	52 (%31.3)	49 (%29.5)	
3 Çocuk	12 (%7.2)	12 (%7.2)	
4 Çocuk	2 (%1.2)	2 (%1.2)	
5 Çocuk	2 (%1.2)	2 (%1.2)	
6 Çocuk	2 (%1.2)	2 (%1.2)	
7 Çocuk	1(%0.6)	1 (%0.6)	
<u>Eğitim (%)</u>			
Okuryazar	4 (%2.4)	1 (%0.6)	5 (%1.5)
İlkokul	6 (%3.6)	2 (%1.2)	8 (%2.4)
Ortaokul	4 (%2.4)	4 (%2.4)	8 (%2.4)
Lise	21 (%12.7)	19 (%11.4)	40 (%12.05)
Yüksekokul	18 (%10.8)	10 (%6.0)	28 (%8.4)
Üniversite	78 (%47.0)	87 (52.4)	165 (%49.7)
Lisansüstü	35 (%21.1)	43 (%25.9)	78 (%23.5)
<u>Algılanan Ekonomik Düzey</u>			
Alt	12 (%7.2)	8 (%4.8)	20 (%6)
Orta	97 (%58.4)	100 (60.2)	197 (%59.3)
Üst	7 (%34.3)	58 (34.9)	115 (%34.6)

3.2. Veri Toplama Araçları

3.2.1. Bilgilendirilmiş Onam Formu

Ölçek formunun ilk sayfasında katılımcıların çalışma hakkında bilgilendirilmesi ve onaylarının alınması amacıyla bir bilgilendirilmiş onam formu yer almaktadır. (Bkz., Ek-7)

3.2.2. Demografik Bilgi Formu

Bu formda katılımcıların yaş, cinsiyet, eğitim durumu, sosyo- ekonomik düzeyleri, evlilik süreleri gibi özelliklerinin belirlenmesine yönelik sorular yer almaktadır. (Bkz. Ek-8)

3.2.3. Evlilik Sistemini Meşrulaştırma Ölçeği (Marital System Justification Scale)

Evlilik Sistemini Meşrulaştırma Ölçeği, bir mikro sistem olarak ele alınan evlilik kurumunun ne kadar meşru ve adil algılandığının ve evliliğin hangi güdülerle meşrulaştırıldığının belirlenmesi amacıyla geliştirilmiştir. Ölçeğin geçerlik, güvenirlik bilgileri ve faktör yapısına ilişkin bilgiler, Çalışma II’de ayrıntılı olarak verilmiştir.

Ölçek, yapılan analizler sonucunda, 21 madde ile ana çalışmada kullanılmıştır. 166 evli çift ile yürütülen bu çalışmada, ölçeğin Cronbach iç tutarlık güvenirlik katsayısı .92 olarak bulunmuştur.

Evlilik Sistemini Meşrulaştırma Ölçeği’nin faktör yapısını, evli örneklem grubu üzerinde de test etmek amacıyla, doğrulayıcı faktör analizi uygulanmıştır.

Model uyum indeksleri verinin tek faktörlü yapıya uygun olduğunu göstermiştir [χ^2 (189, $N = 332$) = 785.92, $p < .000$, $GFI = .78$, $AGFI = .73$, $CFI = .81$, $RMSEA = .10$]. Bununla birlikte, bu değerlerden bazılarının kabul edilebilir düzeyde olmadığı görüldüğünden, modelin iyileştirilmesi amacıyla, modifikasyon indeksleri incelenmiştir.

Önerilen modifikasyon indeksleri doğrultusunda dört madde çifti (sırasıyla; 3 ve 4, 7 ve 10, 2 ve 3, 2 ve 4) arasındaki hatalar ilişkilendirilmiştir. Maddeler arasındaki hatalar ilişkilendirildikten sonra model tekrar test edilmiştir. Son modelin veri ile daha uyumlu olduğu bulunmuş ve model uyum indekslerinin kabul edilebilir düzeylerde olduğu görülmüştür [χ^2 (df = 185, $N = 332$) = 583.28, $p < .000$, $GFI = .85$, $AGFI = .81$, $CFI = .87$, $RMSEA = .08$]. Modelin uyum indeksleri Çizelge 4'te verilmiştir.

Çizelge 4. Evlilik Sistemini Meşrulaştırma Ölçeği için Ki Kare Testi ve Uyum İndeksleri

	χ^2	<i>Df</i>	χ^2/df	RMSEA	GFI	CFI	AGFI	AIC
Model 4. Tek Faktörlü Son Model (4 hata ilişkilendirmesi)	583.28	185	3.15	.08	.85	.87	.81	675.28
Model 3. Tek Faktörlü Model (3 hata ilişkilendirmesi)	658.99	186	3.54	.09	.83	.85	.78	748.99
Model 2. Tek Faktörlü Model (2 hata ilişkilendirmesi)	689.39	187	3.69	.09	.82	.84	.78	777.39
Model 1. Tek Faktörlü Model (1 hata ilişkilendirmesi)	721.67	188	3.84	.09	.81	.83	.77	807.67
Model Tek Faktörlü İlk Model	785.92	189	4.16	.10	.78	.81	.73	869.92

3.2.4. Olumlu Yanılsama Ölçeği (Positive Illusions Scale)

Olumlu Yanılsama Ölçeği, evli bireylerin ilişkilerine ve eşlerine yönelik olumlu yanılsamalarını değerlendirebilmek amacıyla geliştirilmiştir. İlişkiyi sürdürme mekanizması olarak da ele alınabilecek bu yanıltıcı değerlendirmelerin, bireyler için bazı hafifletici işlevlere sahip olduğu vurgulanmaktadır. Örneğin; olumlu yanılsamanın ilişki doyumu, ilişki istikrarı ve güven duygusuyla ilişkili olduğu pek çok çalışmada belirtilmektedir (Fowers, Applegate, Olson ve Pomerantz, 1994; Murray ve Holmes, 1997; Murray, Holmes ve Griffin, 1996). Geliştirilen ölçekte yer alan ifadeler katılma düzeylerine göre, katılımcıların evliliklerine ve eşlerine ilişkin olumlu yanılsama yaptıkları ve ilişkilerini gerçekte olduğundan daha iyi bir düzeyde algıladıkları varsayımında bulunulabilir.

Tek boyut ve 14 maddeden oluşan Olumlu Yanılsama Ölçeği'nin geçerlik, güvenirlik bilgileri ve faktör yapısına ilişkin bilgiler, Çalışma II'de ayrıntılı olarak verilmiştir.

Olumlu Yanılsama Ölçeğinin faktör yapısının bu çalışma için uygunluğunu test etmek amacıyla, doğrulayıcı faktör analizi uygulanmıştır. Model uyum indeksleri verinin tek yapıya uygun olduğunu göstermiştir [$\chi^2 (77, N = 332) = 561.47, p < .000$, $GFI = .79$, $AGFI = .72$, $CFI = .87$, $RMSEA = .13$]; ancak, bu değerlerden bazılarının kabul edilebilir düzeyde olmadığı görüldüğünden, modelin iyileştirilmesi amacıyla, modifikasyon indeksleri incelenmiştir.

Maddeler arasındaki (maddeler sırasıyla; 1 ve 7, 12 ve 13, 5 ve 6, 2 ve 6, 6 ve 12, 7 ve 9, 1 ve 9) hatalar ilişkilendirildikten sonra model tekrar test edilmiştir. Yedi hatanın ilişkilendirildiği son modelin veri ile daha uyumlu olduğu ve model uyum indekslerinin kabul edilebilir düzeylerde olduğu görülmüştür [χ^2 (70, $N = 332$) = 232.85, $p < .000$, $GFI = .91$, $AGFI = .86$, $CFI = .95$, $RMSEA = .08$]. Modelin uyum indeksleri Çizelge 5’te verilmiştir.

Çizelge 5. Olumlu Yanılsama Ölçeği için Ki Kare Testi ve Uyum İndeksleri

	χ^2	Df	χ^2/df	RMSEA	GFI	CFI	AGFI	AIC
Model 7. Tek Faktörlü Son Model (7 hata ilişkilendirmesi)	232.85	70	3.32	.08	.91	.95	.86	302.85
Model 6. Tek Faktörlü Model (6 hata ilişkilendirmesi)	287.67	71	4.05	.10	.89	.94	.84	355.67
Model 5. Tek Faktörlü Model (5 hata ilişkilendirmesi)	308.01	72	4.28	.10	.88	.93	.83	374.01
Model 4. Tek Faktörlü Model (4 hata ilişkilendirmesi)	327.06	73	4.48	.10	.87	.92	.82	391.06
Model 3. Tek Faktörlü Model (3 hata ilişkilendirmesi)	349.85	74	4.73	.11	.87	.92	.81	411.85
Model 2. Tek Faktörlü Model (2 hata ilişkilendirmesi)	374.81	75	5.00	.11	.85	.91	.79	434.81
Model 1 . Tek Faktörlü Model (1 hata ilişkilendirmesi)	402.88	76	5.30	.11	.84	.90	.78	460.88
Model . Tek Faktörlü İlk Model	516.47	77	6.71	.13	.79	.87	.72	572.47

3.2.5. Genel Sistemi Meşrulaştırma Ölçeği (System Justification Scale)

Genel Sistemi Meşrulaştırma Ölçeği, insanların mevcut sistemi ne kadar meşru algıladıklarını belirlemek amacıyla, Kay ve Jost (2003) tarafından geliştirilmiştir. Ölçeğin Türkçe uyarlaması ise Yıldırım (2010) tarafından yapılmıştır. Sistemi meşrulaştırma, 8 maddeden oluşan 7 dereceli Likert türünde (1- Kesinlikle katılmıyorum; 7- Kesinlikle katılıyorum) bir ölçektir. Kay ve Jost (2003)'un çalışmasında ölçek için hesaplanan Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı .88'dir. Yıldırım ise, ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlık katsayısını .67 olarak hesaplamıştır. Bu çalışmada da iç tutarlık katsayısı erkekler için .82, kadınlar için .78 olarak hesaplanmıştır (Bkz. Ek-9).

3.2.6. Çift Uyum Ölçeği (Dyadic Adjustment Scale)

Bu çalışmada, evli bireylerin evlilik doyumlarını belirlemek amacıyla Çift Uyum Ölçeği (ÇUÖ) kullanılmıştır. Genel olarak, evliliklerde ilişki kalitesini ve evlilik uyumunu ölçen Çift Uyum Ölçeği'nin (Fışiloğlu ve Demir, 2000), evlilik doyumunu ölçmek için de kullanıldığı görülmektedir (Örneğin, Duman Temel, 2013; Gündoğan, 2015; Özen, Salman Engin ve Sakallı Uğurlu, 2016). Spainer (1976) tarafından geliştirilen Çift Uyum Ölçeği (Dyadic Adjustment Scale) 4 alt boyuttan ve 32 maddeden oluşmaktadır. Bu boyutlar; çift doyumu (dyadic satisfaction), çiftlerin bağlılığı (dyadic cohesion), çiftlerin fikir birliği (dyadic consensus) ve duygusal ifade (affectional expression) olarak belirtilmiştir. Alt boyutlara rağmen, Fışiloğlu ve Demir (2000) ölçeğin genellikle toplam puan üzerinden kullanıldığını belirtmişlerdir. Ölçekten alınabilecek puanlar 0-151 arasında değişmektedir. Ölçeğin 30 maddesi 5-7

arasında derecelendirilmiş Likert formunda, 2 maddesi ise ‘evet / hayır’ olarak hazırlanmıştır.

Çift Uyum Ölçeği, Fışıloğlu ve Demir (2000) tarafından Türkçe’ye çevrilmiş ve uyarlanmıştır. Ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı .92 olarak belirtilmiştir. Söz konusu çalışmada, iç tutarlık katsayıları çift doyumu alt ölçeği için .83, bağlılık ve fikir birliği için .75, duygusal ifade için .80 olarak rapor edilmiştir. Ölçeğin iki yarım güvenirlik katsayısı .86 ve ölçüt geçerliği .82’dir (Fışıloğlu ve Demir, 2000). (Bkz. Ek-10)

3.3. İŞLEM

Tüm uygulamalar için, öncelikle Ankara Üniversitesi Etik Kurul Birimi’nden onay alınmıştır. Ön çalışmaların yapılmasının ardından da, tezin ana çalışmasının uygulamasına başlanmıştır. Ölçek formunun ilk sayfasında çalışmanın amacına ilişkin bilgi ile birlikte, katılımcıların gönüllü katılımlarını beyan ettikleri bilgilendirilmiş onam formu yer almaktadır. Ardından sırasıyla, Demografik Bilgi Formu, Olumlu Yanılsama Ölçeği, Evlilik Sistemini Meşrulaştırma Ölçeği, Genel Sistemi Meşrulaştırma Ölçeği ve Çift Uyum Ölçeği bulunmaktadır. Katılımcılara kartopu örnekleme yöntemiyle ulaşılmıştır. Ölçekler evli çiftlere ayrı zarflar içerisinde verilmiş ve sonrasında onlardan kapalı zarf içerisinde geri alınmıştır.

4. BÖLÜM

BULGULAR

Çalışmanın bu bölümünde, ana çalışmaya ait istatistiksel analizlere ilişkin bulgulara yer verilecektir. İlk olarak, temel değişkelere ilişkin betimleyici analiz bulguları aktarılacaktır. Ardından çalışmanın hipotezlerine ilişkin bulgulara yer verilecektir. Analizler SPSS 18 ve AMOS 21 programları kullanılarak yürütülmüştür.

4.1. Betimleyici Analizler

İlk olarak, çalışmanın temel değişkenlerine ait ortalamalarda cinsiyet farklılıklarının belirlenmesi amacıyla, eşleştirilmiş gruplar t testi (Paired sample t test) uygulanmıştır. Sonuçlar ve değişkenlere ait betimleyici istatistikler (ortalama, standart sapma ve ranjlar) Çizelge 6’da verilmiştir.

Çizelge 6. Temel Değişkenlere Ait Cinsiyet Farklılıkları

	Kadın (N= 166)		Erkek (N= 166)		Ranj	t
	Ortalama	Ss	Ortalama	Ss		
Evlilik Sistemini Meşrulaştırma	3.55	.66	3.57	.69	1-5	.30
Olumlu Yanılsama	3.37	.83	3.52	.69	1-5	2.71*
Genel Sistemi Meşrulaştırma	2.63	1.02	2.64	1.11	1-7	.06
Çift Uyumu	109.41	21.90	110.86	20.05	0-151	1.49

Not: * p<.05

Çizelge 6'ya bakıldığında, katılımcıların evlilik sistemini meşrulaştırma ortalamalarının orta değerin üzerinde olduğu ve bunun hem kadınlar hem de erkekler için geçerli olduğu görülmektedir. Benzer biçimde, hem kadın hem de erkek katılımcıların ilişkilerinde yaptıkları olumlu yanılsamalar, orta değerin üzerindedir. Bununla birlikte, katılımcıları genel sistemi meşrulaştırma ortalamalarının oldukça düşük olduğu görülmektedir. Buna göre hem kadınların hem de erkeklerin ortalamaları orta değerin altındadır. Son olarak, katılımcıların çift uyumu ortalamalarının yüksek olduğu görülmektedir. Bu sonuca göre, hem kadınların hem de erkeklerin, evliliklerinde görece mutlu oldukları söylenebilir.

Cinsiyet farklılığının belirlenmesi amacıyla yapılan eşleştirilmiş gruplar için (paired sample) t testi sonuçları incelendiğinde, cinsiyet farkının anlamlı olduğu tek değişkenin olumlu yanılsama olduğunu görülmektedir ($t= 2.71$; $p<.05$). Buna göre; erkeklerin olumlu yanılsama puanları ($Ort.= 3.52$, $S= .69$), kadınlarınkinden ($Ort.= 3.37$, $S= .83$) anlamlı olarak daha yüksektir. Başka bir ifadeyle, kadın eşlerle karşılaştırıldığında, erkek eşlerin evliliklerinde daha fazla olumlu yanılsama yaptıkları söylenebilir.

4.2. Değişkenler Arasındaki Korelasyonlar

Evli çiftlerin evlilik sistemini meşrulaştırmaları, olumlu yanılsama düzeyleri, evlilik doyumları ve genel sistemi meşrulaştırma düzeyleri arasındaki ilişkilerin belirlenmesi amacıyla, değişkenler arasındaki korelasyon katsayıları hesaplanmıştır ve sonuçlar Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1’de görülebileceği gibi, kadınların evlilik sistemini meşrulaştırma düzeyleri ile olumlu yanılsamaları, evlilik doyumları ve genel sistemi meşrulaştırma düzeyleri arasında beklenen yönde anlamlı bir ilişki vardır (r değerleri sırasıyla, .31, .23 ve .35’dir; $p<.01$). Olumlu yanılsama ve evlilik doyumu açısından bakıldığında ise, kadınlarda bu iki değişken arasında beklendik yönde olumlu bir ilişki olduğu görülmektedir ($r=.82$; $p<.01$).

Erkeklerin evlilik sistemini meşrulaştırma düzeyleri ile olumlu yanılsama ve genel sistemi meşrulaştırmaları arasında anlamlı bir ilişki olduğu (r değerleri sırasıyla, .37 ve .40’tır; $p<.01$); ancak evlilik sistemini meşrulaştırma ile evlilik doyumu arasındaki ilişkinin erkeklerde anlamlı olmadığı görülmektedir. Diğer taraftan, erkeklerde evlilik doyumunun, kendi değişkenleri içinde sadece kendi olumlu yanılsamaları ile ilişkili olduğu görülmektedir ($r=.72$; $p<.01$).

Tablo 1 incelendiğinde, eşlerin bazı değişkenlerinin diğer eşin bazı değişkenleriyle olan ilişkilerinin de anlamlı olduğu görülmektedir. Örneğin, erkeklerin evlilik doyumları, eşlerinin olumlu yanılsamaları ve evlilik doyumları ile olumlu yönde ilişkilidir (r değerleri sırasıyla, .64 ve .73’tür; $p<.01$). Kadınların evlilik doyumları da eşlerinin olumlu yanılsamaları ile olumlu yönde ilişkilidir ($r=.52$; $p<.01$).

Tablo1: Çalışmanın Temel Değişkenleri Arasındaki Korelasyonlar

	1	2	3	4	5	6	7	8
1.Kadının Evlilik Sistemini Meşrulaştırması	1	.31**	.23**	.35**	.53**	.13	.05	.26**
2. Kadının Olumlu Yanılsaması		1	.82**	.12	.23**	.56**	.64**	.15
3.Kadının Evlilik Doyumu			1	.10	.15*	.52**	.73**	.07
4.Kadının Genel Sistemi Meşrulaştırması				1	.28**	.07	.10	.55**
5.Erkeğin Evlilik Sistemini Meşrulaştırması					1	.37**	.11	.40**
6. Erkeğin Olumlu Yanılsaması						1	.72**	.17*
7. Erkeğin Evlilik Doyumu							1	.11
8. Erkeğin Genel Sistemi Meşrulaştırması								1

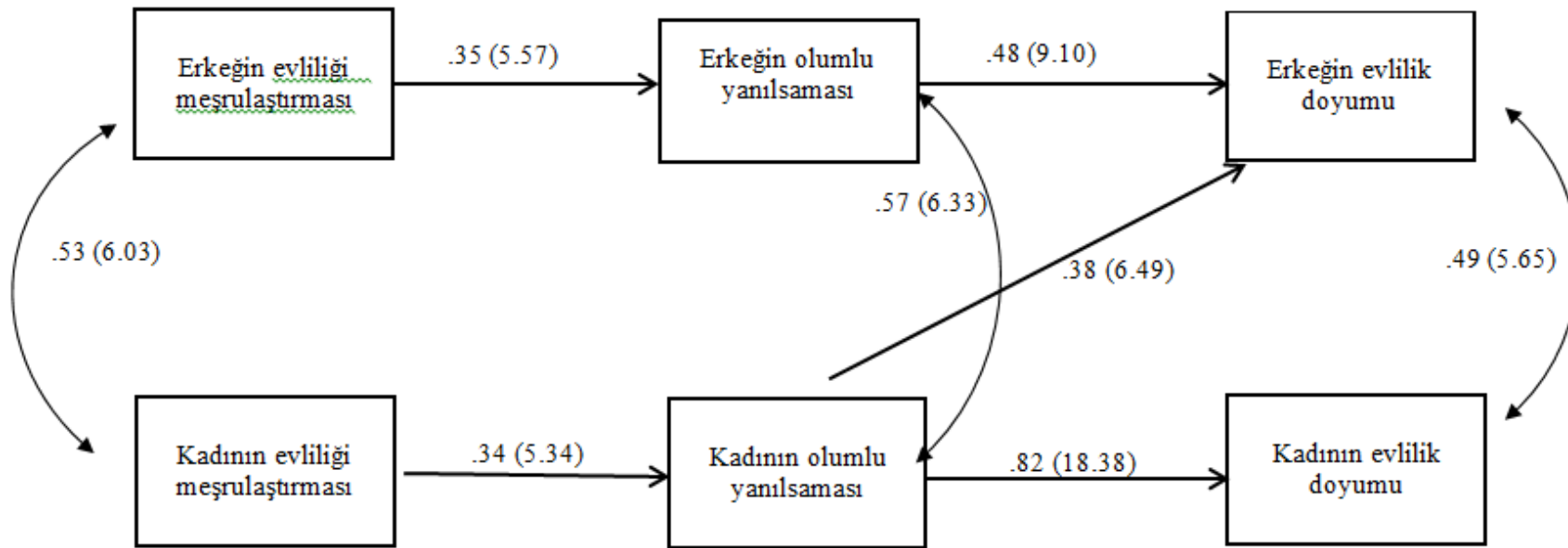
4.3. Temel Hipotezlerin Test Edilmesi

Çalışmanın bu bölümünde, ayırt edilebilir çiftler için kullanılan Aktör - Partner Karşılıklı Bağımlılık Modeli (Kenny, 1996) ile çalışmanın temel hipotezleri test edilmiştir. Modelde, evlilik sistemini meşrulaştırmanın olumlu yanılısama üzerindeki ve olumlu yanılısamanın da evlilik doyumu üzerindeki yordayıcı rolü test edilmiştir. Aynı zamanda, evlilik sistemini meşrulaştırma ve evlilik doyumu arasında olumlu yanılısamaların aracı rolü de test edilmiştir.

4.3.1. Evlilik Sistemini Meşrulaştırma ve Evlilik Doyumu Değişkenleri Arasındaki İlişkide Olumlu Yanılısamaların Aracı Rolü

Evli çiftlerin evlilik sistemini meşrulaştırmaları ve evlilik doyumları arasındaki ilişkide olumlu yanılısamaların aracı rolünü test etmek amacıyla, Aktör - Partner Karşılıklı Bağımlılık Modeli (Kenny, 1996) kullanılmıştır. Modelde aynı zamanda evlilik sistemini meşrulaştırmanın olumlu yanılısama üzerindeki ve olumlu yanılısamanın da evlilik doyumu üzerindeki yordayıcı rolü test edilmiştir. Öncelikle, modelde değişkenler arasındaki tüm ilişkiler ve değişkenlere ait hata ilişkilendirmeleri tanımlanmış ve sonuçta modelin veri ile uyumunun mükemmel olduğu görülmüştür. Model uygulandıktan sonra, modeldeki anlamsız yollar, t değeri en düşük olandan başlanarak, teker teker modelden çıkarılmıştır. Bu işlemler, modelde sadece anlamlı ilişkiler kalıncaya kadar sürdürülmüştür. Şekil 1’de sunulan son model sadece anlamlı ilişkilerden oluşmaktadır. Modelin uyum indeksleri, modelin veriye uyumunun çok iyi olduğu göstermektedir [χ^2 (7, N = 166) = 19.77, $p > .05$, GFI = .96, AGFI = .95, NNFI = .99, CFI = .98, RMSEA = .04]

Şekil 1: Evlilik Sistemini Meşrulaştırma ve Evlilik Doyumu Arasındaki İlişkide Olumlu Yanılsamaların Aracı Rolü

$N=166$, $\chi^2=19.77$, $df=7$, $RMSEA=.04$

Şekil 1’de yer alan modeldeki aktör etkileri incelendiğinde, erkeklerin evlilik sistemini meşrulaştırma düzeylerinin, evliliklerinde yaptıkları olumlu yanılsamaları anlamlı olarak yordadığı görülmüştür ($\beta = .35, p < .05$). Yine erkeklerin evliliklerine ve eşlerine ilişkin yaptıkları olumlu yanılsamalar, onların evlilik doyumlarını pozitif yönde yordamaktadır ($\beta = .48, p < .05$).

Kadınların evlilik sistemini meşrulaştırmaları, onların evliliklerinde yaptıkları olumlu yanılsamaları anlamlı olarak yordamaktadır ($\beta = .34, p < .05$). Kadınların olumlu yanılsama yapmaları, onların evlilik doyumlarını da anlamlı olarak yordamaktadır ($\beta = .82, p < .05$). Modeldeki partner etkileri incelendiğinde, sadece tek bir etkinin anlamlı olduğu görülmektedir. Buna göre, kadınların evliliklerinde olumlu yanılsama yapmaları, erkeklerin evlilik doyumlarını anlamlı olarak yordamaktadır ($\beta = .38, p < .05$).

Çalışmanın bir diğer amacı da, eşlerin evliliklerinde yaptıkları olumlu yanılsamaların, evlilik sistemini meşrulaştırma ve evlilik doyumu arasındaki aracı rolünün test edilmesidir. Modeldeki dolaylı (indirect) etkilerin anlamlı olup olmadığını belirlemek için Shrout ve Bolger (2002) tarafından ortaya koyulan bootstrap yöntemi kullanılmıştır. AMOS programı üzerinden gerçekleştirilen yöntemde, dolaylı etkilere ilişkin standart hata ve güven aralığı (GA) değerleri hesaplanmaktadır. Dolaylı etkilerin güven aralıklarının “0” içermemesi halinde, dolaylı etkilerin istatistiksel olarak anlamlı (.05 düzeyinde) olduğu bildirilmektedir (Shrout ve Bolger, 2002). Bu çalışmadaki değerler, 2000 bootstrap örnekleme ve %

95 GA kullanılarak hesaplanmıştır. Analiz sonucu, üç aracı etkinin anlamlı olduğunu ortaya koymaktadır. İlk olarak, erkeğin evliliğine ve eşine yönelik olumlu yanılsamalarının, erkeğin evlilik sistemini meşrulaştırması ve kendi evlilik doyumu arasındaki ilişkiye istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde aracılık ettiğini göstermiştir ($b = 4.86$, GA: 3.42, 6.63, $p < .01$). Evliliğe ve eşe ilişkin olumlu yanılsamaların, kadın için de benzer etkilerinin olduğu görülmektedir. Kadının ilişkisinde yaptığı olumlu yanılsamalar, evlilik sistemini meşrulaştırması ve evlilik doyumu arasındaki ilişkiye istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde aracılık etmektedir ($b = 9.31$, GA: 6.13, 12.18, $p < .01$). Partner etkileri açısından incelendiğinde, kadının evliliğinde olumlu yanılsama yapmasının, kadının evlilik sistemini meşrulaştırması ile erkeğin evlilik doyumu arasındaki ilişkiye anlamlı bir şekilde aracılık ettiği görülmektedir ($b = 3.86$, GA: 2.55, 5.49, $p < .01$).

4.4. Regresyon Analizi Sonuçları

Çalışmanın bu bölümünde, tüm katılımcılar için evlilik doyumunu yordayan değişkenleri belirlemek için hiyerarşik çoklu regresyon analizi yapılmıştır. Analizin ilk aşamasında demografik değişkenlerin (yaş, eğitim, evlilik süresi ve çocuk sahibi olup olmama) etkisi kontrol edilmiştir. İkinci aşamasında ise, olumlu yanılsama değişkeni analize dâhil edilmiştir. Üçüncü ve son aşamada da, katılımcıların evlilik sistemini meşrulaştırma değişkeninden aldıkları puanlar analize dâhil edilmiştir.

Çizelge 7’de görüldüğü gibi, eşitliğe ilk aşamada giren demografik değişkenlerden sadece ‘çocuk sahibi olmanın’ yordayıcı gücü anlamlıdır. Buna göre, çocuk sahibi olmak, evlilik doyumunu negatif yönde yordamaktadır ($F_{4-325} = 8.15$; $p < .001$) ve evlilik doyumu üzerindeki varyansın % 9’unu açıklamaktadır. İkinci aşamada eşitliğe eklenen olumlu yanılsamanın, evlilik doyumunu pozitif yönde yordadığı görülmektedir ($F_{5-324} = 116.46$; $p < .001$) ve bu değişkenle birlikte açıklanan varyans %64 olmaktadır. Regresyon analizine üçüncü aşamada dâhil edilen evlilik sistemini meşrulaştırmanın, evlilik doyumu üzerinde yordayıcı gücünün anlamlı olmadığı görülmektedir.

Çizelge 7. Katılımcıların Evlilik Doyumu Puanlarını Yordayan Değişkenler (Hiyerarşik Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları)

Değişkenler	Beta	t	p	R ²	F	p	ΔR^2	ΔF	p
I. Aşama				.09	8.15	.00	.09	8.15	.00
Yaş	-.07	-.58	.56						
Eğitim	-.02	-.25	.80						
Evlilik Süresi	-.02	-.12	.91						
Çocuk Sahibi Olma	-.26	-4.26	.00						
II. Aşama				.64	116.46	.00	.55	499.65	.00
Yaş	-.05	-.70	.49						
Eğitim	.06	1.46	.14						
Evlilik Süresi	-.01	-.15	.88						
Çocuk Sahibi Olma	-.15	-3.82	.00						
Olumlu Yanılsama	.75	22.35	.00						
III. Aşama				.65	97.81	.00	.00	2.28	.13
Yaş	-.05	-.68	.50						
Eğitim	.04	1.13	.26						
Evlilik Süresi	-.02	-.28	.78						
Çocuk Sahibi olma	-.13	-3.39	.00						
Olumlu Yanılsama	.77	21.41	.00						
Evlilik Sistemini Meşrulaştırma	-.06	-1.51	.13						

5. BÖLÜM

TARTIŞMA

Bu çalışmanın temel amacı, evli çiftlerde evlilik sistemini meşrulaştırma ile evlilik doyumu arasındaki ilişkiyi incelemek ve bu ilişkide olumlu yanılsamalarının aracı rolünü test etmektir. Çalışmada ayrıca, evlilik sistemini meşrulaştırma ve olumlu yanılsamayı ölçmeye yönelik iki ayrı ölçüm aracı geliştirmek de hedeflenmiştir. Bunların yanı sıra, hem bireylerin evliliğe ve evlilik kurumuna ilişkin tutumlarını belirlemek hem de Evlilik Sistemini Meşrulaştırma Ölçeği'nin soru havuzunda yer alacak maddeleri oluşturmak için bir nitel araştırma da gerçekleştirilmiştir. Aşağıda çalışmanın temel amacı doğrultusunda elde edilen bulguların tartışılmasına yer verilmektedir. Bulgular bölümünde yer alan çalışmanın temel değişkenleri arasındaki korelasyon sonuçları, test edilen modelle benzer bulgular içerdiğinden, tekrar olmaması adına ayrı bir başlık altında tartışılmamıştır.

5.1. Betimleyici İstatistiklere İlişkin Bulguların Tartışılması

Bu bölümde, çalışmanın temel değişkenlerine ait ortalamalar ve cinsiyet farklılığına ilişkin sonuçlar tartışılmaktadır. Öncelikle, kadınların ve erkeklerin olumlu yanılsama ve evlilik doyumu düzeylerinin orta değer üzerinde olduğu görülmektedir. Araştırmalar, yakın ilişkilerde olumlu yanılsamaların en temel belirleyicisinin ilişki doyumu olduğunu ortaya koymaktadır (Murray, 1999; Murray ve Holmes, 1996; Murray ve Holmes, 1997). Bu açıdan bakıldığında, eşine ve

evliliğine yönelik olumlu yanılsama düzeyi yüksek olan bireylerin evlilik doyumlarının da yüksek olması anlaşılır bir sonuçtur. Çalışmaya katılan çiftlerin evlilik sistemini meşrulaştırma ortalamalarının da orta değerin üzerinde olduğu ve bunun hem kadınlar hem de erkekler için geçerli olduğu görülmektedir. Başka bir ifadeyle, katılımcıların evlilik sistemini meşru ve gerekli gördükleri söylenebilir. Bununla birlikte, katılımcıların genel sistemi meşrulaştırma ortalamalarının oldukça düşük olduğu görülmektedir. Buna göre hem kadınların hem de erkeklerin genel sistemi meşrulaştırmaya ait ortalamaları, orta değerin de altındadır.

Genel sistemi meşrulaştırma ve evlilik sistemini meşrulaştırma değişkenlerinin korelasyonları ve alınan ortalama puanlar bir arada değerlendirildiğinde, bulguların dikkat çekici olduğu görülmektedir. Öncelikle, evlilik sistemini meşrulaştırma ve genel sistemi meşrulaştırma arasındaki korelasyonlara bakıldığında, anlamlı fakat oldukça düşük düzeyde bir ilişkinin varlığından söz etmek mümkündür. Temelde benzer motivasyonları ve hafifletici işlevleri olmakla birlikte, bu bulgu evlilik sistemini meşrulaştırmanın genel sistemi meşrulaştırmadan farklı bir süreç olduğuna işaret etmektedir. Evliliğin, üremeyi ve nesillerin devamını sağlaması açısından (Dökmen, 2004), doğası gereği daha evrensel ve daha kolay meşrulaştırılabilen bir sistem olduğu düşünülebilir. Ayrıca, alternatif olmayan bir sistem olması da, adanmış bir ilişki olduğu belirtilen (Day ve ark., 2011) evliliğin meşrulaştırılmasını, siyasi ideolojilerin ya da diğer sistemlerin meşrulaştırmasına kıyasla daha da kolaylaştırıyor olabilir. Başka bir ifadeyle, daha evrensel olan evlilik sisteminin meşrulaştırılması ve gerekli görülmesi daha kolay olabilir. Bu çalışmaya katılan evli çiftlerin genel sistemi meşrulaştırma puanlarının düşük olması, bununla birlikte evlilik sistemini meşrulaştırma puanlarının

ortalamanın üzerinde olması da bu bakışla değerlendirilebilir ve evliliğin daha yaygın ve alternatifsiz bir sistem olarak daha fazla hafifletici işlevlerinin olduğu ileri sürülebilir.

Temel değişkenlere ait ortalamaların kadınlar ve erkekler açısından farklılaşıp farklılaşmadığına bakıldığında, cinsiyet farkının anlamlı olduğu tek değişkenin olumlu yanılsama olduğu görülmektedir. Buna göre, kadınlarla karşılaştırıldığında, erkeklerin olumlu yanılsama düzeyleri daha yüksektir. Yakın ilişkilerde olumlu yanılsamalarla ilgili çalışmalar incelendiğinde, cinsiyet farkına ilişkin farklı araştırma bulguları olduğu görülmektedir. Örneğin, bazı çalışmalarda olumlu yanılsama düzeyinin cinsiyet açısından farklılaşmadığı (Fowers, Fışıloğlu ve Procacci, 2008; Fowers, Lyon, Montel ve Shaked, 2001; Fowers, Lyon ve Montel, 1996; Luo ve Snider, 2009) belirtilirken, kadınların olumlu yanılsama düzeylerinin erkeklerinkinden daha yüksek olduğunu ve kadınların yakın ilişkilerinde eşlerini daha çok idealleştirdiklerini ortaya koyan çalışmalar da vardır (Murray, 1994; Murray, Holmes ve Griffin, 1996a, 1996b). Ülkemizde konu ile ilgili sınırlı sayıdaki çalışmaların birinde, bu çalışmanın bulgusuyla da tutarlı olarak, kadınlarla karşılaştırıldığında erkeklerin evliliklerinde daha fazla idealleştirilmiş çarpıtma yaptıkları belirtilmiştir (Akbalık Doğan ve Büyükşahin Sunal, 2011). Gagne ve Lydon'a göre (2003), erkeklerin ilişkilerini olumlu bir bakış açısıyla değerlendirmeleri ancak ilişkilerine yüksek düzeyde bağlanmış olmaları ile mümkün olmaktadır. Murray ve arkadaşlarının (1996b) çalışması da, erkeklerin ilişkilerinde neden daha fazla idealleştirme yaptıklarına yönelik bir açıklama olarak değerlendirilebilir. Söz konusu çalışmanın sonuçlarına göre, erkekler flört

ilişkilerinin ilk yıllarında, partnerlerine ilişkin olumlu değerlendirmelerde bulunmazken, bir yılın sonunda ilişkilerine daha fazla bağlandıkları ve ilişkileriyle ve partnerleriyle ilgili olumlu yanılsamalar sergiledikleri rapor edilmiştir. Ek olarak, Gagne ve Lydon (2003) kadınların bağlanımlarının düşük ya da yüksek olmasına bağlı olmaksızın olumlu yanılsama sergilediklerini, erkeklerin ise bağlanımları arttıkça ilişkide olumlu yanılsama yaptıklarını vurgulamaktadır. Akbalık Doğan ve Büyüksahin Sunal'ın (2011) çalışmasında erkeklerin daha fazla idealleştirilmiş çarpıtma yapmaları, yatırım modeli değişkenleriyle açıklanmıştır. Araştırmacılar, katılımcıları ilişkiye yaptıkları yatırımlar açısından da değerlendirmiş ve kadınlarla karşılaştırıldığında erkeklerin ilişkilerine daha fazla yatırım yaptıklarını ortaya koymuşlardır. Başka bir ifadeyle, hem ilişkiye yapılan yatırımların fazla olması hem de ilişki bağlanımlarının yüksek olmasının bir sonucu olarak erkeklerin ilişkilerinde daha fazla idealleştirme yapmış olabileceklerini belirtmektedirler. Bu çalışmada da, kadınlarla karşılaştırıldığında erkeklerin evliliklerinde daha fazla olumlu yanılsama yapmaları, evlilik süresi ortalamasının görece yüksek olmasının bir sonucu olarak erkeklerin ilişki bağlanımlarının artması ile açıklanabilir. Hem yurt dışında hem de Türkiye'de olumlu yanılsamalar konusunda cinsiyet farkına ilişkin sınırlı sayıda çalışma olduğundan, şimdilik yapılan açıklamaların varsayım düzeyinde kaldığını belirtmek gerekebilir. Ülkemizde konu ile ilgili yapılacak yeni çalışmalar, cinsiyet farklılığının daha kapsamlı açıklanmasına katkı sağlayabilir.

5.2. Evlilik Sistemini Meşrulaştırma ve Evlilik Doyumu Değişkenleri Arasındaki İlişkide Olumlu Yanılsamaların Aracı Rolüne İlişkin Bulguların Tartışılması

Bu bölümde, öncelikle evlilik sistemini meşrulaştırmanın olumlu yanılsama üzerindeki ardından da olumlu yanılsamaların evlilik doyumu üzerindeki yordayıcı gücüne ilişkin bulgular tartışılacaktır. Son olarak da evlilik sistemini meşrulaştırma ve evlilik doyumu arasındaki ilişkide olumlu yanılsamaların aracı rolüne ilişkin bulgular alanyazın temelinde tartışılacaktır.

Evlilik sistemini meşrulaştırmanın olumlu yanılsamalar üzerindeki yordayıcı rolüne bakıldığında, beklentilerle tutarlı olarak hem kadınlarda hem de erkeklerde evlilik sistemini meşrulaştırmanın olumlu yanılsamaları pozitif yönde ve anlamlı olarak yordadığı görülmektedir. Başka bir ifadeyle, evlilik sistemini meşru ve gerekli gören her iki eş de evliliğinde daha fazla olumlu yanılsama yapmaktadır. Evlilikle ve eşle ilgili gerçekçi olmayan olumlu inançlar (Fowers ve Pomerantz, 1992) ya da bireylerin partnerlerini idealleştirilmiş imgelerle ve gerçekte olduklarından daha olumlu görme eğilimi olarak tanımlanabilen olumlu yanılsamalar (Barelds, Dijkstra, Koudenburg ve Swami, 2011), bilişsel olarak ilişkiyi sürdürme mekanizması olarak ele alınmaktadır (Büyükşahin, 2007; Rusbult, Arriage ve Agnew, 2001). Özellikle evlilik gibi, bireylerin kendi kurdukları ve duygusal yatırım yaptıkları (Murray, 1994; Sprecher ve Felmlee, 1993) bir sistemde, eşlerin bir ilişkiyi sürdürme mekanizması olarak değerlendirilen olumlu yanılsamalar sergilemeleri anlaşılır görünmektedir. Evlilik sistemini meşru ve gerekli gören, evliliği idealleştiren ve bu

sistem içinde yer alan eşler, sistemin devamını sağlamak için ilişkilerine ve eşlerine yönelik bazı bilişsel çarpıtmalar yapıyor olabilirler.

Alanyazın ve beklentilerle tutarlı olarak, hem kadınlarda hem de erkeklerde, olumlu yanılsamalar evlilik doyumunu pozitif yönde ve anlamlı olarak yordamaktadır. Daha önce de belirtildiği gibi, hem flört eden hem de evli olan çiftlerde olumlu yanılsamaların ilişki doyumu, ilişki istikrarı ve aşk ile pozitif yönde ilişkili olduğunu ve birbirini idealleştiren ve daha olumlu gören çiftlerin daha az çatışma yaşadığını ortaya koyan çalışmalar vardır (Murray ve Holmes, 1997; Murray, Holmes ve Griffin, 1996a; 1996b). Özellikle evlilik gibi, yatırımların fazla olduğu, bitirilmesi görece daha zor olan ve bedellerinin daha ağır algılandığı (Le ve Agnew, 2003) bir ilişkiyi sürdürmek için, eşler daha fazla istek duyabilirler. Bu nedenle, eşlerine ve ilişkilerine yönelik bazı bilişsel çarpıtmalar yaparak, eşlerinin olumlu özelliklerini yücelterek (Holmes ve Boon, 1990) ya da ilişkiye pembe renkli camlardan bakarak ilişkilerini sürdürme inançlarını destekleyebilirler. Olumlu yanılsamalar gibi bilişsel çarpıtmalar sayesinde, eşlerini ve evliliklerini idealize eden ve daha olumlu gören bireyler de, ilişkilerinden daha fazla doyum alabilir. Olumlu yanılsamaların evlilik doyumu üzerindeki partner etkileri incelendiğinde, kadının olumlu yanılsamalarının eşinin evlilik doyumunu da arttırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Buna göre, eşine ve evliliğine yönelik olumlu yanılsamalar yapan kadının sadece kendi evlilik doyumu değil, eşinin evlilik doyumu da artmaktadır. Bu sonuç kadının ilişkideki idare edici rolü ile açıklanabilir. Kirkpatrick ve Davis (1994), kadınların ilişkiyi sürdüren ve koruyan, ama aynı zamanda da bitirici rolünü vurgulamaktadır. Bir başka çalışmada da (Choo, Levine ve Hatfield, 1996), erkeklerle

karşılaştırıldığında kadınların ayrılık sonrasında daha fazla rahatlama yaşadıkları ortaya konmuştur. Yazarlara göre, bu durum kadınların erkeklere göre ilişkilerinin daha fazla farkında olmalarıyla ve bunun bir sonucu olarak, ilişkide yaşanan sorunları daha fazla fark etmeleriyle açıklanabilir. Boşanmayı kadının başlattığını ortaya koyan çalışmalar da bu bulguyu desteklemektedir (Gigy ve Kelly, 1993; Kitson, 1992). Ülkemizde evli çiftlerle yürütülen bazı çalışma bulguları da (Kaynak Malatyalı, 2014; Özen, 2012), kadınların evlilikteki idare edici/ koruyucu rolü hakkında benzer sonuçlar ortaya koymaktadır. Özetlemek gerekirse, kadının ilişkiyi sürdüren ve idare eden rolü nedeniyle, eşini ve evliliğini daha olumlu ve yanlı bir bakış açısıyla görmesi yani olumlu yanılsamaları, eşinin evlilik doyumunu arttırmış olabilir.

Bu çalışmanın bir diğer amacı da, evlilik sistemini meşrulaştırma ile evlilik doyumu arasındaki ilişkide olumlu yanılsamaların aracı rolünün test edilmesidir. Sonuçlar, beklentilerle tutarlı olarak hem kadınlarda hem erkeklerde olumlu yanılsamaların, evlilik sistemini meşrulaştırma ile evlilik doyumu arasında aracı rol üstlendiğini göstermektedir. Buna göre, evlilik sistemini meşrulaştırma düzeyi yüksek olan bireyler, evlilik ilişkilerine ve eşlerine yönelik daha fazla olumlu yanılsamalar sergilemekte, bu da onların evlilik doyumunu yükseltmektedir. Daha önce de ifade edildiği gibi, evlilik bireylerin çoğunlukla gönüllü olarak katıldıkları, hem maddi hem de duygusal yatırımların fazla olduğu ve sonlandırılmasının bedeli yüksek algılandığı için bağlanımın da yüksek olduğu (Rusbult ve Arriage, 1997) bir sistemdir. Tıpkı genel sistemlerin meşrulaştırılmasında olduğu gibi, evlilik sisteminde yer alan bireyler de, evliliği meşru ve gerekli görme eğiliminde

olabilirler. Bu noktada da olumlu yanılsamaların hafifletici işlevini vurgulamak gerekir. Birey, içinde yer aldığı bu sistemin devamı için, eşini ve evliliğini daha olumlu görmeye başlayabilir ve bazı bilişsel çarpıtmalardan faydalanabilir. Bu noktada, yapılan olumlu yanılsamalar, ilişkiyi sürdürmek ve dahası ilişkinin sürdürülmeye değer bir ilişki olduğu inancını devam ettirmek için kullanılan bir strateji olarak değerlendirilebilir. Bu sayede, tıpkı genel sistemi meşrulaştırmanın sağladığı hafifletici işlevler gibi (Jost ve Thompson, 2000; Jost ve Hunyady, 2002), evlilik sistemini meşrulaştırmak da bireyin evlilik doyumunu arttırmaktadır. Özetlemek gerekirse, bu çalışmada, evlilik sistemini meşrulaştıran bireylerin ilişkilerinde yaptıkları olumlu yanılsamalar artmaktadır ve bu yanı değerlendirmeler de onların evlilik doyumlarını yükseltmektedir.

Çalışmada ayrıca, hem kadınlarda hem de erkeklerde evlilik sistemini meşrulaştırma ile evlilik doyumları arasındaki ilişkide olumlu yanılsamaların tam aracılık ettiği tespit edilmiştir. Eşlerin evlilik sistemini meşrulaştırmaları onların evlilik doyumlarını doğrudan arttırmamakta, eşi ve evliliğe yönelik olumlu yanılsamalar üzerinden arttırmaktadır. Bu örüntünün özellikle erkekler açısından dikkat çekici olduğu söylenebilir. Bulgular bölümünden de hatırlanacağı gibi, erkeklerin evlilik sistemini meşrulaştırmaları ile evlilik doyumları arasında bir ilişki bulunmamıştır. Ancak, olumlu yanılsamaların aracı etkisi devreye girince, erkeklerin evlilik sistemini meşrulaştırma ve evlilik doyumları arasında anlamlı bir ilişki ortaya çıkmaktadır.

Çalışmada yürütülen nitel analiz sonuçlarına göre özellikle erkek katılımcılar, evliliğin, erkeğin özgürlüğünü kısıtlayan ve bireyselliğin yitirildiği bir kurum olduğunu ifade etmişlerdir. Bununla birlikte, ülkemizde de hem toplumsal baskılarla hem de bazı kültürel ve ahlaki değerlerle evliliğin idealleştirildiği söylenebilir. Bir taraftan evlilik sistemini meşrulaştıran ve yücelten, diğer taraftan evlilikle birlikte özgürlüğünün ve sosyal yaşantısının kısıtlanacağını düşünen erkeklerin bilişsel çelişki yaşamaları olasıdır. Bu anlamda, evlilik sistemine dâhil olmalarıyla birlikte, erkeklerin algıladığı bedeller (örneğin; özgürlüğün kısıtlanması gibi) kadınlarınkinden daha fazla olabilir. Bunun sonucunda, erkeklerin evlilik sistemini meşru ve gerekli olarak algılamaları evlilik doyumları üzerinde bir etki yaratmazken, evliliklerinde yaptıkları olumlu yanılsamaların aracı etkisiyle doyumlarının artmasına neden oluyor olabilir. Diğer bir ifadeyle, erkeğin evlilikte yaşaması muhtemel olan bilişsel çelişkiden, olumlu yanılsamalar aracılığıyla kaçınması olası görünmektedir. Anılan bulgu, erkeklerin evliliklerine ve eşlerine yönelik bazı yanlı değerlendirmeler ve bilişsel çarpıtmalar sayesinde evliliklerinden doyum aldıkları şeklinde de yorumlanabilir. Aynı zamanda, bu çalışmada kadınlarla karşılaştırıldığında erkeklerin ilişkilerinde daha fazla olumlu yanılsama yaptıkları sonucu göz önüne alındığında, yanılsamaların erkeklerin evlilik doyumu üzerindeki gücü de daha iyi anlaşılabilir.

Yukarıda belirtildiği gibi, olumlu yanılsamalar kadınların evlilik sistemini meşrulaştırma ve evlilik doyumları arasındaki ilişkide de aracı rol oynamaktadır. Erkeklerinkinden farklı olarak bu durum kadınlar için, cinsiyet sistemindeki dezavantajlı konumlarıyla (Dökmen, 2004; Glick ve Fiske, 2001; Sakallı ve Curun,

2001) ilişkilendirilerek açıklanabilir. Nitel çalışma sonuçlarıyla da tutarlı olarak, evlenmenin yararları arasında değerlendirilen toplumsal baskılara maruz kalmadan bir arada yaşayabilmek kadınlar için daha önemli bir hale gelebilmektedir. Wood, Rhodes ve Whelan (1989) yaptıkları meta analiz çalışmasında medeni durum ve mutluluk açısından cinsiyet farklılıklarını incelemişler ve evliliğin her iki cinsiyet için mutlulukla ilişki olduğunu; ancak kadınlara erkeklerden daha fazla olumlu çıktı sağladığını ortaya koymuşlardır. Özellikle Türkiye’de, geleneksel cinsiyet rolleri ve bekâr bireylere karşı toplumda paylaşılan kalıpyargılar (DePaulo ve Morris, 2005) erkeklerle karşılaştırıldığında, kadınlar için daha zorlayıcı olabilmektedir. Kadının, evliliği gerekli ve yararlı bir kurum olarak görmesi de, zaten içinde olduğu sistemi olası zorluklarına rağmen daha olumlu değerlendirmesine neden olabilir ve bu da evlilik doyumu üzerinde pozitif bir etki yaratmış olabilir. Alanyazında, söz konusu değişkenleri bir arada ele alarak yürütülen başka bir çalışma olmaması nedeniyle, konu ile ilgili yapılacak çalışmaların, alternatif açıklamalarla katkı sağlayabileceği düşünülmektedir.

Çalışmadaki partner etkileri incelendiğinde, tek bir aracı etkinin anlamlı olduğu görülmektedir. Buna göre, kadınların olumlu yanılsamaları kendilerinin evlilik sistemini meşrulaştırmaları ile eşlerinin evlilik doyumu arasında aracı rol üstlenmektedir. Başka bir ifadeyle, kadınlar evlilik sistemini meşrulaştırmaları arttıkça evliliklerinde daha fazla olumlu yanılsama sergilemekte, bu da eşlerinin evlilik doyumunu arttırmaktadır. Daha önce de belirtildiği gibi, bu sonuç kadının hem ilişkiyi sürdürücü hem de bitirici rolünden kaynaklanabilir (Kirkpatrick ve Davis, 1994). Evlilik sistemini meşru ve gerekli gören kadın, sistem içinde ihtiyaç

duyduğu hafifletici etkilerden yararlanabilmek için daha fazla bilişsel çarpıtmalardan ve olumlu yanılsamalardan yararlanabilir. Eşine ve ilişkisine yönelik bu olumlu değerlendirmeler de, eşinin evlilik doyumunu artırıyor olabilir. Bu çalışmada, kadının evliliğinde yaptığı olumlu yanılsamaların hem kendi hem de eşinin evlilik doyumunu arttırması, ayrıca kadının evlilik sistemini meşrulaştırması ile eşinin evlilik doyumu arasında aracı rol üstlenmesi, olumlu yanılsamaların evlilikteki önemine işaret etmektedir.

5.3. Regresyon Analizi Sonuçlarının Tartışılması

Çalışmada, katılımcıların evlilik doyumlarını yordayan değişkenleri belirlemek için hiyerarşik çoklu regresyon analizi yapılmıştır. İlk olarak demografik değişkenlerin (yaş, eğitim, evlilik süresi ve çocuk sahibi olup olmama) etkisi kontrol edilmiştir. Sonuçlar, beklentilerle ve alanyazınla tutarlı olarak, çocuk sahibi olmanın evlilik doyumunu negatif yönde yordadığını göstermektedir. Analiz sonuçlarına göre, olumlu yanılsamaların evlilik doyumu üzerindeki yordayıcı gücünün anlamlı olduğu ve evlilik doyumunu pozitif yönde yordadığı görülmektedir.

Alanyazın incelendiğinde, çocuğun evlilik doyumu üzerinde etkisinin olmadığını (Çağ ve Yıldırım, 2013; Fışıloğlu, 1992; Hoffman ve Levant, 1985; Hatipoğlu, 1993; Kışlak ve Çabukça, 2002) gösteren çalışmaların yanında, az sayıda çalışmada evlilik doyumunu arttırdığına (Guo ve Huang, 2005) ilişkin bulgulara rastlanmaktadır. Bununla birlikte, çocuğun evlilik doyumunu azalttığını bulgulayan çok sayıda çalışma olduğu görülmektedir (Akbalık Doğan ve Büyükaşahin Sunal,

2011; Johnson ve Huston, 1998; Jose ve Alfons, 2007; Meryem Kaynak, 2014; Özen, 2006; Twenge, Campbell ve Foster, 2003; Zimmerman, Haddock, Current ve Ziemba, 2003). Twenge, Campbell ve Foster (2003) geniş kapsamlı meta analiz çalışmalarında, çocuk sahibi olmayan bireylerle karşılaştırıldığında, çocuk sahibi olanların evlilik doyumlarının daha düşük olduğunu ve çocuk sayısı arttıkça evlilik doyumu düştüğü belirtilmiştir. Yazarlar bu sonuca, dört kuramsal modelle açıklama getirmektedirler. Bunlar 'rol çatışması, özgürlüklerin kısıtlanması, cinsel doyumu azalması ve ekonomik bedeller modeli'dir (s., 575). Hem kadın hem de erkek için çocuk sahibi olmak bazı bedellere neden olabilmektedir. Özellikle geleneksel cinsiyet rollerini benimsemeyen ve sosyo ekonomik düzeyi yüksek olan kadınlarda rol çatışmasının daha fazla olacağı düşünülebilir. Çocuk sahibi olmanın çiftlerin cinsel yaşamını da etkileyebildiği ve özellikle erkeklerde evlilik doyumunu azalttığı belirtilmektedir (Twenge, Campbell ve Foster, 2003). Çocuk sahibi olmak, aynı zamanda çiftlerin sorumluluklarını da arttırmaktadır. Bu çalışmaya katılan çiftlerin eğitim düzeyinin yüksek olduğu (%49'si üniversite mezunu) ve dışarıda bir işte çalıştıkları (kadınların %68.7'si, erkeklerin %94'ü) göz önüne alındığında, hem iş yaşamının hem de çocuğun bakımının getirdiği sorumluluklar, bireylerin evlilik ilişkilerine de olumsuz yansımış ve onların evlilik doyumunu düşürmüş olabilir.

Regresyon analizi sonuçları, beklentilerle ve alanyazınla da tutarlı olarak, olumlu yanılsamaların evlilik doyumunu pozitif yönde yordadığını göstermektedir. Çalışmalar, bireylerin ilişkilerini ve birbirlerini olumlu bir bakışla görmelerinin, ilişki doyumunun ve ilişkinin devamlılığının en belirgin özelliği olduğunu vurgulamaktadırlar (Murray ve Holmes, 1996; Murray ve Holmes, 1997). Daha önce

de belirtildiği gibi, hem evli hem de flört eden çiftlerle yapılan çalışmalar, partnere ve ilişkiye yönelik olumlu yanıllıkların ve bilişsel çarpıtmaların, ilişkide doyum, mutluluk ve bağlanım gibi olumlu çıktılarla ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır (Fowers, Fışıloğlu ve Procacci, 2008; Murray, Holmes ve Griffin, 2007). Özellikle evlilik gibi bağlanımın ve yatırımların daha fazla olduğu adanmış ilişkilerde, bu yanlı değerlendirmelerin daha kritik bir öneme sahip olduğu ileri sürülebilir. Bu sayede, ilişkilerini ve partnerlerini idealleştiren bireyler, ilişkilerinin geleceğine ilişkin daha az kaygı duyarlar ve bu da onların ilişkilerine daha çok güvenmelerini sağlayabilir. Bunun bir sonucu olarak, bir ilişkiyi sürdürme mekanizması olarak da değerlendirilen olumlu yanılsamalar (Rusbult, Arriage ve Agnew, 2003), evliliğe ve eşe yönelik yanlı değerlendirmelerle eşlerin evlilik doyumlarının artmasına neden olabilir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Var olan sosyal, politik ya da ekonomik sistemlerin içinde yer alan bireylerin, bazen olası zorluklarına rağmen sistemi koruyup desteklemelerinin, tutarlı bir dünya görüşünün yanı sıra belirsizlikler ve tehditlerle baş edebilmek için de bilişsel bir temel sağladığı birçok çalışmada ileri sürülmektedir (Cheung, Noel ve Hardin, 2011; Jost ve Hunyady, 2005; Laurin, Kay ve Shephard, 2011). Kimi zaman çıkarlarına ters olması durumunda bile dezavantajlı konumdaki bireylerin sistemin korunması yönündeki motivasyonları, genel sistemi meşrulaştırma kuramının temel varsayımlarından biridir (Jost, 2011). Sistemin meşrulaştırılmasının; adalet sistemi, politik ve ekonomik yapı, toplumsal cinsiyet sistemi gibi birçok farklı bağlamda çalışıldığı görülmektedir (van der Toorn, Berkics ve Jost, 2010). Bu çalışmada da, evlilik gibi bir mikro sistemde meşrulaştırmaların ele alınması amaçlanmıştır ve bu amaç, genel sistemi meşrulaştırmanın yukarıda değinilen işlevlerine benzer hafifletici işlevleri olup olmadığı sorusu altında temellenmektedir. Bu noktada da, yakın ilişkilerde benzer işlevleri ve tutarlık, doyum, istikrar gibi olumlu çıktıları (Murray, Holmes ve Griffin, 1996) olduğu belirtilen olumlu yanılısamlardan yararlanılmıştır ve söz konusu değişkenlerin evlilik doyumuna olan etkisi araştırılmıştır. Ayrıca, evliliklerde eşler arasında karşılıklı bağımlılığın önemi göz önüne alınarak, söz konusu değişkenler arasındaki ilişkiler Aktör Partner Karşılıklı Bağımlılık Modeli ile test edilmiştir (Kenny, Kashy ve Cook, 2006). Beklentilerle tutarlı olarak, evlilik sistemini meşrulaştıran bireylerin ilişkilerinde daha fazla olumlu yanılısama yaptıkları ve bunun evlilik doyumunu üzerinde pozitif etkisi olduğu görülmektedir. Çalışma bulguları tartışma bölümünde ayrıntılı olarak tartışılmıştır.

Ana çalışma öncesinde, söz konusu değişkenlerle (evlilik sistemini meşrulaştırma ve olumlu yanılsama) ilgili ölçme aracı bulunmadığı ya da var olan ölçeklerin içeriği bu çalışmanın amacı ile içerik olarak örtüşmediği için, ölçek geliştirme çalışması yapılmıştır. Ek olarak, hem evlilik sistemini meşrulaştırma ölçeğini geliştirme çalışmasına hem de ana çalışmaya özgül katkısı olacağı düşünüldüğünden, bir nitel çalışma gerçekleştirilmiştir. Sonuçlara göre, her iki ölçeğin de geçerli ve güvenilir olduğuna ilişkin bulgular elde edilmiştir.

Alanyazın incelendiğinde, yukarıda sözü edilen değişkenlerle yürütülen başka bir çalışmaya rastlanmamıştır. Evlilik sistemini meşrulaştırma değişkeninin ve evlilik sistemini meşrulaştırma ve doyum arasındaki ilişkide olumlu yanılsamaların aracı rolünün ilk kez test edilmiş olmasının alanyazına özgün katkı sağlayacağı düşünülebilir.

Bununla birlikte çalışmanın bazı sınırlılıkları da vardır. Öncelikle çalışmanın yöntemi, evlilik sistemini meşrulaştırma, olumlu yanılsamalar ve evlilik doyumu değişkenleri arasında neden sonuç ilişkisi kurulmasına izin vermemektedir. Bu nedenle, sonraki çalışmalarda deneysel veya boylamsal yöntemler kullanılarak bu ilişkilerin yönü hakkında daha kesin sonuçlara ulaşılabilir. Ayrıca, çalışma verilerinin büyük çoğunluğu Ankara'dan toplanmıştır. Bu durum da sonuçların genellenebilirliğini sınırlandırmaktadır. İleride yapılacak çalışmalar, daha geniş ve farklı örneklem gruplarıyla yürütülebilir. Örneğin; boşanmış, hiç evlenmemiş, flört eden ya da birlikte yaşayan gruplarla, görücü usulü ya da anlaşarak evlenen çiftlerle de çalışmalar yapılabilir. Ek olarak, evlilik doyumu ile yakından ilişkili olduğu

bilinen bağlanma stillerinin (Harma ve Sümer, 2015; Selçuk, Zayas ve Hazan, 2010) ve yüklemelerin evlilik sistemini meşrulaştırma ve olumlu yanılsamalar üzerinde de etkisi olduğu düşünülmektedir ve ileride yapılacak çalışmalarda söz konusu değişkenler bir arada incelenebilir.

Çalışmanın bir başka sınırlılığı da, geliştirilen Evlilik Sistemini Meşrulaştırma Ölçeği ile ilgilidir. Ölçeğin ölçüt geçerliğini test etmek amacıyla İnönü Evlilik Tutum Ölçeği kullanılmıştır ve analiz sonrasında, iki ölçek arasında oldukça yüksek bir korelasyonun olduğu görülmüştür. Daha önce de belirtildiği gibi, İETÖ'nün genç yetişkinlerin evliliğe yönelik tutumlarını ve onların 'gelecekteki evlilik durumlarına ilişkin öznel algılarını' (syf. 15) ölçmek amacı ile geliştirildiği belirtilmektedir (Bayoğlu ve Atlı, 2014). Bu çalışmada ise, evli bireylerin evlilik sistemini ne kadar ve hangi gerekçelerle meşru algıladıklarının belirlenmesi amacıyla bir ölçme aracının geliştirilmesi amaçlanmıştır. Bununla birlikte, sözü edilen ölçekler arasındaki korelasyonun yüksek olması, her iki ölçeğin de aynı şeyi ölçtüklerini, tam olarak ayırmadıklarını göstermektedir. Ölçekler bu bilgiyle yeniden incelendiğinde, İnönü Evlilik Tutum Ölçeği'nin aslında iyi ve kötü yanlarıyla evliliğe ilişkin tutumları ölçmekten ziyade, tamamıyla evliliği olumlayan, evlilik kurumunu meşrulaştıran ifadelerden oluştuğu görülmektedir. Şimdilik yorum düzeyinde kalan bu görüş dikkate alındığında, İnönü Evlilik Tutum Ölçeği'nin de evlilik sistemini meşrulaştırma düzeyinin belirlenmesinde bir ölçüm aracı olarak kullanılabileceği öne sürülebilir. Bu açıdan bakıldığında, çalışmada geliştirilmiş olan Evlilik Sistemini Meşrulaştırma Ölçeği'nin alana orijinal bir katkı sağladığını söylemek güç görünmektedir.

ÖZET

Bu çalışmanın temel amacı, evlilik sistemini meşrulaştırma ile evlilik doyumu arasındaki ilişkide olumlu yanılısamaların aracı rolünün test edilmesidir. Bu amaçla çalışmada öncelikle bir nitel çalışma, ardından da iki ölçek için geliştirme çalışması yürütülmüştür.

Nitel çalışma 10 kadın ve 10 erkek olmak üzere 20 kişi ile yürütülmüştür. Katılımcılara evliliğin yararları, evlilik kurumu ile ilgili düşünceleri gibi evlilik hakkında daha derinlemesine bilgiler alabilmeyi hedefleyen sorular sorulmuştur. Evlilik sistemini meşrulaştırmayı ölçmeyi amaçlayan ölçek geliştirme çalışması, 326 (249 kadın ve 77 erkek) üniversite öğrencisi ile yürütülmüştür. Katılımcılar bilgilendirilmiş onay ve demografik bilgi formunu, evlilik sistemini meşrulaştırma ölçeğini ve İnönü Evlilik Tutum Ölçeği'ni doldurmuşlardır. Çalışma bulguları, ölçeğin geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğunu ortaya koymaktadır.

Evli bireylerin ilişkilerine ve eşlerine yönelik olumlu yanılısalarını ölçmek amacıyla yapılan çalışmaya 200 evli birey (125 kadın ve 75 erkek) katılmıştır ve katılımcılar, bilgilendirilmiş onay ve demografik bilgi formunu, olumlu yanılısama ölçeğini ve İlişkilerde Mutluluk Ölçeğini doldurmuşlardır.

Yukarıda özetlenen nitel çalışma ve ölçek geliştirme çalışmalarının ardından, ana çalışma toplam 166 evli çift ile yürütülmüştür. Katılımcılar bilgilendirilmiş onay ve demografik bilgi formunu, Evlilik Sistemini Meşrulaştırma, Olumlu Yanılısama, Genel Sistemi Meşrulaştırma ve Çift Uyum Ölçeği'ni doldurmuşlardır.

Aktör-Partner Karşılıklı Bağımlılık Modeli (Kenny, Kashy ve Cook, 2006) ile test edilen denencelere ait bulgular, evlilik sistemini meşrulaştırma ile evlilik doyumu arasındaki ilişkide olumlu yanılsamaların aracı rol oynadığını göstermektedir. Kadınlarda ve erkeklerde evlilik sistemini meşrulaştırma düzeyi arttıkça eşlerine ve ilişkilerine yaptıkları olumlu yanılsamaları da artmaktadır. Ayrıca kadınlarda ve erkeklerde olumlu yanılsamalar evlilik doyumunu da pozitif yönde yordamaktadır. Çalışmadaki partner etkilerine bakıldığında ise, kadının evliliğinde yaptığı olumlu yanılsamaların erkeğin evlilik doyumunu pozitif yönde yordadığı görülmektedir. Çalışmanın diğer bulguları tartışma bölümünde ayrıntılı olarak tartışılmıştır.

ABSTRACT

The current study aims to explore the mediating role of positive illusions on the relationship between marital system justification and marital satisfaction. For this purpose, primarily a qualitative study was conducted, followed by development studies for two scales.

The sample for qualitative study consisted of 10 female and 10 man (a total of 20). To get in-depth information about marriage, questions such as the benefits of marriage and thoughts about marriage institutions were asked. The scale development study aimed at measuring the legitimacy of the marriage system was conducted with 326 university students. The participants completed the informed consent form, demographic data form, marital system justification scale and İnönü Marriage Attitude Scale. The findings indicated that the scale is a valid and reliable measurement tool. The other development study for assessing the positive illusions about marriage among married individuals was conducted with 200 participants. The participants completed the informed consent form, demographic data form, positive illusion scale and Relationship Happiness Scale. The findings also indicated that the scale is a valid and reliable measurement tool.

Based on the findings of the initial studies, the main study involving a sample of 166 married couples was conducted. The participants completed the informed consent form, demographic data form, Marital System Justification Scale, Positive Illusion Scale, General System Justification Scale and Dyadic Adjustment Scale.

Study hypotheses were tested using Actor Partner Interdependence Model (APIM, Kenny, Kashy and Cook, 2006). Results showed that findings supported the hypotheses to a large extent. As expected, for both men and women, individuals' positive illusions had a mediating role for the relationship of their own marital system justification and marital satisfaction. The results revealed that regarding both men and women, marital system justification predict their own positive illusions. The results also revealed that for both men and women, individuals' positive illusions predict their own marital satisfaction. In addition, the wife's positive illusions mediated the relationship between her own marital system justification and her husband's marital satisfaction. The implications of the study and suggestions for future research were discussed.

KAYNAKLAR

Akbalık Doğan, Ö ve Büyükşahin Sunal, A. (2011). Evliliklerde Olumlu Yanılsama: İlişki Bağlanımı ile Nedensellik ve Sorumluluk Yüklemeleri Arasındaki İlişkiler. *Türk Psikoloji Dergisi*, 26 (67), 70-82.

Barelds, D. P., Dijkstra, P., Koudenburg, N., ve Swami, V. (2011). An assessment of positive illusions of the physical attractiveness of romantic partners. *Journal of Social and Personal Relationships*, 28(5), 706-719.

Bayoğlu, F., ve Atlı, A. (2014). İnönü Evlilik Tutum Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlik Analizleri. *Ege Eğitim Dergisi*, 15(2), 397-415.

Blasi, G., ve Jost, J. T. (2006). System justification theory and research: Implications for law, legal advocacy, and social justice. *California Law Review*, 94(4), 1119-1168.

Büyükşahin, A. (2007). Yakın ilişkilere bağlanım: Bilişsel ve Davranışsal olarak ilişkiyi sürdürme mekanizmaları. *Türk Psikoloji Yazıları*, 10 (19), 55-75.

Bird, G. W., ve Melville, K. (1994). Families and intimate relationships. McGraw-Hill College.

Cheung, R. M., Noel, S., ve Hardin, C. D. (2011). Adopting the system-justifying attitudes of others: Effects of trivial interpersonal connections in the context of social inclusion and exclusion. *Social Cognition*, 29(3), 255-269.

Choo, P., Levine, T., ve Hatfield, E. (1996). Gender, love schemas, and reactions to romantic break-ups. *Journal of Social Behavior and Personality*, 11(5), 143-160.

Cichocka, A. ve Jost, J.T. (2014). Stripped of illusions? Exploring system justification processes in capitalist and post-Communist societies. *International Journal of Psychology*, 49, 6-29.

Cook, W. L., ve Kenny, D. A. (2005). The actor-partner interdependence model: A model of bidirectional effects in developmental studies. *International Journal of Behavioral Development*, 29(2), 101-109.

Curun, F. (2006). *Yüklemeler, iletişim çatışmaları, cinsiyet ve cinsiyet rolü yönelimi ile evlilik doyumu arasındaki ilişki*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Çağ, P ve Yıldırım, İ. (2013). Evlilik doyumunu yordayan ilişkisel ve kişisel değişkenler. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(39), 13-23.

Çelenk, O. ve van de Vijver, F. J. R. (2013). Perceived antecedents of marital satisfaction among Turkish, Turkish-Dutch, and Dutch couples. *International Journal of Psychology*, 48, 1165-1175.

Çetinalp Şahin, P. (2014). *Polis okulu öğrencilerinin adil dünya inancı, otoriterlik, sistemi meşrulaştırma, vatanseverlik ve insan hakları tutumlarının incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Day, M. V., Kay, A. C., Holmes, J. G. ve Napier, J. L. (2011). System justification and the defense of committed relationship ideology. *Journal of Personality and Social Psychology*, 101, 291-306.

Dennison, R. P., Koerner, S. S. ve Segrin, C. (2014). A dyadic examination of family- of- origin influence on newlyweds' marital satisfaction *Journal of Family Psychology*, Vol 28(3), 429-435.

DePaulo, B. M., ve Morris, W. L. (2005). Singles in society and in science. *Psychological Inquiry*, 16, 57–83.

Dijkstra, P., Barelds, D. P. H., Groothof, H. A. K. ve Van Bruggen, M. (2014). Empathy in intimate relationships: The role of positive illusions. *Scandinavian Journal of Psychology*, 55, 477–482.

Diener, E., Gohm, C. L., Suh, E., ve Oishi, S. (2000). Similarity of the relations between marital status and subjective well-being across cultures. *Journal of cross-cultural psychology*, 31(4), 419-436.

Doğulu, C. (2012). *System justification and terror management: Mortality salience as a moderator of system-justifying tendencies in gender context*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ortadoğu Teknik Üniversitesi, Ankara.

Dowd, D. A., Means, M. J., Pope, J. F., ve Humphries, J. H. (2005). Attributions and marital satisfaction: The mediated effects of self-disclosure. *Journal of Family and Consumer Sciences*, 97(1), 22-42.

Dökmen, Z. Y. (2004). *Toplumsal cinsiyet, sosyal psikolojik açıklamalar*. Sistem yayıncılık.

Duman Temel, E. (2013). *Mediating Role Of Marital Satisfaction In The Types Of Infidelity – Forgiveness, Trait Positive Affect – Forgiveness And Coping – Forgiveness Relationships In Married Men And Women*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ortadoğu Teknik Üniversitesi, Ankara

Edmonds, V. H. (1967). Marital conventionalization: Definition and measurement. *Journal of Marriage and the Family*, 681-688.

Ercan, N. (2009). *The Predictors Of Attitudes Toward Physical Wife Abuse: Ambivalent Sexism, System Justification And Religious Orientation*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ortadoğu Teknik Üniversitesi, Ankara

Festinger, L. (1957). A theory of cognitive dissonance. Stanford, California: Stanford University Press.

Fıfıloğlu, H. (1992). Lisansüstü öğrencilerin evlilik uyumu. *Psikoloji Dergisi*, 7(28) 16-23.

Fıfıloğlu, H. ve Demir, A. (2000). Applicability of the Dyadic Adjustment Scale for measurement of marital quality of Turkish couples. *European Journal of Psychological Assessment*, 16 (3), 214-218.

Fowers, B. J., ve Pomerantz, B. (1992). Reconceptualizing marital conventionalization: Examining psychological, relational, and cultural explanations. In Theory Construction and Research Methodology Workshop of the National Council on Family Relations.

Fowers, B. J., ve Olson, D. H. (1993). ENRICH Marital Satisfaction Scale: A brief research and clinical tool. *Journal of Family psychology*, 7(2), 176-185.

Fowers, B. J., Applegate, B., Olson, D. H., ve Pomerantz, B. (1994). Marital conventionalization as a measure of marital satisfaction: A confirmatory factor analysis. *Journal of Family Psychology*, 8, 98-103.

Fowers, B.J., Lyon, E.M. ve Montel, K.H. (1996). Positive marital illusions: Self-enhancement or relationship enhancement? *Journal of Family Psychology*, 10, No.2, 192-208.

Fowers, B.J., Lyon, E.M., Montel, K.H. ve Shaked, N. (2001). Positive illusions about marriage among married and single individuals. *Journal of Family Psychology*, 15 (1), 95-109.

Fowers, B.J., Fıfıloğlu, H., ve Procacci, E.K. (2008). Positive marital illusions and culture: American and Turkish spouses' perceptions of their marriages. *Journal of Social and Personal Relationships*, 25 (2), 267-285.

Gagne, F. M. ve Lydon, J. E. (2004). Bias and accuracy in close relationships: an integrative review. *Personality and Social Psychology Review*, 8 (4), 322-338.

Gattis, K. S., Berns, S., Simpson, L. E., ve Christensen, A. (2004). Birds of a feather or strange birds? Ties among personality dimensions, similarity, and marital quality. *Journal of Family Psychology*, 18(4), 564-574.

Gigy, L., ve Kelly, J. B. (1993). Reasons for divorce: Perspectives of divorcing men and women. *Journal of Divorce and Remarriage*, 18(1-2), 169-188.

Glick, P., ve Fiske, S. T. (2001). Ambivalent sexism. *Advances in experimental social psychology*, 33, 115-188.

Guo, B., ve Huang, J. (2005). Marital and sexual satisfaction in Chinese families: Exploring the moderating effects. *Journal of Sex and Marital Therapy*, 31, 21– 29.

Godfrey, E.B. (2010). *Motive vs. status: System justification, mental health and problem behavior among immigrant and ethnically diverse mothers and their children*. Doktora Tezi.

Günay, G., ve Bener, Ö. (2013). Gençlerin Evlilik ve Aile Yaşamına İlişkin Tutumları. *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(1), 1-16.

Gündoğan, M. (2015). *Eşlerin Bağlanma Tarzları İle Çift Uyum Düzeyi Arasındaki İlişkinin Araştırılması*. Tıpta Uzmanlık Tezi. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir.

Harding, J. F. ve Sibley, C. G. (2013). The palliative function of system justification: Concurrent benefits versus longer-term costs to wellbeing. *Social Indicators Research*, 113, 401-418.

Harma, M., ve Sümer, N. (2016). Are avoidant wives and anxious husbands unhappy in a collectivist context? Dyadic associations in established marriages. *Journal of Family Studies*, 22(1), 63-79.

Hatipoğlu, Z. (1993). The role of certain demographic variables and marital conflict in marital satisfaction of husbands and wives. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ortadoğu Teknik Üniversitesi, Ankara.

Hennes, E. P., Nam, H. H., Stern, C., & Jost, J. T. (2012). Not all ideologies are created equal: Epistemic, existential, and relational needs predict system-justifying attitudes. *Social Cognition*, 30(6), 669-688.

Hoffman, S. R., ve Levant, R. F. (1985). A comparison of childfree and child-anticipated married couples. *Family Relations*, 34(2), 197-203.

Holmes, J. G., ve Boon, S. D. (1990). Developments in the field of close relationships: Creating foundations for intervention strategies. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 16, 23-41.

Işık, R. (2008). *The predictors of understanding of honor and attitudes toward honor related violence: Ambivalent sexism and system justification*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ortadoğu Teknik Üniversitesi, Ankara.

İşmen Gazioğlu A.E. (2006). Genç Yetişkinlerin Evlilik Ve Aile Hayatına İlişkin Görüşlerinin Değerlendirilmesi, *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23, 107-123.

Johnson, E. M., ve Huston, T. L. (1998). The perils of love, or why wives adapt to husbands during the transition to parenthood. *Journal of Marriage and the Family*, 195-204.

Jose, O., ve Alfons, V. (2007). Do demographics affect marital satisfaction?. *Journal of Sex and Marital Therapy*, 33(1), 73-85.

Jost, J. T., ve Banaji, M. R. (1994). The role of stereotyping in system-justification and the production of false consciousness. *British Journal of Social Psychology*, 33, 1-27.

Jost, J.T. (1995). Negative illusions: conceptual clarification and psychological evidence concerning false consciousness. *Political Psychology*, 16, 397-424.

Jost, J. T., Banaji, M. R., ve Nosek, B. A. (2004). A decade of system justification theory: Accumulated evidence of conscious and unconscious bolstering of the status quo. *Political Psychology*, 25, 881-919

Jost, J. T., ve Kay, A. C. (2005). Exposure to benevolent sexism and complementary gender stereotypes: consequences for specific and diffuse forms of system justification. *Journal of Personality and Social Psychology*, 88(3), 498-509.

Jost, J. T., Ledgerwood, A., ve Hardin, C. D. (2008). Shared reality, system justification, and the relational basis of ideological beliefs. *Social and Personality Psychology Compass*, 2(1), 171-186.

Jost, J. T. ve Hunyady, O. (2002). The psychology of system justification and the palliative function of ideology. *European Review of Social Psychology*, 13, 111-153.

Jost, J. T. ve Hunyady, O. (2005). Antecedents and consequences of system-justifying ideologies. *Current Directions in Psychological Science*, 14, 260-265.

Jost, J. T., Pelham, B.W., Sheldon, O., ve Sullivan, B. N. (2003). Social inequality and the reduction of ideological dissonance on behalf of the system: Evidence of enhanced system justification among the disadvantaged. *European Journal of Social Psychology*, 33, 13–36.

Jost, J. T., ve Thompson, E. P. (2000). Group-based dominance and opposition to equality as independent predictors of self-esteem, ethnocentrism, and social policy attitudes among African Americans and European Americans. *Journal of Experimental Social Psychology*, 36, 209–232.

Jost, J.T. (2011). System justification theory as compliment, complement, and corrective to theories of social identification and social dominance. In D. Dunning (Ed.), *Social motivation* (pp. 223–263). New York: Psychology Press.

Karaçay, G. (2011). *İşsiz bireylerde yaşam doyumu: Eğitim, dini duygulanım ve sistemi meşrulaştırma bakımından bir inceleme*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Mersin Üniversitesi.

Kay, A. C., ve Jost, J. T. (2003). Complementary justice: effects of “poor but happy” and “poor but honest” stereotype exemplars on system justification and implicit activation of the justice motive. *Journal of personality and social psychology*, 85(5), 823-837.

Kay, A. C., Gaucher, D., Napier, J. L., Callan, M. J., ve Laurin, K. (2008). God and the government: Testing a compensatory control mechanism for the support of external systems. *Journal of Personality and Social Psychology*, 95, 18–35.

Kaynak Malatyalı, M. (2014). *Evli Çiftlerde Algılanan Gücün Bağlanma Boyutları ve Yatırım Modeli Değişkenleri Açısından İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi, Ankara.

Kenny, D. A., Kashy, D. A. ve Cook, W. L. (2006). *Dyadic Data Analysis*. New York, NY: The Guilford Press.

Kirkpatrick, L. A., ve Davis, K. E. (1994). Attachment style, gender, and relationship stability: A longitudinal analysis. *Journal of Personality and Social Psychology*, 66(3), 502-512.

Kitson, G. C. (1992). *Portrait of divorce: Adjustment to marital breakdown*. New York: Guilford.

Koçak, T. (2014). *Evli Çiftlerde İdeal Benliğe Yönelim İle Değer Benzerliğinin Evlilik Doyumuyla Bağlantısı*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.

Laurin, K., Kay, A. C. ve Shepherd, S. (2011). Self-stereotyping as a route to system justification. *Social Cognition*, 29(3), 360-375.

Litzinger, S., ve Gordon, K. C. (2005). Exploring relationships among communication, sexual satisfaction, and marital satisfaction. *Journal of Sex and Marital Therapy*, 31(5), 409-424.

Liviatan, I., ve Jost, J.T. (2011). System justification theory: Motivated social cognition in the service of the status quo. *Social Cognition*, 29, 231-237.

Liviatan, I., ve Jost, J.T. (2014). A social-cognitive analysis of system justification goal striving. *Social Cognition*, 32, 95-129.

Lucas, T., Parkhill, M., Wendorf, C. A., Imamoğlu, E. O., Weisfeld, C., Weisfeld, G., Shen, J. (2008). Cultural and evolutionary components of marital satisfaction: A multidimensional assessment of measurement invariance. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 39,109-123.

Luo, S., ve Snider, A. G. (2009). Accuracy and biases in newlyweds' perceptions of each other not mutually exclusive but mutually beneficial. *Psychological Science*, 20(11), 1332-1339.

Major, B. (1994). From social inequality to personal entitlement: The role of social comparisons, legitimacy appraisals, and group memberships. *Advances in Experimental Social Psychology*, 26, 293-355.

Miller, P. J., Caughlin, J. P., ve Huston, T. L. (2003). Trait expressiveness and marital satisfaction: The role of idealization processes. *Journal of Marriage and Family*, 65(4), 978-995.

Morris, W. L., DePaulo, B. M., Hertel, J., ve Taylor, L. C. (2008). Singlism—another problem that has no name: Prejudice, stereotypes, and discrimination against singles. In T. G. Morrison ve M. A. Morrison (Eds.), *The psychology of modern prejudice* (pp. 165–194). Hauppauge, NY: Nova Science.

Murray, S. L. (1994). Is love blind? Positive illusions, idealization and the construction of satisfaction in close relationships. University of Waterloo. Doktora Tezi.

Murray, S. L. (1999). The quest for conviction: Motivated cognition in romantic relationships. *Psychological Inquiry*, 10, No.1, 23-34.

Murray, S. L. ve Holmes, J. G. (1996). The construction of relationship realities. In G. Fletcher & J. Fitness (Eds.), *Knowledge structures and interaction in close relationships: A social psychological approach* (p. 91-120). Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates, Inc.

Murray, S. L. , Holmes, J. G. ve Griffin, D. W. (1996a). The benefits of positive illusions: Idealization and the construction of satisfaction in close relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, 70, No. 1, 79-98.

Murray, S. L., Holmes, J. G. ve Griffin, D. W. (1996b). The self-fulfilling nature of positive illusions in romantic relationships: Love is not blind, but prescient. *Journal of Personality and Social Psychology*, 71, No. 6, 1155-1180.

Murray, S. L., ve Holmes, J. G. (1997). A leap of faith? Positive illusions in romantic relationships. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 23, No. 6, 586-604.

Murray, S. L. ve Holmes, J. G. (1999). The (mental) ties that bind: Constructive structures that predict relationship resilience. *Journal of Personality and Social Psychology*, 77, No. 6, 1228-1244.

Murray, S. L., Holmes, J. G., Dolderman, D., ve Griffin, D. W. (2000). What the motivated mind sees: Comparing friends' perspectives to married partners' views of each other. *Journal of Experimental Social Psychology*, 36(6), 600-620.

Napier, J.L. ve Jost, J.T. (2008). Why are conservatives happier than liberals? *Psychological Science*, 19, 565-572.

Olson, D. H., Fournier, D. G. ve Druckman, J. M. (1983). PREPARE/ENRICH Counselor's Manual. PREPARE/ENRICH, Inc., P.O. Box 190, Minneapolis, MN 55458.

Özen, A. (2006). *Value Similarities Of Wives And Husbands And Conflict Resolution Styles Of Spouses As Predictors Of Marital Adjustment*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ortadoğu Teknik Üniversitesi, Ankara.

Özen, A. (2012). *Experience and Expression of Emotions in Marital Conflict: An Attachment Theory Perspective*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ortadoğu Teknik Üniversitesi, Ankara.

Özen, A., Salman Engin, S. ve Sakallı Uğurlu, N. (2016). Romantik İlişkilerde Çatışma Çözüm Stilleri Ölçeği: Geçerlik Güvenirlik Çalışması. *Nesne Psikoloji Dergisi*, 4(7), 1-19.

Özkan, K. (2014). *Kadınların kolektif eylem yöneliminin yordayıcıları: Kültürel benlik kurguları, kadın kimliği ile özdeşleşme, kadınların sosyal baskınlık yönelimi ve sistemi meşrulaştırma eğilimi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Pedro, M. F., Ribeiro, T., ve Shelton, K. H. (2015). Romantic attachment and family functioning: The mediating role of marital satisfaction. *Journal of Child and Family Studies*, 24(11), 3482-3495.

Rusbult, C.E., ve Arriaga, X.B. (1997). Interdependence theory. S. Duck (Ed.), *Handbook of Personal Relationships*, (s:221-250), England: John Wiley & Sons Ltd.

Rusbult, C.E., Arriaga, X.B. ve Agnew, C.R. (2001). Interdependence in close relationships. G.J.O Fletcher, M.S. Clark (Eds.), *Blackwell Handbook of Social Psychology: Interpersonal Processes*. U.S.A: Blackwell Publishers.

Sakallı, N., ve Curun, F. (2001). Romantik ilişkilerle ilgili kalıpyargılara karşı tutumlar. *Psikoloji Çalışmaları Dergisi*, 22, 31-45.

Shackelford, T. K., Besser, A., ve Goetz, A. T. (2008). Personality, marital satisfaction, and probability of marital infidelity. *Individual Differences Research*, 6(1), 13-25.

Selçuk, E., Zayas, V., ve Hazan, C. (2010). Beyond satisfaction: The role of attachment in marital functioning. *Journal of Family Theory & Review*, 2(4), 258-279.

Shrout, P. E. ve Bolger, N. (2002). Mediation in experimental and nonexperimental studies: new procedures and recommendations. *Psychological Methods*, 7(4), 422-445

Sidanius, J., ve Pratto, F. (1999). Social dominance: An intergroup theory of social hierarchy and oppression. New York: Cambridge University Press

Sokolski, D. M., ve Hendrick, S. S. (1999). Fostering marital satisfaction. *Family Therapy*, 26(1), 39- 49.

Solak, N. (2008). *Yoksulluğa ve Yoksullara İlişkin Değerlendirmelerin Sistemin Meşrulaştırılması Kuramından Hareketle İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ege Üniversitesi, İzmir.

Solak, N. (2014). *The Role Of Emotions And Emotion Regulation In The System Justification Process*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ortadoğu Teknik Üniversitesi, Ankara.

Sönmez, B. (2014). *Politik Güven: Dindarlık, Yetkecilik, Sistemi Meşrulaştırma ve Değerler Açısından Bir İnceleme*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Spainer, G.B. (1976). Measuring Dyadic Adjustment: New Scales for Assessing the Quality of Marriage and Similiar Dyads. *Journal of Marriage and The Family*, 38,15-28.

Sprecher, S. ve Felmlee, D. (1993). Conflict, love and other dimensions for individuals in dissolving, stable, and growing premarital relationships. *Free Injuiry in Creative Sociology*, 21, 115-125.

Sümer, N., ve Cozzarelli, C. (2004). The impact of adult attachment on partner and self-attributions and relationship quality. *Personal relationships*, 11(3), 355-371.

Taylor, S. E. (1983). Adjustment to threatening events: A theory of cognitive adaptation. *American Psychologist*, 0, 1161-1173.

Taylor, S.E. ve Brown, J.D. (1988). Illusion and well-being: A social psychological perspective on mental health. *Psychological Bulletin*, 103, No. 2, 192-210.

Taylor, S.E. ve Brown, J.D. (1994). Positive illusions and well-being revisited: Separating fact from fiction. *Psychological Bulletin*, 116, No. 1, 21-27.

Tutarel-Kışlak, Ş. (2002). İlişkilerde mutluluk ölçeği (İMÖ): güvenirlik ve geçerlik çalışması. *Kriz Dergisi*, 10(1), 37-43.

Tutarel Kışlak, Ş. ve Çabukça, F. (2002). Empati ve demografik değişkenlerin evlilik uyumu ile ilişkisi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 5(2), 1-7.

Tutarel Kışlak, Ş. ve Çavuşoğlu, Ş. (2006). Evlilik uyumu, bağlanma stilleri, yüklemeler ve benlik saygısı arasındaki ilişkiler, *Aile ve Toplum Dergisi*, 3(9), 61- 68.

Twenge, J. M., Campbell, W. K. ve Foster, C. A. (2003). Parenthood and marital satisfaction: A meta-analytic review. *Journal of Marriage and the Family*, 65, 574-583.

Van der Toorn, J., Berkics, M., ve Jost, J. T. (2010). System justification, satisfaction, and perceptions of fairness and typicality at work: A cross-system comparison involving the US and Hungary. *Social Justice Research*, 23(2-3), 189-210.

Wakslak, C. J., Jost, J. T., Tyler, T. R., ve Chen, E. S. (2007). Moral outrage mediates the dampening effect of system justification on support for redistributive social policies. *Psychological Science*, 18, 267-274.

Wood, W., Rhodes, N., ve Whelan, M. (1989). Sex differences in positive well-being: A consideration of emotional style and marital status. *Psychological Bulletin*, 106(2), 249-264.

Yıldırım, N. (2010). *Sivil toplum kuruluşu gönüllülerinin adil dünya inançları, sosyal baskınlık yönelimleri ve sistemi meşru algılama düzeyleri*.
Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Young, M.C. (2014). Do positive illusions contribute to human well-being?
Philosophical Psychology, 27, No. 4, 536-552.

EKLER

Ek 1: Nitel Analiz için Açık Uçlu Soru Formu

Cinsiyet:

Yaş:

İlişki Durumunuz:

Evli () Nişanlı () Flört () İlişkisi yok () Diğer
(belirtiniz).....

İlişkiniz varsa (evlilik/nişanlı/flört), sürenizi belirtiniz:ay.....yıl

Evlilik hakkında ne düşünüyorsunuz?

Sizce evlenmenin yararları nelerdir? Üç tanesini belirtiniz.

Sizce evlenmenin zararları nelerdir? Üç tanesini belirtiniz.

Evlenmeyen kadınlar hakkında ne düşünüyorsunuz?

Evlenmeyen erkekler hakkında ne düşünüyorsunuz?

Evlilik ilişkisi hakkında neler düşünüyorsunuz? Lütfen duygu ve düşüncelerinizi kısaca belirtiniz.

Evlilik kurumu hakkında neler düşünüyorsunuz? Lütfen duygu ve düşüncelerinizi kısaca belirtiniz.

Ek 2:

DEMOGRAFİK BİLGİ FORMU

1. Cinsiyet: Kadın () Erkek ()

2. Yaşınız:.....

3. Eğitim durumunuz:

İlkokul mezunu ()
Ortaokul mezunu ()
Lise mezunu ()
Yüksekokul ()
Üniversite mezunu ()
Lisansüstü ()

4. Annenizin eğitim düzeyi:

Okur Yazar Değil () Okur Yazar () İlkokul () Ortaokul ()
Lise () Yüksekokul () Üniversite () Lisansüstü ()

5. Babanızın eğitim düzeyi:

Okur Yazar Değil () Okur Yazar () İlkokul () Ortaokul ()
Lise () Yüksekokul () Üniversite () Lisansüstü ()

6. Kendinizi ne kadar dindar biri olarak tanımlarsınız?

1 2 3 4 5 6 7
Hiç dindar değilim Çok dindarım

7. Kendinizi çevrenizle karşılaştırdığınız zaman, ekonomik gelir açısından aşağıdaki hangi gruba girersiniz?

Alt () Alt-Orta () Orta () Orta-Üst () Üst ()

8. Şu an devam eden bir ilişkiniz var mı?

Evet () Hayır ()

9. Bu ilişkiniz ne kadar süredir devam ediyor?.....

10. Bugüne kadar duygusal açıdan sizin için önemli kaç ilişki yaşadınız?

Ek 3:**Evlilik Sistemini Meşrulaştırma Ölçeği**

Aşağıda evlilik ilişkisi ve evlilik kurumuna yönelik ifadeler ve her birinin yanında ‘Kesinlikle katılmıyorum’ ile ‘Kesinlikle katılıyorum’ arasında değişen derecelendirmeler verilmiştir. Verilen ifadelerden her birinin yanındaki boşluğa, sizin için en uygun olan ifadeyi işaretleyiniz. Hiçbir maddeyi boş bırakmayınız. Katkınız için teşekkür ederim.

	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Karasızım	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum
1. Evlenmemiş insanın bir yanı eksik kalır.					
2. Hayatı düzene koymak için evlenmek şarttır.					
3. Erken ya da geç herkes evlenmelidir.					
4. Evlilik, iki insanın birlikteliğini özgürleştirir.					
5. Nesillerin devamı için evlilik gereklidir.					
6. Çocuk sahibi olmak için insanların evlenmesi gerektiğine inanıyorum.					
7. Evlenmemiş insanlar gelecekte mutlaka bunun pişmanlığını yaşar.					
8. Cinselliğin yaşanması için tek meşru yol evliliğdir.					
9. Yasalarla tanınmış olması, evlilik kurumunun saygınlığını artırır.					
10. Evlilik, insanlara yalnız olmadıkları duygusunu verir.					
11. Evlilik sayesinde, toplumsal normlara aykırı davranmadan çocuk sahibi olunabilir.					
12. Yaşlılıkta yalnız kalmamak için evlenilmelidir.					
13. Evlilik, insanlara sosyal statü kazandırır.					
14. Bir ilişkinin varması gereken son nokta evliliğdir.					
15. Evlilik, iki insanın birlikteliğini meşrulaştırır.					
16. Evlilik, hayatı kolaylaştırır.					

	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Karasızım	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum
17. Evliliğin, bireyleri koruyan bir sözleşme olduğuna inanıyorum.					
18. Evlilik kurumu sayesinde aile olmaya verilen değer artar.					
19. Yasalarla tanınıyor olması, evliliğe ayrıcalık kazandırır.					
20. Evlilik, insanların sosyal destek ihtiyacını karşılayan bir kurumdur.					
21. Evlilik, düzenli bir cinsel yaşam sağlar.					

Ek 4:**İnönü Evlilik Tutum Ölçeği**

Aşağıda evliliğe ilişkin ifadeler yer almaktadır. Hiç bir sorunun doğru veya yanlış cevabı yoktur. Sadece sizin nasıl düşündüğünüz önemlidir. Sizin görüş ve düşüncelerinize karşılık gelen seçeneği 1'den(hiç katılmıyorum), 5'e (kesinlikle katılıyorum) kadar derecelendirilmiş ölçek üzerinde (X) işareti ile belirtiniz.

	Hiç katılmıyorum	Nadiren katılmıyorum	Biraz katılmıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum
1. Evlilik, hayatta karşılaşılan sorunları birlikte çözmeyi sağlar.					
2. Evliliğin, çiftler arasındaki sevgiyi artırdığını düşünüyorum.					
3. Evlilik, duygularımı paylaşacak birinin olmasını sağlar.					
4. Evliliğin, çiftler arasındaki güveni artırdığını düşünüyorum.					
5. Evlilik, duygusal açıdan doyurucu bir yaşam sunar.					
6. Evliliğin, çiftlere mutluluk getirdiğini düşünürüm.					
7. Evlilik, iki kişi arasında bağlılığın bir göstergesi olarak önemlidir.					
8. Evlilik, düzenli bir cinsel yaşam sağlar.					
9. Evliliğin, bana huzur getireceğine inanıyorum.					
10. Evliliğin, neslin devamı için önemli olduğunu düşünürüm.					
11. Evlilikle birlikte, kişinin sosyal çevresi genişler.					
12. Evliliğin, bireyin toplum içerisindeki saygınlığını artırdığını düşünüyorum.					
13. Evlilik, düzenli bir hayat sağlar.					
14. Evlilik, gereksiz harcamalar yapmayı engeller.					
15. Evlilik, sağlıklı bir cinsel yaşam sağlar.					
16. Evlilik, toplum içinde kendimi güvende hissetmemi sağlar.					
17. Evlilik olmadan tamamlanacak bir hayatın eksik olacağını düşünürüm.					
18. Evlilik, gelirin planlı kullanılmasını sağlar.					

	Hiç katılmıyorum	Nadiren katılmıyorum	Biraz katılmıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum
19. Evliliğin, rahat bir hayat sağlayacağını düşünürüm.					
20. Evliliğin her insanın yaşaması gereken bir deneyim olduğuna inanırım.					
21. Evliliğin, insanı olgunlaştırdığını düşünürüm.					

Ek 5:**Olumlu Yanılsama Ölçeği**

Aşağıda eşinizle olan ilişkinize yönelik ifadeler ve her birinin yanında ‘Kesinlikle katılmıyorum’ ile ‘Kesinlikle katılıyorum’ arasında değişen derecelendirmeler verilmiştir. Verilen ifadelerden her birinin yanındaki boşluğa, sizin için en uygun olan ifadeyi işaretleyiniz. Hiçbir maddeyi boş bırakmayınız. Katkınız için teşekkür ederim.

	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Ne katılıyorum ne katılmıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum
1. Bu dünyada bizim kadar uyumlu bir çift daha olduğunu sanmıyorum.					
2. Eşim ve ben birbirimizi çok iyi anlarız.					
3. Eşimin kusursuz bir insan olduğunu düşünüyorum.					
4. Eşim benim her türlü ruh halimi anlar ve beni her koşulda hoşgörü ile karşılar.					
5. Eşimle ilgili öğrendiğim her yeni şey beni mutlu eder.					
6. Eşime karşı çok büyük bir sevgi ve yakınlık hissediyorum.					
7. Hiç kimse, bizim (ben ve eşim) kadar uyumlu bir çift olamaz.					
8. İlişkimiz mükemmeldir.					
9. Hiç kimsenin, ben ve eşim birlikteyken olduğumuzdan daha mutlu olabileceğini sanmıyorum.					
10. Evlilik ilişkimin karşılamadığı hiçbir ihtiyacım yoktur.					
11. Eşim hiçbir zaman beni mutsuz eden şeyler yapmaz.					
12. Dünyada karşı cinsten herkes uygun olsaydı ve benimle evlenmek isteseydi, şimdikinden daha iyi bir seçim yapamazdım.					
13. İlişkim, şu an olduğundan daha mutlu olamaz.					
14. Bir an bile olsa, eşimle olan ilişkimden pişmanlık duymadım.					

Ek 6:**İlişkilerde Mutluluk Ölçeği**

Aşağıda eşinizle olan ilişkiniz hakkında cümleler verilmiştir. Eşinizle olan ilişkinizi göz önünde bulundurarak bu cümlelere ne ölçüde katıldığınızı belirtiniz. Her bir ifadenin evliliğinizdeki duygu ve düşüncelerinizi ne oranda yansıttığını karşılarındaki 5 aralıklı derecelendirme üzerinde ilgili rakamı yuvarlak içine alarak belirtiniz.

Hiç katılmıyorum	Biraz katılmıyorum	Kararsızım/fikrim yok	Biraz katılıyorum	Tamamen katılıyorum
1	2	3	4	5

1. Eşimle iyi bir ilişkim var.	1	2	3	4	5
2. Eşimle ilişkim çok istikrarlıdır.	1	2	3	4	5
3. Eşimle ilişkim çok güçlüdür.	1	2	3	4	5
4. Eşimle ilişkim beni mutlu ediyor.	1	2	3	4	5
5. Eşimle kendimi gerçekten bir bütünün parçası gibi hissediyorum.	1	2	3	4	5
6. Genel olarak evliliğimdeki her şeyden çok memnunum.	1	2	3	4	5

Ek 7:

Bilgilendirilmiş Onam Formu

Sayın Katılımcı;

Bu çalışma; Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Psikoloji Bölümü öğretim üyesi Doç. Dr. Derya Hasta danışmanlığında Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Psikoloji Araştırma Görevlisi Özge Akbalık Doğan'ın doktora tez çalışması kapsamında yürütülmektedir. Çalışma, evlilik ilişkinize ve eşinize yönelik duygu ve düşüncelerinizi belirlemek amacıyla yapılmıştır. Çalışmaya katılım gönüllülük esasına dayanmaktadır. Ankette, sizden kimlik belirleyici bilgi istenmemektedir. Yanıtlarınız gizli tutulacak ve sadece araştırmacılar tarafından değerlendirilecektir. Bireysel hiçbir değerlendirme yapılmayacaktır.

Katılım sırasında, sorulardan ya da başka bir nedenden ötürü kendinizi rahatsız hissederseniz yanıtlama işini yarıda bırakmakta serbestsiniz. Soruları yanıtlamanız yaklaşık 10-15 dakikanızı alacaktır. Bu çalışmaya katıldığınız için şimdiden teşekkür ederiz. Çalışma hakkında daha fazla bilgi almak için Özge Akbalık Doğan (e-mail: odogan@ankara.edu.tr) ile iletişim kurabilirsiniz.

Araştırmaya gönüllü olarak katılmayı ve araştırmanın sonuçlarının bilimsel dergilerde yayınlanması kabul ediyorsanız lütfen **burayı** () işaretleyiniz.

İletişim: Arş. Gör. Özge Akbalık Doğan

Adres: Ankara Üniversitesi Psikoloji Bölümü

E-posta: odogan@ankara.edu.tr

Ek 8:**DEMOGRAFİK BİLGİ FORMU****1. Cinsiyet:** Kadın () Erkek ()**2. Yaşınız:**.....**3. Eğitim durumunuz:**

Okur Yazar ()

İlkokul ()

Ortaokul ()

Lise ()

Yüksekokul ()

Üniversite ()

Lisansüstü ()

4. Çalışıyor musunuz? () Evet () Hayır**5. Aylık geliriniz :**.....**6. Kendinizi çevrenizle karşılaştırdığınız zaman ekonomik gelir açısından aşağıdaki hangi gruba girersiniz?**

Alt ()

Alt-Orta ()

Orta ()

Orta-Üst ()

Üst ()

7. Eşinizin Yaşı:**8. Eşinizin Eğitim Durumu:**

Okur Yazar Değil ()

Okur Yazar ()

İlkokul ()

Ortaokul ()

Lise ()

Yüksekokul ()

Üniversite ()

Lisansüstü ()

9. Eşiniz çalışıyor mu? Evet () Hayır ()**10. Kaçınca evliliğiniz?****11. Kaç yıldır evlisiniz?****12. Çocuğunuz var mı?** Evet () Hayır ()

Yanıtınız evet ise, kaç çocuğunuz var?

13. Eşinizle evlilik öncesi tanışıklığınızın süresi nedir?

Lütfen aşağıdaki 3 sorunun, evliliğinizdeki duygu ve düşüncelerinizi ne oranda yansıttığını, karşılardaki 7 aralıklı derecelendirme üzerinde ilgili rakamı işaretleyerek belirtiniz.

14. Eşim, idealimdeki eşin özelliklerine çok yakındır.

1	2	3	4	5	6	7
---	---	---	---	---	---	---

Benim için hiç
uygun değilBenim için
çok uygun**15. Eşinizin sizinle bu ilişkide kalmaya ne kadar bağlanmış olduğunu düşünüyorsunuz?**

1	2	3	4	5	6	7
---	---	---	---	---	---	---

Hiç

Çok

16. Evliliğinizin ilk yıllarıyla karşılaştırdığınızda, evliliğinizden şimdi aldığınız doyumu belirtiniz.

1	2	3	4	5	6	7
---	---	---	---	---	---	---

Azaldı

Arttı

17. Kendinizi ne kadar dindar biri olarak tanımlarsınız?

1	2	3	4	5	6	7
---	---	---	---	---	---	---

Hiç dindar değilim

Çok dindarım

Ek 9:**Genel Sistemi Meşrulaştırma Ölçeği**

Aşağıda sekiz ifade ve her birinin yanında ‘Hiç katılmıyorum’ ile ‘Kesinlikle katılıyorum’ arasında değişen derecelendirmeler verilmiştir. Verilen ifadelerden her birinin yanındaki boşluğa, sizin için en uygun olan ifadeyi işaretleyiniz.

	Hiç katılmıyorum	Katılmıyorum	Kısmen katılmıyorum	Kararsızım	Kısmen katılıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum
1) Genel olarak toplumumuzu adil bulurum.							
2) Genelde Türk politik sistemi olması gerektiği gibi, doğru biçimde işlemektedir.							
3) Türk toplumu ciddi biçimde yeniden yapılandırılmaya ihtiyaç duymaktadır.							
4) Türkiye, dünyada yaşanacak en iyi ülkedir.							
5) İzlenen çoğu politika, toplumun çoğunluğunun yararınadır.							
6) Bu toplumda herkes adil bir biçimde, zenginlik ve mutluluktan payına düşeni alır.							
7) Toplumumuz her yıl daha kötüye gitmektedir.							
8) Toplumumuz, insanların genellikle ne hak ederlerse onu alacakları şekilde düzenlenmiştir.							

Ek 10:

Çift Uyum Ölçeği*

Aşağıdaki olaylar siz ve eşiniz arasında ne sıklıkta geçer?

	Hiçbir zaman	Ayda birden az	Ayda bir veya iki defa	Haftada bir veya iki kere	Günde bir defa	Günde birden fazla
25. Teşvik edici fikir alışverişlerinde bulunmak						
26. Birlikte gülmek						
27. Bir şeyi sakince tartışmak						
28. Bir iş üzerinde birlikte çalışmak						

*Çift Uyum Ölçeği'nden örnek maddeler verilmiştir. Ölçeğin tamamına ulaşmak için, Prof. Dr. Hürol Fışıloğlu ile iletişime geçilebilir.

Yazışma Adresi: Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Psikoloji Bölümü, ANKARA.

Ek 11:**NİTEL ÇALIŞMANIN FREKANS DAĞILIMI TABLOSU**

Evlilikle İlgili Temel Kategoriler ve Tematik Birimler (10 kadın ve 10 erkek, toplam 20 katılımcı)

Temel Kategoriler ve Tematik Birimler	Katılımcı Sayısı	Frekans
1. Evlilik hakkındaki düşünceler		
• Sorumluluk	5	5
• Meşruiyet	4	7
• Hayatı paylaşmak	3	3
• Doğru kişiyi bulmak	3	3
2. Evlenmenin Yararları		
• Düzenli bir yaşam	7	8
• Sorumluluk	4	4
• Çocuk sahibi olmak	3	3
• Saygınlık ve statü kazanmak	4	4
3. Evlenmenin Zararları		
• Sorumluluk	10	11
• Özgürlüğün kısıtlanması	10	10
• Bireyselliğin yitimi	3	3
• Seçeneklerin niteliği	3	3
• Eşin ailesi ile çatışma	3	3
4. Evlenmeyen kadınlar hakkındaki düşünceler		
• Kişisel tercih	7	7
• Sorumluluk	3	3
• Yalnızlık	1	1
• Sorunlu olmak	1	1
5. Evlenmeyen erkekler hakkındaki düşünceler		
• Kişisel tercih	9	9
• Sorumluluk	2	2
6. Evlilik ilişkisi hakkındaki düşünceler		
• Saygı	8	8
• İlişkinin niteliği	7	7
• Sorumluluk	4	4
7. Evlilik kurumu ile ilgili düşünceler		
• Toplumsal baskı	8	8
• Soyun devamı	2	3
• Gerekliklik	4	4